

Т. ҚАБУЛОВ

**ТАҢЛАМАЛЫ
ҚОСЫҚЛАРЫ**

4/5кзр/1
6-12

83

ТОЛЫБАЙ ҚАБУЛОВ

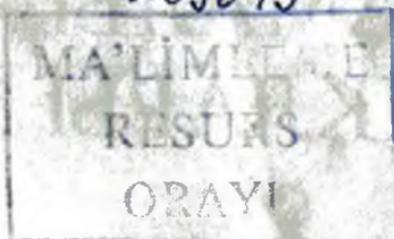
ТАҢЛАМАЛЫ ҚОСЫҚЛАРЫ

НӨКИС
«ҚАРАҚАЛПАҚСТАН»
2009

Т. ҚАБУЛОВ «ТАҢЛАМАЛЫ ҚОСЫҚЛАРЫ»
(Қосықлар) Нөкіс «Қарақалпақстан» 2009-жыл 280 бет.

Бұл кітапқа Қарақалпақстан халық шайыры Толыбай Қабуловтың бұрын, баспа сөздерде жарық көрген кітап-ларындағы басылған сайланды қосықтары кіргізілген.

Кітап шайырдың тууылғанына жетпіс жыл толыу мүнәсібетіне бағышланып шығарылып атыр. Шайырдың шайырлықтың шебер үлгілері менен жазылған канатлы қосықтары кітап оқыушыларының қыялларында канат қағыуы сөзсіз.

ISBN—978-9943-346-82-6

© «Қарақалпақстан» баспасы—2009

718

ҰАТАН ТУҰРАЛЫ

ТУҰЫЛҒАН ЖЕР

Машинасын сатты гаражы менен,
Бау-бақшасын сатты корасы менен.
Жайын сатар уақта әкеси бирақ,
Ойласты генжетай баласы менен.

Әкеси:—Дузлы суу ишпейик,—деди,
Баласы,—Илажын ислейик,—дейди.
Әкеси:—Аралдан үмит жоқ,—десе,
Баласы:—Үмитти үзбейик,—деди.

Әкеси:—Барлығы да сен ушын,—деди
Баласы:—Түсиндир мәнисин,—деди.
Әкеси:—Ден саулық керек ғой,—десе,
Баласы:—Ғам жеме мен ушын,—деди.

Әкеси:—Шаң жутып өспейик,—деди,
Баласы:—Биз булай шешпейик,—деди.
...Сол уақта шарбақта ийт үрди...Олар:
—Қоңсылар көшпесе, көшпейик,—деди...

ГӨНЕ ЖУРТТА

«Гөне журт кеулиме ғұлғула салар»,
Дөгерек даш маған қылғына қарар,
Баяғы ауыл жоқ, ғауыр-ғауыр жоқ,
Қашшан тарқап кеткен базардай олар.

Аяқ соқпақ ақлы кәмил данадай,
Маған қарап бойын таслар баладай.
Әтирап тур, бөбегинің жөргегин,
Күн шууакка жайып атқан анадай.

Гөне журттын орны салы атыз болған,
Жерлер кебир ашып аламыш болған,
Баяғы бағлар жок, салмалар да жок,
Кемпир-ғаррыларға дем алыс болған...

Қара таллар қопарылып тасланған,
Қапталынан изейкешлер басланған...
Гөне тамнан қалған кесекти көріп,
Тийгендей болды тап төбем аспанға...

ӨЗБЕКСТАН ОДАСЫ

Ата журт—Түркстан, Туран топырағы,
Онда өскен гияның хәр жапырағы,
Инсанлардың исенимин ақлады,
Дүньялық даңқы бар, Өзбекстанның,
Данышпан халқы бар, Өзбекстанның.
Тарийх, шежире, дәстаны бар,
Бултсыз ашық аспаны бар.
Науайыдан жан дослары бар.
Қуяштай жарқырап,
Үрп-әдет, салты бар Өзбекстанның...

Жүрген жерин гүл жайнатып бағ еткен,
Кнргенлердин кеулин мудам шад еткен,
Пүткил өмирин мехир-мухаббат еткен,
Атқан таңлары бар, Өзбекстанның,
Айдын жоллары бар, Өзбекстанның.
Көкте нурлы қуяшы бар,
Ташкент-мехригиясы бар.
Бул үлкениң жүрегінде,
Дослық географиясы бар,
Жер жүзи тән алған,
Нурдан жаралған,
Дәуири-дәураны бар Өзбекстанның...

Интизам үйренген Әмир Темурдан,
Ул-қызлары бир-бирине бауырман.
Дүньяның төрт тәрәпине танылған,

Шәхәр Хийуасы бар Өзбекстанның
Жүреклерди елжиреткен,
Өз байрағын желбиреткен,
Устаз болып ул-кызына,
Зейинлерин илгир еткен.
Бийпаян жәхәнда,
Жәннет атанған,
Жакты дүньясы бар Өзбекстанның...

Бухарасы хәм Самарканд қаласы,
Бизиң эрамыздың эмблемасы.
Гөззаллықтың галереясы—даласы.
Алтын ойпаты бар, Өзбекстанның,
Сулуу саулаты бар, Өзбекстанның.
Мустақиллик майданлары.
Мәртебени байрамлады.
Куслар еркин қанат қағып,
Бахыт бағын сайранлады.
Гүлдердей доланған,
Нурға оранған,
Сағлам әулады бар Өзбекстанның...

ӨЗБЕКСТАН

Ата журты—Түркистаны бар,
Тилде дәстан ул-қызлары бар,
Улығбектин жұлдызлары бар,
Өзбекстан—Ұатаным мениң.

Дуутардағы тиллә тар қусап,
Күншығыста күндей жарқырап,
Науайыдан нуска «Шар китап»,
Өзбекстан—Ұатаным мениң.

Бир дәрьяның еки жағысы,
Бир арбаның еки арысы,
Бири—тулпар, бири—қамшы,
Өзбекстан—Ұатаным мениң.

Әмир Темур сақыпқыраны,
Уллылықтың нағыз ураны.

Дунья турса, ол да туралы,
Өзбекстан—Ұатаным менин.

Аға-ини—өзбек, қарақалпақ,
Устаз-шәкирт—Науайы, Бердақ.
Аль-Беруний тууылған топырақ,
Өзбекстан—Ұатаным менин.

Тәриплеуге хасла тил жетпес,
Данқы-дәстан, халқы-мийнеткеш.
Уллылықтан басканы үйретпес.
Өзбекстан—Ұатаным менин.

ҚАРАҚАЛПАҚСТАНДЫ ҚАЛАЙ СҮЙМЕССЕҢ?

Кубласы—Қаратау, арқасы—Арал,
Аспанда ушқан құс қайрылып қарар.
Үстиртте киснеген атлардың сести,
Жийдели-Байсынға сынғырлап барар.
Усынша кең шегараға үйлескен,
Қарақалпақстанды қалай сүймессен?

Мерекедә көрип «үйге бар» деген,
Өжинияздың дәрти—халықтың дәрти екен.
Қолға қәлем алып, хатқа салғанның
Барлығының Бердақ маңлай алды екен.
Бирин-бири сырттан барып, бий дескен,
Қарақалпақстанды қалай сүймессен?

Телпеклерин шешип қойып ортаға,
Хадал жасап, хағын айтқан бәрхама.
Өз тилине, өз динине берк болып,
Тойға барса, бурын барған, сонда да,
Пайын алған хұрмет, иззет, зийнеттен,
Қарақалпақстанды қалай сүймессен?

Ерназары емиренип елим деп,
Аллаяры хәрбир табан жерим деп,
Тартысларда, телпек дирилдеспеде,
Халқы ушын болған қызыл гегирдек.

Ул-кызына уллылыкты үйреткен,
Қарақалпақстанды қалай сүймессең?

Аулақ жүріп жала, өтирик-өсектен,
Жаксылардың жақсы жағын сөз еткен.
Соннан шығар, батырлары хәттеки,
Келген жауды қыяметлик дос еткен.
Бир кемпирди бир кемпири бийкеш дер,
Қарақалпақстанды қалай сүймессең?

«Биссимилла» жүз айтылып күнине,
Итибар берип барған ана тилине.
Табылған нан теңдей етип бөлінген,
Апа-қарындасқа, аға-иниге.
Мәселени жети өлшеп бир кескен
Қарақалпақстанды қалай сүймессең?

Беккем бирлик болғаннан соң ураны,
Бәрхә хасыл болған мақсет-мурады.
Сөзи менен иси мудам бир болып,
Хәтте кемпир сойыспаға турады.
Ығбал, бахыт тапқан хадал мийнеттен,
Қарақалпақстанды қалай сүймессең?

Жетип бүгін барлық арзыу-әрманға,
Кәруан тартып барар жипек жолларда.
Жас жеткеншек әулад қууанып атыр,
Ата теги мәрт адамлар болғанға.
Қарақалпақстанды қалай сүймессең!
Мүбәрек ышқында қалай күймессең?!

АССАЛАҰМА ӘЛЕЙКУМ!

(Арнаулы намасы бар)

Ассалаұма әлейкум, әзиз инсанлар!
Атқан таң—несийбе, ырысқал болсын.
Бизлерден кейін хәм келер инсан бар,
Адам адамға—дос, тууысқан болсын.
Хәр күн елпип ескен сәуір самаллар,
Бул әлем хәмийше гүлистан болсын.

Ассалаума әлейкум, Наурызы әлем!
Жана жылды баслап жайнап келгейсен.
Фәрибин көшкиде күтип Шахсәнем,
«Шақ-шағала, шағала» ойнап бергейсен.
Шай ишкен кызлардың тиллә кеседен,
Дилуар женгесине байрак бергейсен.

Ассалаума әлейкум, әзиз диярым!
Данк, дәулет, мәртебең жетсин аспанға.
Бәлент пәруазларын, терең қыялын,
Мәңги бахыт, мийрас болсын жасларға.
Пүткіл гөззаллығы ғәне дүньяның,
Әзиз мийман болсын Өзбекстанға!

Ассалаума әлейкум, бийгәрез заман!
Сеннен пүткіл планета тән алсын.
Ашығыу-бийқарар көп болып саған,
Түркстанның даңқы қайта оралсын.
Дос-тууысқан болып адамға-адам,
Дүнья жүзи дилбар киби долансын!

Ассалаума әлейкум, алыс жұлдызлар!
Аспанда жарқырап жанып турғайсыз.
Бахытлы болсын деп барлық ул-қызлар,
Кеуілге жақсылық салып турғайсыз.
Алдағы өмирлер, айлар хөм жыллар,
Бизди туу алыстан танып турғайсыз.

ТАШКЕНТ КҮНДЕЛИГИНЕН

(Бир хәптениң қосығы)

Телефоннан...

—Басланажақ мәденият күнлери,
Шәхәр Ташкент шақырып тур үлкени...
Ертең саат таң азанғы 6 да,
Аэропортта лайнер күтип тур сени.

Паспортынды қалтана сал алжаспай,
Сен бармасаң—жүзикке қас қонбастай...

Кеширерсиз, коңырау етип турған бул—
Театрдың директоры—Жолдасбай...

Ярым айтты:

—Мәрт табылар, бірақ майдан табылмас,
Майдан болмай айлауға ат шабылмас.
Қымбатшылық болған менен капылмас,
Шақырған жерге бар, калма, шабазым.

Сен—халықтың шайырысан ардаклы,
Журтқа сениң сөзин керек салмаклы.
Алға тутып Әжиниязды, Бердақты,
Қәлем-қағазды ал, колға шабазым.

Өзбекстан—өзимиздің Ұатан бул,
Түркстан—тарийхый ата-мәкан бул.
Ел хұрмети—ең жокары бахан бул,
Қатардан хеш калма, алға, шабазым.

Шәхәр Ташкент—шайырлардың шәхәри,
Сөзин саз хәм сәубет қылар «Бәхәри»...
Сәтли болсын талантлардың сапары,
Мәрт жолдасың болсын бәрхә, шабазым.

Ташкент күтип алды...

Ташкент күтип алды. Гернай-сырнайлар...
Тарлар сести жүреклерди «тырнайжак»...
Дәсте-дәсте гүллер, таскын кеуиллер,
Кең аспанның астына хеш сыймайжак.

Самолёттан түстик әйне сәскеде,
Қушағымыз толды шок гүлдәстеге.
Жүрек шулғынып тур, аппак сезимлер
Өзлерин сайлап тур сәубетлеспеге.

Самолёттан түстик, Абдулла Арип,
Бизди қутлыклады узактан танып.
«Ассалаума әлейкум!» деген ишәрат,
Барлық салтанатқа болды бас хәрип...

Жамал Камал не дейди?

—Баяғыдай дәмдебели мапаз жок,
Жазыушылар аўкамында «запас» жок,
Китап басып шығарыуға қағаз жок,
Бирак, бизиң меншик идарамыз бар.

Идөрамыз—бул мәсләхәт төбемиз,
Оған илхам, йош нурларын төгемиз.
Жоқтан барды жаратамыз, себеби—
Науайыдан мийрас дүрданамыз бар.

Еркин елмиз, мустакилмыз энди биз,
Белди бууып, түринемиз женди биз.
Бийгәрезбиз, бахытлымыз мәнги биз,
Өзбекстан деген өз анамыз бар.

Биз—Науайы болсақ, Сизлер—Бердаксыз,
Аспан, зәмин, куяш, нурға ортақпыз.
Бизлер хәм «жоқарғы карақалпақпыз»,
Түркстан—теберик босағамыз бар...

Мен былай дедим:

—Ташкент! Миймандослығыңа қайылман!
Дастурхандай болдың тойға жайылған.
Аға-иниликтің айқын мысалын
Көрдим бир пиала яхна шайыннан.

Кушағынды аштын: «Қарақалпақ» деп,
Әмиүдәрья ортақ, Арал ортақ, деп.
Сизлер қайта қой сойып, бас қоясыз,
Командировкаға бара қойсақ», деп.

Маған унағаны сол бир сөз болды,
Сол сөз—қамшы болды, қарар көз болды.
Қосықларға толып қойын- қонышым,
Оқып бериуе де уақыт аз болды.

Қәдем таслап жүрсем көшелеринде,
Жәхән жәннет болды жүрек төринде.

Көзлер көзге түскен уақта кең дүнья
Мегзеп турды жана түскен келинге.

Атасынан артык санап мийманын,
Дослар сауға етти терген-жыйғанын.
Мустақиллик майданынан тән алып,
Доланып турғандай жарпы дүньянын.

Жолмурзаны көрип Иззет Султаны,
Болды бир-бириниң «жаны қурбаны»...
Шын дослықтың нышанындай жарқырап,
Көзге сүрме етти егиз тулғаны.

Ташкент! Рахмет, берген дузына!
Бәрин айтып шығыу қыйын ушына.
Өзбеклер—өз ағам дегенниң бүгин
Тастыйықланған бир мысалы усы дә!...

«Күнлер» қалай өтти?...

—«Күнлер» қалай өтти... Несин айтасаң?!

Қосық оқыйсаң, я, қосық айтасаң.

«Кемеге мингенниң жаны бир» деген,
Дүзде қайтама сен йошып айтасаң...

Хәр бир күн—умытылмас сәнелер болды,
Дослық—барлығына дөнекер болды.
Ат шаптырып, алтын қабақ аттырған,
Айта жүрерлик бир бир мереке болды.

Сапарға барғанлар сөзден алжаспай,
Көзге түсти жалт-жулт еткен алмаздай!...
Телефоннан қоңырау еткениң ушын,
Саған миннетдарман, иним, Жолдасбай!...

Буннан шығатуғын жуумақ мынадай:
Хәр ким иси менен елге унағай.
Өзбек-қарақалпақ мәңги сау болып,
Мөртлерин мудама майдан сынағай!...

НӨКИС НОВЕЛЛАСЫ

— Не ушын сүйесен Нөкисти сонша?—
Деп сен әуметинде сорауың мүмкин.
Сонда мен күлимлеп, көзим талғанша,
«Халкабад» көшеге карауым мүмкин.

Не ушын дегенде, усы көшеден,
Гүлала-гүл болды ышқы мәселем.
Бир ярдың жолында өртен десе, мен
Оннан да зорына жарауым мүмкин.

Сол көшеде өскен Сахыйпжамалым,
Маған дәруазасын ашты қаланың.
Демек, сол дилбарды пүткіл даланың,
Доланған гүли деп санауым мүмкин.

Хош тәбият наз уйқыдан оянса,
Нөкис бағларында гүлдер доланса,
Шын ышқының нурын шашқан жананға,
Гүлден шәмен байлап орауым мүмкин.

— Не ушын Нөкисти сүйесен сонша?—
Деп сен әуметинде сорауың мүмкин.
Сонда, кең дүньяға мийрим қанғанша,
«Халкабад» көшеден карауым мүмкин.

ХИЙҰА ЛЕГЕНДАСЫ

Ертеде шәхәр Хийуада,
Болыпты еки дийуана.
Бири гөр, бири—сау болып,
Келипти пәний дүньяға.
Екеуи сондай дос екен,
Бири—жүзик, бири—қасы екен.
Бири—қол болса, бири—жең,
Екеуи түйедей жас екен,
Соқыры сондай сада екен.
Сауға бул қәсийет жат екен.

Қолы суқ екен найсаптын,
Дийуана мәзи аты екен.
Екеуи қатар отырса,
Садақа сорап бақырса,
Адамлар көбирек таслапты,
Теңгени саудан соқырға.
Сау оған қатты налыпты,
Ишинен оттай жаныпты.
Соқырдың бақыр теңгесин,
Бир күни урлап алыпты.
Соқыр да сезип қалыпты,
Билектен услап алыпты.
Екеуи гегирдеклесип,
Тәуир-ақ жерге барыпты.
Депти гөр:
—Алдың теңгемди,
Атана нәлет, бер енди?!...
Депти сау:
—Қәне, көрсен айт,
Үзейин бе усы желкенди?...
—Хәссенин... көзим болғанда,
Депти гөр жылап солманда.
Қайтама көзин болғанда,
Бетерирек болып буннан да,
Қан жутар едің,—депти сау,
Көкирегің толып әрманға.
Шүкир ет, еле бийшара,
Гөр болғаныңа оннан да...

ҚАРАҚАЛПАҚПАН

«Жау келди» деп еситсем, ушып турып есиктен,
Атлығыппан алдыға, қолға жарақ алмаппан,
Бир қараппан артыма—«Берк болың деп бесикке!—
Оннан кейин билмеймен, бирақ, жараланбаппан,
Еткен қахарманлығын, қалдырмастан барлығын,
Тек өз қарындасына айтқан қарақалпақпан,
Инанбасаң ашып көр әсирлердің архивин,
Қыйынлықтан қай уақта қайтқан қарақалпақпан!

«Елим» дедим емиренип, еки сөздин биринде,
Көргеним жоқ кисини хасла сырттан жаманлап.
Садалығым билинсе, даналығым—тилимде,
Маған намыс келеди, келсе егер саған гәп,
Мен айтпай-ақ қояйын Айдос бийден аржағын,
Жаугершилик көп болып, бүлген қарақалпақпан,
Барып ханнан қан алып, кесип дардың арқанын,
Тек өзине исенип жүрген қарақалпақпан!

Жаманлық болса—өзиме, жақсылық болса—халқыма,
Деп мен (хаққа тәуекел) умтылғанман алдыға,
Соннан шығар, шийкилик шыққан емес сөзимнен,
Садық болдым мұдамы елдин дәстүр, салтына.
Өз арысын өзлери тартқаннан соң табанлап,
Көштен қалмай ерисип жүрген қарақалпақпан,
Жасағаннан кейін тек жеген нанын хадаллап,
Шалқып дәуири-дәуранды сүрген қарақалпақпан!...

ҚАРАҚАЛПАҚЛАР ХАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ

Қарақалпақлар бұрын...

Қарақалпақлар бұрын қайсар, мәрт болған,
Мәрттин сөзін айтыу оған шәрт болған,
Ким нәмәртлик етсе егер, ел оны
Наймытлардың қатарына жатқарған.
Сөйтіп олар өзлеринин перзентлик
Парызларын инабатлы атқарған...

Қарақалпақлар хеш өтирик айтпаған,
Хағын айтып, айтқанынан қайтпаған.
Қолындағы қаршығасын жойтса да,
Қанындағы ар-намысын жойтпаған.
Сөйтіп олар Уатан ушын гүресип,
Хәтте қанлы қылыштан да қорықпаған...

Қарақалпақлар бұрын қойын сатпаған,
Қойын сатыу—дәстүрге хеш жатпаған.
Ким қылаплық етсе елдин салтына,
Мешит-кәуим оған қасық атпаған.

Сөйтип олар тис-тырнаклап, кәстерлеп,
Қарақалпақтың халық атағын сақлаған...

Қарақалпақта бұрын беглер көп болған,
Беглеринен елдің кеулі тоқ болған.
Олар жұртқа төрели сөз айтқан соң,
Ол әтирапта урыс-жәнжел жоқ болған.
Сөйтип олар өзлеринің Ұатаны—
Түркстанның топырағына мақтанған...

Қарақалпақлар егип бийдай, тарыны,
Тарықластан аш болмаған қарыны.
Қонақ келсе хош келдің деп, қуанып,
Жолларына шашқан дүнья-малыны.
Сөйтип олар танытқан соң өзлерин,
Кейин оны пүткіл әлем таныды...

Қарақалпақлар хан қасынан жай алған,
Хайтта-тойда үлеслерден пай алған.
Атқан таңнан мол ырысқал алсам деп,
Дүр силкинип, қустан бұрын оянған.
Сөйтип олар орын алған тарийхта
Түркстанға тийис өмир баяннан...

Қарақалпақтан ханлар, бийлер айбынған,
Батырлары атлап өткен Жәйхуннан.
Алпамыстың, Гүлпаршынның хабарын,
Ай, жұлдызлар сорап билген Байсыннан.
Сөйтип олар—Арал, Әмиу бойларын
Көп хәзиретлер кәдем урған жай қылған...

Кеулим айтар, көп тебиренип толғанба,
Турған гәп жоқ бергенде я алғанда.
Сол Түркстан—ата-журты болған соң,
Жийен-жыраудан ауысып сөз қалғанба?
Оннан қайта мақтан, қуған, қарақалпақ,
Душпаныңнан досларын көп болғанға!...

Қарақалпақлар хәзир...

Қарақалпақлар хәзир әйне шағында,

Әмиүдәрья, Арал—еки жағында.
«Кең сахраның бүлбиллери» атанып,
Сайранлап жур Түркстанның бағында.
Ғәрезсизлик, ауызбирлик, дослықтын
Бес жыллығын байрамлады жақында...

Мустақиллик алып манлай ашылды,
Дуз несийбе жер жүзине шашылды.
Ата-баба мийрас еткен байлықлар,
Жаудырасып көзге оттай басылды.
Еркинликтің елпип-ескен самалы,
Узайттырып атырғандай жасынды...

Қарақалпақлар хәзир-қуяш перзенти,
Ул-қызлары бийхуш етер көргенди,
Бүгингиниң есабынан еселеп,
Нәуқыран жас етип атыр ертенди.
Өз ағасы—Өзбекстан олардың,
Өңирине тақты «Дослық» орденди...

Бирадар деп биримизди-биримиз,
Өзимизге несип етти динимиз.
Қабыл етип әдалатлық Нызамын,
Статусын алды ана тилимиз.
Мустақиллик берген бәлент мәртебе
Хәм несийбе деп билемиз буны биз.

Қудай берип, заман оңға айланды,
Ески сурдеу сағасынан байланды.
«Республика майданы» деп атадык,
Нөкистеги ең атаклы майданды.
Инсандағы исеним хәм мухаббат,
Байрамларға уластырды байрамды...

Қарақалпақтың Әмиүдәрья, Аралы,
Кең дүньяға күндей күлип қарады.
Оның шийрин, әбиұхаят суулары
Көп мүшкілге, көп дәртлерге жарады.

Олар эле ата-баба из салған
Уллы жолды жалғастырып барады...

Қарақалпақлар еле бузбай беглигин,
Тартып барар өз арбасын, өз жүгин.
Өз бағына—өзи бағман болып ол,
Дауам етип атыр мийнеткешлигин.
Не еситсең, қарақалпақлар хакқында,
Бәри—рас, бәри хадал сөз бүгин...

Қарақалпақлар йошып қосық айтады,
Оған кеуил дәртин қосып айтады.
Хәтте олар өкпелесип жүрсе де,
Той-жыйында бирин-бири жойтады.
Бул диярға келген мийман қайтарда,
Қәнәәт хәм ийман алып қайтады...

Арал әнжуманы—оның мысалы,
Жакын болды жол-мәнзилдин узағы.
Пайтахт—Нөкис—Арал бойын сағынып,
Ушып келген шағалаға усады.
Буның бәри—қарақалпақ халқының
Беккем ауызбирлигиниң нышаны...

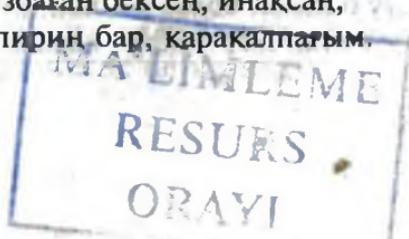
ҚОЛЫҢДА МӨРИҢ БАР, ҚАРАҚАЛПАҒЫМ

*(Қарақалпақстан Республикасы Конституциясын
қутлықлап) .*

Дүняда бирден-бир бахытлы халықсаң,
Өз ана тилиң бар, қарақалпағым.
Жийен-жыраусаң, Әжиниязсаң, Бердақсаң,
Шашылған дүриң бар, қарақалпағым.

Қойын баққан жоқсаң кисиниң хаслан,
Оған гууа пүткил жер менен аспан.
Беглигин бузбаған бексең, инақсаң,
Сыйынған пирин бар, қарақалпағым.

239049

80667

«Алпамыс»ың қайттан тилге алынды,
«Қырық қыз» пүткил жер жүзине танылды.
«Едиге»нің кәбири де табылды,
Тарийхый жырын бар, қарақалпағым.

Конституцияң—бахыт Нызамын,
Тилер саған өмир жастың узағын.
Нан деп тән алғызған нанның усағын,
Мукәддес диниң бар, қарақалпағым.

Өзбек—сениң өз ағандур озалдан,
Түркстанның топырағынан жасалған.
Ауқат ишкен бес келин бир қазаннан,
Жайдары жүзин бар қарақалпағым.

Ала бүйрек етпей ана тилиңди,
Ийеледиң көп иргели илимди.
Бир-биринен бәрәкәлла, билимли,
Алық ул-қызың бар, қарақалпағым.

Жер жүзлик базарда боян тамырын,
Сулыұлыққа қыл сууырған қамырын.
Жениллеткен не мүшкилдің ауырын,
Қәдириң бар, қуның бар, қарақалпағым.

Ерлиғиңнен Еллиққала ашылды,
Дуз, несийбе жер жүзине шашылды.
Әсирлерге тутастырған әсирди,
Пешана териң бар, қарақалпағым.

Заман келип, оннан тууды ай бүгин,
Бахтың бәлент, төрт түлиғиң сай бүгин.
Ең бийбаха, ең биринши байлығың,
Өзиннің елиң бар, қарақалпағым.

«Бозатау бойына төгин төккейсең,
Төгиниңди жайып егин еккейсең»...
Суу бийжай болса да, көшип кетпейсең,
Тууылған жериң бар, қарақалпағым!

ҚАРАҚАЛПАҚСТАННЫҢ ЖАСЫ НЕШЕДЕ?

(Кәллибек Камаловтың 70 жыллығына арнау)

Қарақалпақстанның жасы нешеде?
Оны халық шеше ме, тарих шеше ме?
Кәллибек ағаның 70 бәхәри,
Бир-бирине байланысly мәселе.

Идиралды улы Камал «шолан»ның
Шын перзенти болды Ана-Уатанның.
Не жақсылық болса, журтқа болсын деп,
Жигербенти болды жақты жәхәннин.

Халық қуанып Кәллибектин тусында,
Аспанға ушырды «сунқар қус»ын да.
Адамлар жанадан тарих жаратып,
Жалау желбиреди қолдың ушында.

Ол елине еткен уақта ағалық,
Едил, Жайық болды еки жағалық.
Темир жолды айтпағанның өзінде,
Өмир жолды дауам етти даналық.

Асау Әмиуге де көпир салынды,
Сахра, шөллер мол мийуаға малынды.
Халқым қутылсын деп отын тасыудан,
Москвада Косыгинге жалынды.

Елликкала, Бозатаулар ашылды,
Ақманғыттан түрли жемис шашылды.
Төрткүл тас жолының бойларындағы,
Жайлар баслап келди бәхәр пасылды.

Ел шетине жақынласып «Едиге»,
Қуаныш-шадлықлар жетти шегине.
Тарих ийе болды тәнхә өзиниң,
Бердақ атындағы университетине.

Дәруазаға урған жоқ ол қулыпты.
Асау тайға қурған жоқ ол қурықты.

Ол орнаткан еркин Каракалпакстан
Өз орнында козғалмастан турыпты.

Каракалпакстанның жасы нешеде?
Оны халық шешеде, тарийх шешеде?
Қәллибек ағаның 70 бәхәрин,
Бәхәр көбейтип тур еки есеге...

ШАРАФ РАШИДОВТЫ ЕСЛЕУ

Шараф Рашидов Хорезмге де
Кеминде хәр жылы үш келер еди.
Қаны қатып турса да сол үлкеге,
Каракалпакқа барып түсленер еди.

Оның даналығы, өткир сөзлери,
Дийқанларға таскын йош берер еди.
Журт жапырылып, өзлеринен өзлери,
Шәмен байлап; гүлди дәстелер еди.

Аппак нурдай болып пүткил айнала,
Таулар гүмбирлесип сес берер еди.
Мың мукамға дөнип дала, сай-сала.
Кулақ еситкенди көз көрер еди.

Мереке-мәжлисте хайтта-тойда хәм,
Дәслеп пуқараға сөз берер еди.
Даналық сөзлерин тынлап қайтадан,
Нәтийжесин өзи тексерер еди.

Шараф Рашидов Хорезмге де
Кеминде жыл сайын үш келер еди.
Көмкөрилип қалса да ол гүлге де,
Каракалпакқа барып түсленер еди.

Ол—мәрт еди, тууылған мәрт енеден,
Оннан шайтанлар хәм сескенер еди.
Хәмме сондай болса жәхән және де
Жаксы жаққа қарай өзгерер еди...

АТЫ МЕНЕН ӘМИР ТЕМУРДЫҢ

Аты менен Әмир Темурдың..
Аталмыш көп ески тарийх бар.
Сол тарийхлар—өткен дәуирдин
Ақ-карасын аттай анықлар.

Әмир-Темур—сәркәрда болып,
Услап турған уллы дүньяны.
Туран жерин қызғыштай қорып,
Болған оның ақыл-ийманы.

Жүрип өткен жоллары—тарийх,
Женислери—дәстан, жылнама.
Бас қахарман—жауынгер халық,
Тәкирарланған текте бир нама.

Сол бир нама—сүйикли Ұатан,
Хәм опалы сәуер яр болған.
Сол наманы тыңлаған адам,
Қатардағы белли нар болған.

Сол наманы Майқы бийлер де,
Едиге де, тыңласа керек.
Киши үй хәм үлкен үйлер де,
Ата журтты жырласа керек?

Сол наманы тыңласа керек,
Сәтемир де, Тохтамыслар да.
Түркстан деп тууылған жер деп,
Шыкса керек атланысларға?

Мийрас қалған Әмир Темурдан,
Түркстанның орны бийикте.
Онда мәрт ғәрезсиз Ұатан,
Бәршемизге тендей тийисли.

Өзбекстан—Ұатаным мениң,
Науайыдан нуска—«Шар китап».
Бул үлкеде дослық, исеним,
Күн нурындай турар жарқырап.

Аты менен Әмир Темурдың,
Аталмыш көп ески тарийх бар.
Сол тарийхлар эле өмирдин,
Уллылығын тағы анықлар.

Жерге нәубет жетисип, бәлким
Елге нәубет келген гезлерге,
Ақ отадан карауы мүмкин,
Мәрт Ерназар Алакөзлер де...

ӘЖИНИАЗДЫҢ ЕСТЕЛИГИНЕ

*(Нөкис мәмлекетлик пединститутының бас бинәсы
алдына орнатылған Әжинияз Қосыбай улының
естелик-бюстине сүйсинип)*

Бул естелик—сулыу сөздин символы,
Шокан айтқан «Кең даланың бүлбили»...
Муқаддес зор ядыгарлық етип тур,
Зийуардагы шийрин зибан-тил буны.

Бул естелик—гөзаллықтың нышаны,
«Бозатаулы нәзәлим» ниң кушағы.
«Бул дүньяның көрки—адам баласы»,
Деген сөздин ол ҳақыйқый мысалы.

...Ким қанша жасайды, қәйтип жасайды,
Хәр ким өз билгенин айтып жасайды.
Төрт түлиги сай болған—бай болса да,
Қорқып я райдан қайтып жасайды.

Бәрибир, бир өмир оған аз деймен,
Ол хәм «Қайраудағы жалғыз ғаз» деймен.
Торт тәрәпи кубла болып мәңгиге
Жасайтуғын адам—Әжинияз деймен.

Ондай мәрт өмирге келмесе керек,
Келгенин хеш бенде көрмесе керек.
Дүнья қанша турса, соншама жасап,
Әжинияздың сөзи өлмесе керек.

Оның орны ҳасла толмаса керек,
Оның сөзи тегин болмаса керек.

Хәр ким сондай етип сүйсе үлкесин,
Еле көп естелик орнаса керек...

Бул естелик—уллылыктын ураны,
Туурылыктын жолын жақын қылады.
«Бозатау»дың бир қатары менен-ақ,
Пүткіл әлемди ол табындырады.

Бул естелик—елимиздин келбети,
Көркем сөздин, дилуарлықтын дәрбенти.
Усы жерден старт алып сулулық,
Бул дүньяның көрки болар ертенги...

Бул естелик—еркинликтин мийуасы.
Сулуу сөз мүлкинің—шәхәр Хийуасы.
Оны елтип барар елден-еллерге,
Әжинияз шайырдың ишки дүньясы.

ШОҚТОРАҢҒЫЛ ШОҚЛЫҒЫ БАР...

*(Академик Турсынбай Ещановтың шаңарағындағы үш
қууанышты қутлықлап)*

«Шокторанғыл» шоклығы бар бәрінде,
Кеуіл тоқлығы бар ата-кәрінде.
Ғәрезсизлик, мустақиллик дәуирде,
Үлги-өрнеги көп Ещановлардың,
Елге еңбеги көп Ещановлардың.

Нәүпир Кегейлинің әзиз топырағы,
«Бағлы қытай» бағларының жапырағы.
Еркинликтин исенимин ақлады,
Мандай терлери көп Ещановлардың,
Елге бергени көп Ещановлардың.

Дос-яранлар, мени дурыс түсиниң,
Хеш ким хәзир қойын бақпас кисиниң.
Мен мақтайман үлгисин тек исиниң,
Аңыз-ертеги көп Ещановлардың,
Медаль, ордени көп Ещановлардың.

Устазы атқарып ата ролин,
Перзентине жапырақ етти жүрегин.

Тәрезиге тартсаң егер биреуин,
Ауыр салмағы бар Ешановлардың,
Қызыл кәруаны бар Ешановлардың.

Хәр ким мийнет етсе олардай болып,
Турар еди гүлге бүлбиллер қонып.
Әрманларын иске асырған толық,
Дәури-дәураны бар Ешановлардың,
Жаслық жәуланы бар Ешановлардың.

Жүрген жерин гүл жайнатып бағ еткен,
Көргенлердің кеулин мудама шад еткен,
Пүткіл өмирин мехир-мухаббат еткен,
Атқан таңлары бар Ешановлардың,
Хадал нанлары бар Ешановлардың.

Устаз—болған соң Хәким-Улықпан,
Оннан тәлим алып, өсип шыныққан,
Медицина илимине қуныққан,
Арзыу-әрманы бар Ешановлардың,
Дәртке дәрманы бар Ешановлардың.

Үш азамат—үшеуі де сақадай,
Тест сынақтан өтип алған бақадай,
Мол мийуаға сырғып турған шақадай,
Қызыл қырманы бар Ешановлардың,
Бәлент ығбалы бар Ешановлардың.

Бүгін—үш той, үшеуі де—ығбал той,
Жер-жәхәнге жар урғызып турған той,
Көкте ушқан қус хәм мойын бурған той,
Жипек жоллары бар Ешановлардың,
Алтын қоллары бар Ешановлардың.

Маңдай тер хәм табан еттиң тойы—бул,
Мәртебенің мол дәулеттиң тойы—бул.
Мустақил зор мәмлекеттиң тойы—бул,
Еле тойлары көп Ешановлардың,
Бөйги, байрағы көп Ешановлардың.

Бул той—уллы тойы медицинаның,
Бул той—ақыл, ойы Ибн Синаның!
Ден саулығы ушын пүткил дүньянын,
Еле жойбары бар Ешановлардын,
Жаксы ойлары бар Ешановлардын.

Атым—Толыбай, ауылласпан бурыннан,
Өткөншеги тораңғылға қурылған.
Шын дослыққа шынтлап шаппат урылған,
Ауыл-аймағы бар Ешановлардың,
Мәртлик майданы бар Ешановлардын.

Қыяметлик жан қоңсыман хәзир де,
Бир-биреуге сөз айтамыз тәсирли.
Еле берин, XXI әсирде,
Уллы байрамы бар Ешановлардың,
60 айлауы бар Ешановлардың!...

«ТУРСЫНБАЙ ТӨБЕ» ҰАҚҚЫНДАҒЫ ҰИКАЯТ

Ишки хызмет полковниги Турсынбай Ешбаев хәм оның дослары Уллы Жеңистиң 52 жыллығын «Турсынбай төбе» де байрамлады. Бул салтанат «Төбе» ниң 2 жыллығына бағышланды...

Ұикаятты баян етейин:
О, тәбият, садағаң кетейин!
Сен хәққында сөйлейди хәмме,
КАТЕКСтен өткеннен кейин...
«Бес төбе»ге жеткенге дейин...

Қызылқумның қоңырау гүллери,
Сексеуилдиң не бир түрлери.
Сени көрип, саудырап саған
Тәриплейжәк әзиз үлкени...
Биреу билди, биреу билмеди...

«Бес төбе»ниң тауы көринди,
Әтирапында ауыл көринди.
Қызыл қумда жайылып жүрген,
Түйелер гил сауын көринди...
Боталары тәуир көринди...

Көзге түсти үлкен ақ отау,
Жаркырап тур белиндеги бау.
Оның бәлент манлайшасында,
Тап желбиреп тургандай жалау...
Сыртта асылып атқандай палау...

Тәбиятка толқын азанғы,
Атландырып кара қазанды,
Ерли-зайып—Мууса, Елеугүл,
Күтип алды пидә етип жанды...
Бир автобус толған адамды...

Мууса айтты:—«Турсынбай төбе»,
Бул—бүгинғи байрамға бәне.
Турсынбайдай полковник ағай,
Елде аңыз болады еле...
Билесизлер оны хәмме де...

Ол 40 жылдай ислеп органда,
Мегзеп турды беккем қорғанға.
Ол—тилсиз жау-өртти өширип,
Хәм көрсетти өзін солманда...
Хызмет етти дәури-дәуранға...

Байлық емес, дослар арттырды,
Халық хызмети ушын тақ турды.
Ул-қызлары төрт көзлеп бағып,
Бәрін батыр, бәрін мәрт қылды...
Жипек жолда кәруан тарттырды...

Ал, зайыбы—Әлийма апай,
Мениңше,—мисли Гималай.
Он перзентке әдиули Ана,
Жүрек-бауыры—жасыл жылғадай...
Жайнап турған жақты дүньядай...

Елим, журтым, халқым ушын деп,
Пидә болсын ғайрат-күшим деп,
Бул полковник отагасының
Минген бәлент төбелери көп...
Усы төбе—бир бөлеги тек...

Мине, усы «Турсынбай төбе»,
Тилде дәстан болады еле.
Ол дослықтан, тууысқанлықтан,
Нышан болып қалады еле,
Журт оны төн алады еле...

—Мууса айтты гәптин хадалын,—
Деди Тохта:—Усы баланың
Дайысының костарыман мен,
Хәм биримен Қахарман Ананың...
Тартып еди бүгин табаным...

Хакыйкатлық деген бар екен,
Қутлы болсын халқым, мерекен!
Усы болар инсанды инсан
Төбесине көтеріу деген...
Дослық—белдің мәдәри деген...

Дослық—бахыт, уллы мәртебе,
Ертек болар еле ертеге.
Елдің терең хұрмет-иззетин,
Тирисинде көрсин бәнде де...
Бийик болсын төбе хәммеде...

Сөзге шығып Әбдирашид мақсым,
Усыныс айтты оғада жақсы.
Дәстүр болсын усы төбеге,
Алып келиу қосылған жасты...
Дауам етиу ата мийрасты...

Оның сөзин қоллап Мирахмет,
Деди:—Саған мың-мың рахмет!
Келеси жыл келин түсиремен,
Мен баслайман биринши рет...
Демек, бизин келинге нәубет...

—Ұәжлесейик,—деди Минайхан,
Билесизлер, асты бир айдан,
Тойын бердим келин түсирип,

Шүкирлигим көп бул кудайға...
Баслайтуғын өзим қусайман...

—Дослар,—деди полковник күлип,
Сизлер маған «Кутадғу билик».
Бул аспанның астында сирә,
Ауысық зат барма мәңгилик?...
Жасау керек алға талпынып...

Мийнет еттим елим, журтым деп,
Тууылған жер жайнап турсын деп.
Айтқан жыллы сөзлеринизге,
Жүрегим тур толқып дүрсилдеп...
Бийхууш етти мени бул хүрмет...

Айлар, жыллар өтеди еле,
Жаслар изден жетеди және.
Буннан былай хәммемиз ушын,
Болсын бул жер—«Мәсләхәт төбе»...
Несип етсин келиу хәммеге...

Бул төбеден қарасаң Нөкис,
Көринип тур бөриңе тегис.
Буннан былай усы төбеде,
Байрамлансын хәрқандай жеңис...
Әл-аспанға тийсин төбемиз!...

Қызыл қумда қосық жанлады,
Хәр ким оннан машқы аңлады.
Оған нама қосқандай болды,
«Бес төбе» нин бәлент таулары...
Аяқ ойыннан әрман қалмады...

Ал, Базаргүл айтқан «Женгежан»,
Аққан суудай болды арнадан.
Таза хауа дәртке дауа боп
Шығып кетти барлық шаршаған...
Есип турды самал арқалан...

Айтылды көп жақсы тилеклер,
Қурға шықты жумыр билеклер.
Сол «Турсынбай төбе»де бүгін,
Жасарғандай болды жүреклер...
Хәм гүл болды шарқы-пәлеклер...

Жуусан терип жигит-желендер,
Қызыл қумды гезип елендер.
Дурыс екен «карақалпақлар—
Сахрадағы бүлбил» дегенлер...
Шеберлерден шықты шеберлер...

Байрам сондай кеуилли өтти,
Хеш бир адам қалған жоқ шетте.
Улан деген шаққан жас бала,
Түсирип барды видео-сүүретке...
Хәмме мақсет-муратқа жетти...

Сексеуиллер тербелип турды,
Төбе кем-кем көркейип турды.
Еки кийик «Бес төбе» бетте,
Бизге карап едирейип турды...
Қуяш көкте еңкейип турды...

Хикаятты тамам етейин:
О, туған жер, садаған кетейин!
Сениң алған суверенлигиң,
Қосық болды, илхам, йош болды,
Тап Нөкиске жеткенге дейин...
Естен шықпас көп күнге дейин...

ДОСНАЗАРОВ ҚОСЫҒЫ

Биринши қосық

Не жақсылар жатыр жердин астында,
Досназаров оның мысалы болар.
Қартайғанды қудай қайттан жас қылса,
Бәлким, ол уллылық нышаны болар.

Хәр миллеттин бар қосығы, ертеги,
Наманы да нәзік жүрек шертеди.
Ол хакқында хұжжет архивлердеги,
Сырнайдын да дауысының узағы болар.

«Қаратаудың қабағында нур көрдим,
Шораханның алабында гүл көрдим,
«Бозатау»ды бир дәс айтып үлгердим,
Қосық—илхам, йоштың булағы болар.

—Еркин қарақалпақ болсын елатым!—
Деп Мәскеуден барып мәдат сорадым.
Хасыл болды барлық мақсет-мурадым,
Хұррият—хәммениң ураны болар.

Тағы қайттан оралайық тарийхқа,
Тарийхта ғой қахарман да, алып та.
Автономия әпердим мен халыққа,
Енди елдің «Балға-Орағы» болар.

Елим ушын еңбек еттим епкинли,
Пайтахт еттим ески шәхәр Төрткүлди.
Халқым:—Бахыт—шын мийнетте!—деп билди,
Уақыт— бул турмыстың сабағы болар.

Кәпелимде қурық түсти алқымға,
Сталинлик дозақ оты алдымда.
Налымайман, нәуқыран мәрт халқым бар,
Елим аман болса, есабы болар.

Есте тут: дүньяға еки келмек жоқ,
Өлгеннің изинен бирге өлмек жоқ.
Тириге де, пириге де жәннет тек,
Тууып өскен жердің қушағы болар.

Ғәрезсизлик, мустақиллик гез келип,
Кулақ еситкенди, енди көз көрип,
«Қарабуға» ауылындағы естелик,
Елдің оған хұрмет нышаны болар.

Бул сөзимди пүткіл әлем еситсин,
Досназаров—босағасы есиқтин!
Ол—қолбауы болып алтын бесиктин,
Исми—гөзаллықтың гүзары болар.

Мақтан халқым! Мақтаныуға хақың бар,
Жаксылардан мийрас—ығбал-бағың бар.
Аталардан қалған сөзлер, нақыллар,
Уақыт өткен сайын мазалы болар.

Не жақсылар жатыр жердің астында,
Досназаров оның мысалы болар.
Қартайғанды қудай қайттан жас қылса,
Ол—хәзирети нанның усағы болар...

ДОСНАЗАРОВ ДӘСТАНЫ

(Аллаяр Досназаровтың тууылғанының 100 жыллығына)

Досназаров Аллаярдың әрманы,
Бүгін иске асты десе болады.
Халқымыздың гәрезсизлик алғаны,
Оның бәнтин басты десе болады.

Атқарып ол уазыйпаның ауырын,
Әуладларға ашты жүрек-бауырын,
Оның өскен «Қарабуға» ауылын,
Әйне бәхәр паслы десе болады.

Аңсап ол бийгәрез, еркин заманды,
Тартысларда турған тиреп табанды.
Елим, журтым деп, емиренген адамды,
Адамзаттың хасылы десе болады.

Танытаман деп дүньяға халқымды,
Қолларында қуран турды, нан турды.
Ол артында азат Уатан қалдырды,
Оғанда мөр басты десе болады.

Кремльге, Калининге барғанын,
Қарақалпаққа автономия алғанын,

«Манғытым қалды» деп, даурық салғанын,
Мәртлерге тән машкы десе болады.

Мениң халкым халық атағын алсын деп,
Дауам етсин миллий дәстүр-салтын деп.
Хәр ким өзи жаққан отта жансын деп,
Ақ көкирегин ашты десе болады.

Досназаров—узақ дәстан, әпсана,
Таусылмайды жырласа да, жазса да.
Иси үлги-өрнек болса басқаға,
Мың қосшыға басшы десе болады.

Ел-журтым, деп жууырғанын, жортқанын,
Басы талай таска тийип қайтқанын,
Москвада «Бозатау» ды айтқанын,
Өз елинің уасыпы десе болады.

Еркин елмиз, даңқымыз бар жер жүзлик,
Өзимизди ер, өзгени—шер билдик.
Досназаров әрман еткен еркинлик,
Бүгин шуғла шашты десе болады.

Өзбекстан—өз үйим, өз босағам,
Оған ағам деген сөзди қосаман.
Ғәрезсизлик—жаркыраған пешанам,
Әрман иске асты десе болады.

Досназаров Аллаярдың әрманы,
Бабалардың көптен күткен кәруаны.
Қарақалпақстанның дәуири-дәураны,
Оның менен жаслы десе болады.

ДОСНАЗАРОВ ДЕГЕНДЕ

Мен, Аллаяр Досназаров дегенде,
Қосық келип куйылады қәлемге.
Бул қосық басланып «Қара буға»дан,
Йошланып турғандай «Қара терең» де.

Сол Аллаяр Досназаров дегенде,
Еске түсер байғус ата-енем де.
Тууылған жер демекликтің мәнісін,
Түсіндіргім келер пүткіл әлемге...

Дос-яранлар, мени дурыс түсиниң:
Досназаров—қолда алтын жүзигим!
Не жақсылық болса, журтқа болсын деп,
Ол тилегин тилеп өткен кисиниң...

Бахты ушын елдиң ул хәм қызының,
Женип шықтың турмыстың көп қысымын.
Ол изинде азат Ұатан қалдырып,
Бизге мийрас етти оның қызығын.

Сол Аллаяр Досназаров дегенде,
Бахыт қусы пәрүаз етер төбемде.
Ол орнатқан Қарақалпақстанға,
Қуяш еле өзи келер сәлемге...

НАҰРЫЗ ЖАПАҚОВ ДЕСЕ...

(Көрнекли мәмлекетлик ғайраткер, белгили алым хәм шайыр Наурыз Жапақовтың тууылғанының 80 жыллығына арналған кешедә оқылған)

Қарақалпақстанның тарийх, дәстаны,
Оған кимниң қандай үлес қосқаны,
Кимниң қалай, көйтип қәдем басқаны,
Ядқа түсер Наурыз Жапақов десе.

Қарақалпақ халық атағын алғалы,
Айтқанынан қайтпас қайсар болғаны.
Соң олардың орны қалай толғаны,
Хатқа түсер Наурыз Жапақов десе.

Тууылып хәм өсип Тахтакөпирде,
Бөрши таудан—Қаратауға секирди.
Сол перзентин еслеп бүгин өмир де,
Отқа түсер Наурыз Жапақов десе.

Садық болып адамға хәм заманға,
Көп әуладты келтирди ол камалға.
Таулар да, таслар да, ескен самал да,
Кәддин дүзер Наурыз Жапақов десе.

Ондағы ақылдын қайнар булағы,
Барған жерлерин тек байрам қылады.
Оған мысал: еле елдин кулағы,
Ербенлесер Наурыз Жапақов десе.

Жүрген жеринде ол ашып жаңалық,
Жылнама-дәптерге жазды даналық.
Ел елеге дейин оны тән алып,
Елжиресер Наурыз Жапақов десе.

Бағ ишинде турған алма, жемислер,
Шайырлық жүректен шыққан лебизлер.
Арал, Әмиүдәрья, Кара теңизлер,
Мөлдиресер Наурыз Жапақов десе.

Оған ел-журт берип әдил баханы,
Хызметлерин бахалады жокары.
Еле ғаррылардың аппақ сақалы,
Селкилдесер Наурыз Жапақов десе.

Дунья—мийманхана, бизлер—мийманбыз,
Жақсылардан ийман-ислам жыйғанбыз.
Енди еркин елмиз, дәрттен бийғамбыз,
Кеулим өсер Наурыз Жапақов десе.

Еле жыллар өтер, өтер әсирлер,
Изимизден жетер жана нәсиллер.
Исенемен, еле аппақ сезимлер,
Елпип есер Наурыз Жапақов десе.

Жаксы өлер, ал жаксы ис бирақ та,
Журттан бөлекленип жатпас жырақта.
Карақалпақ еле узақ узаққа,
Еситилер Наурыз Жапақов десе...

ҮСТИРТ ҲАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ

Толқынланып ессе таңның самалы,
Жұлдыздайын жайнар жердің жамалы.
Жасыл жайлаулары, жазық алабы,
Жанға ләззет бағышлайды Үстирттің.

Барып көрсең вышкалардың қасына,
Келешекті күткің келер асыға,
Ай, жұлдызды жыйнап айналасына,
Кеули шынға шарықлайды Үстирттің.

Елдің бәлент ығбалындай мысалы,
Аспаныңда қуяш шуғла шашады.
Ғәзийне, байлыққа толған қушағы,
Инкар етер жұлдыз, айды Үстирттің.

Алтын ойпатлардан аңқыса әтир,
Қуяш жер бетинен гөззаллық оқыр,
Теңіздей толқынлап, мәуиж урған бир,
Қушағы байлыққа байдур Үстирттің.

Толқынланып ессе таңның самалы,
Вышкалар бәлентте шертер наманы.
Ғәрезсиз Шығыстың алтын заманы,
Көркін гүлге нағыслайды Үстирттің!

АРАЛАСАМ ӘЗИЗ ҮЛКЕНИ...

Араласам әзиз үлкени,
Науқыран жас етер нур мени.
Маған илхам бағышлағандай,
Сәруи бойлы сулыу бир пери.
Гөззаллықлар тууған жердегі
Жүрегимнің тарын шертеди.
Гөззаллықтың ғұмша гүллери,
Қызғалдақтың әлуан түрлери,
Кен жайлаудың жупарын жутып,
Тай-қулынның киснегенлери,
Бәри-бәри, толқытып мени,
Аралатар әзиз үлкени...

Ағыслары Әмиудәрьяның,
Мийрас етип мәртлик майданын,
Желбиретип турғандай жерде,
Жеңислердин уллы байрағын.
Қосық болып оқылар маған,
Шын мийнеткеш хәзирети Адам!
Дийқанлардың женди түргени,
Қыз-жауанның назлы күлгени,
«Көк корабль» капитанының
Алтын гүзде төккен бункери,
Бәри-бәри, толқытып мени,
Аралатар әзиз үлкени...

Аркамызда әдиули Арал,
Арал десе кеулим шадланар.
Мәрт балықшы азаматлардың,
Жипек самал шашларын тарар.
Қайда барсам қахарман халық,
Иске тақ тур жұлдыздай жанып,
Балықшының хәрбир күндеги,
Жигерленип йошқа мингени,
Толқынлардың қайнауларынан,
Центнерлеп «маржан» тергени,
Бәри-бәри, толқытып мени.
Аралатар әзиз үлкени...

Араласам әзиз үлкени,
Тербетеди түрли гүл мени.
Басын ырғап турғандай маған.
Гөззаллықтың ғұмша гүллери.
Ашық аспан хәм алтын нурдан,
Жүрегиме жыйналар илхам.
Пахтакештин пахта тергени,
Қурылысшының гербиш өргени,
Жаңалықлар тууылған жердеги
Йош, илхамға қанат мендеги.
Кең кушағы әзиз үлкениң,
Хәрбир алған нәпесим мениң!

КЕЛ, ҚУЯШЛЫ ҚАРАҚАЛПАҚСТАНҒА

Бүгін Төрткүл менен Шымбай кушағы,
Гүл жамылып турған қыздай мысалы.
Қай жаққа қарасаң қайнаған өмир,
Кеулиң кең далаға алып ушады.
Жерде жупар, алтын нур бар аспанда,
Кел, қуяшлы Қарақалпақстанға!

Атызда ырғалса пахта, салылар,
Онда мәрт дийканның алтын колы бар.
Әмиүдәрьямыздың ағысларында,
Әжайып турмыстың толқынлары бар.
Жерде жупар, алтын нур бар аспанда,
Асық достым, Қарақалпақстанға!

Еллик қала беттен ессе самаллар,
Аралда саз шертер қыз хәм жәуанлар.
Қай жерге барсаң да кушағын ашып,
Алдыңнан шығады әзиз адамлар.
Жерде жупар, алтын нур бар аспанда,
Кел, әзиз дос, Қарақалпақстанға!

Бүгін Төрткүл менен Шымбай кушағы,
Гүл жамылып турған қыздай мысалы.
Бул азат диярдың барлық жеринде,
Дәуран жұлдызлары жымынласады.
Жерде жупар, алтын бар аспанда,
Асық досым, Қарақалпақстанға!

ӘМИҮДӘРЬЯ ТОЛҚЫП АҒАДЫ

Әмиүдәрья толқып ағады,
Толқынлардан түйме тағады.
Тасқын ағыс, тынымсыз толқын,
Тербетип тур жасыл жағаны.
Гүмис суудың сылдырлағаны,
Шертер мударам шадлы наманы,
Жүрегим сен деп соғады.

Ай аспанда әсте жүзеди,
Жулдызлардан маржан дизеди.
Айлы түнде Әмиу бойында,
Ай менен жер сәубетлеседи.
Жулдызлардың жымыңлағаны,
Көзлеримде күлим қағады,
Әмиу дәрья толқып ағады.

Таң шығыстан ағарып атар,
Суу түбинде сулыулық жатар.
Дәрья сууын тастырып бәхәр
Гөззаллықты шайқап оятар.
Садық кеулим сайға бағады,
Сайда жүзген айға бағады,
Әмиудәрья толқып ағады.

Қандай жақсы дәрья жағысы!
Зауық берер заман ағысы.
Суу бетине салынғандай тап,
Тууған жердің ғайры нағышы.
Созылып жатыр жипек сабағы...
Әмиудәрья өрлеп ағады,
Жүреғим сен деп соғады.

МОЙНАҚШЫЛАР

Арал теңиз анасындай,
Алақанда шайқап турар.
Аспан ақыл-санасындай,
Сулыулықты байқап турар,
Мойнақшылар.

Күншығыстан шуғла шашып,
Қуяш нуры жайнап шығар.
Теңиз беттен толқынласып,
Тасқын өмир қайнап шығар,
Мойнақшылар.

Көк теңизде зууылдатып,
Мотор, қайық айдап шығар.

Телпеклерин көкке атып,
Ау, дузағын майлап шығар,
Мойнақшылар.

Қайда барсан, қарсы алдыңнан,
Қуслар ушып, сайрап шығар.
Қыз-жигити ел салтына,
Белин беккем байлап шығар,
Мойнақшылар.

Табысларды таудай үйип,
«Тири алтынды» тайластырар.
Мәртебени сонша бийик,
Тек кеулине жайғастырар,
Мойнақшылар.

Дослар келсе қушак ашып,
Жүзлери гүл жайнап турар.
Теңиздейин толып-тасып,
Қазаны отта қайнап турар,
Мойнақшылар.

Өнер десе ғарры-жасы,
Он бармағы ойнап турар.
Кеули күндей жарқырасып,
Гүлден шәмен байлап турар,
Мойнақшылар.

Арал туулап, толқынланып,
Көкте қуяш жайнап турар.
Тенизден йош, илхам алып,
Көкиреклери сайрап турар,
Мойнақшылар.

ТАШКЕНТ АҚШАМЫ

Зәүлим имәратлар, нәруан дараклар,
Қамқадан тон кийер Ташкент ақшамы.
Аспанда ай, жұлдыз, жерде шырақлар,
Саулатын жан сүйер Ташкент ақшамы.

Кәдем таслап жүрсен көшелеринде,
Жахан жәннет болар жүрек төринде,
Машкы етип қарап гөззал өмирге,
Аспанда ай жүзер Ташкент ақшамы.

Шынарлар шайқалса аллеяларда,
Сазенде жан берер дуутарда тарға.
Самал сәлем айтып қыз-жауанларға,
Бағлардан гүл үзер Ташкент ақшамы.

Көшени толтырған жигитлер-қызлар,
Басқан кәдеминде бәхәр бар, жаз бар.
Жүректи тербетип шертилсе сазлар,
Жанды егилдирер Ташкент ақшамы.

Шәшме сууын шашып атылса фонтан,
Тамшысы төбеден төгилген маржан.
Айнала ағарып атып турған таң,
Гүлден кесте тигер Ташкент ақшамы.

Жоллары саррас хәм паяндоз, жақты,
Сени баслап барар гүлшанлы бағқа,
Төринен жай берип, сыйлап қонақты,
Жолына гүл төсер Ташкент ақшамы.

Әжайып гүлдер бар шәмен бағында,
Шайдай ашылады таңның шағында.
Турмысты тербетип кең қушағында,
Айнадан көргизер Ташкент ақшамы.

Миннетдар боласаң сақый халқыңа,
Жүрек хәм бауырын жаяр алдына.
Садық ул-қызлары елдің салтына,
Жүзге нур енгизер Ташкент ақшамы.

Қушағын жаз етип, хасла қыс қылмай,
Ығбалы парлап түр жанған жұлдыздай,
Ананың перзентке болған ышқындай,
Бағдан гүл тергизер Ташкент ақшамы.

ЕСТЕЛИК АЛДЫНДА

О—х—о, мына естеликти ким курған?!
Ким курса да, нур үстине нур қылған.
Инсанлардың ықласына рахмет,
Кебир ашып жатқан жерди гүл қылған...

Нөкестеги уллы Бердак гүзары,
Жана-жаңа гүзар жолға усады.
Улығбектиң естелиги—минекей,
Мустақиллик берген демнің мысалы...

Гүзар жолда дусласқан қос данышпан,
Жулдызларды нәзерлеп тур алыстан.
Бул естелик—дин мусылман дүньясын,
Кутқарғандай мойнындағы қарыздан.

Бердак бабам барып оған сәлемге,
Даналығын мегзетип хат-кәлемге,
Фәрезсизлик дегеннің түп мәнисин,
Түсиндирип турғандай тап әлемге...

О—х—о, мына естеликти ким курған?!
Ким курса да, нур үстине нур қылған...
Өз ағамыз-өзбекке көп рахмет,
Уллылыққа Улығбектей умтылған!

ТӨРТКҮЛДЕН БАСЛАНАДЫ

Мениң Қарақалпақстаным
Төрткүлден басланады,
Тыңласақ тарийх, дәстанын,
Көкирегін йошланады,

Әзелден бул диярдың,
Бағадыр болған халқы,
Мийнеткеш инсанлардың,
Әлемге кеткен даңқы,

Шығарған елдин атын,
Анызы ертеги бар,
Көп жыллык мәдениятын
Көтерген Келтеминар.

Кызлары Гүлайымның,
Ханалас синдилери,
Көрсеткен олар сан мың
Мәртликтин үлгилерин.

Акылға уғрас болып,
Жерлер гүл дөне берген,
Мәртликлер мийрас болып,
Бермаған келе берген.

Еситсем елимдеги
Ертек хәм әпсананы,
Шадлығым кеулимдеги,
Төрткүлден басланады.

Мениң Қарақалпақстаным,
Төрткүлден басланады,
Көргенде нурлы аспаным,
Көкиреғиң йошланады.

Кушағы гүлдей көркем,
Берекет кеткен дарып,
Гөзаллық усы жерден
Турғандай старт алып.

АНА ТИЛИМ

Ана тилим—ада болмас байлығым,
Мақтанышым, оннан тууған ай, күним.
Қырық мың қызыл алтынға да бермеймен,
Хәттеки бир ашыуымның қайтымын.
Түрки тилим—көп тарийхтың гүясы,
Мәртлик оған болған мұдам мүнәсип.
Массагеттен мәнили сөз еситип,

Душпанлар да салпаўсыған жуўасып...
Жийен-жыраўдын қуураған қыл қобызы,
Тийегинде сақлаған сөз мағызын.
Хақыйқатты айтқаннан соң Күнхожа,
Хийуа ханнан алған сарпай, хақысын...
Ана тилим—ары болып бабамның,
Көшин тартып келген неше заманның.
Егер жолда ол да жазым болғанда,
Қарызға тил берип турар оған ким?...
Ана тилим—абырайым, мәртебем,
Оған тайын жуўабым бар келтеден:
—Өз тилимде арыз айтайын, оннан соң,
Ықтыярын, өкинбеймен өртесең...
Ана тилим—мениң ата-анам бул,
Хәр түби бир—шайқатылған шақам бул,
Олар менен бирге өмир сүрмесем,
Керек емес маған жақты жахән бул!

ӨЗБЕКСТАНСАҢ!

Интизам үйренип Әмир Тимурдан,
Ул-қызлары гүлден липас жамылған,
Хәр қәдемде хәзирети Науайы
Хәм Бабурдың талантына табынған
Тарийхы арыдан, Өзбекстансаң!
Берекет дарыған, Өзбекстансаң!

Устазларын уллы санап атадан,
Душпанларды дәс майданда матаған.
Уллылықты үлги тутып бәрхәма,
Бирин-бири батырым деп атаған,
Өз бахтын қорыған, Өзбекстансаң!
Жер-жахән таныған, Өзбекстансаң!

Топырағы—зер, халқы—зергер бурыннан,
Тәбияты қалыспас хеш Қырымнан.
Адам түе, көкте ушқан қулар да,
Бул мәқанға мойын созып бурылған.
Жахәнге жар урған, Өзбекстансаң,
Әлемге танылған, Өзбекстансаң!

Күн шығыста сен—зияратханасан,
Инсан ушын мудам ақыл-санасан.
Ғәрезсизлик байрағынын астында,
Буннан да зор дияр болып қаласан.
Өзине исенген, Өзбекстансаң!
Уста, ис билермен, Өзбекстансаң!

Фитрат хәм Шолпанды жаратқан топырак,
Саған бул теңеулер еле азырак,
Бердак, Науайыдан сауат ашқан соң,
«Шар китаптай» болып турсаң өзиң-ақ.
Ақылым, кәмилим, Өзбекстансаң!
Аспаныў-зәминим, Өзбекстансаң!

Шад болып руўхы Шараф аканың,
Гезер кең салалы ата-мәканың.
Пүткил планета тән алды бүгин,
Ислам Каримовтың азат Уатаның.
Сен, хәмийше азат, Өзбекстансаң!
Әлемге мухаббат Өзбекстансаң!

Президенттин хәр шығарған пәрманы,
Иске асырды пукараның әрманың.
Таң қалдырып атыр пүткил дүньяны,
Хәр бир атқан таңың, сүрген дәураның,
Тасып турған йошым, Өзбекстансаң!
Жақсы кеуил-хошым, Өзбекстансаң!

Сен енди еркин ел—Мустақыл болдың,
Және уллылықтың устазы болдың.
Хәмид Әлимжанның қосығы хәмде.
Абдулла Қаххардың қыссасы болдың.
Қосығым, дәстаным, Өзбекстансаң!
Бағларым, бостаным, Өзбекстансаң!

Жетпис төрт жыл илинип тек қармаққа,
Ериспедик хеш уақта тең салмаққа.
Ғәрезсизлик—мустақыллық илайым,
Қайтып таққан жүзик болғай бармаққа.

Көктеги қуяштың нуры азайса хәм,
Сен, Науайы, Бердак болып жасайсан!

Мустақыллық байрамы мүбәрек болсын,
Ашықлар ышкында гүбелек болсын,
Бул дүнья басланып биссимилладан,
Дин мусылман—моллам дөғерек болсын!
Өзбеклер—өз ағам! Сен жулдыз айсан!
Дүнья қанша турса, сонша жасайсан!

Қәдирданың, қарақалпақ қардашын,
Тартып келер ар-намыстың арбасын.
Мустақыллық берген мәртебе, бахыт,
Жана қосық, нама болып жанласын!
Тууылған мәканым, Өзбекстансаң!
Жайнаған жахәным, Өзбекстансаң!

Бул аспан бизден хәм бурын бар болған,
Бул аспан бизден хәм соңға қалады.
—Өзбекстан деген бир дияр болған,—
Деп соңғы әуладлар хатқа салады.

Арзыу-әрманларын ата-бабаның,
Бул ел ис жүзине асырған дейди.
Өзлери орнатып әдил заманын,
Жолларына гүллер шашылған дейди.

Оны тыңлап пүткил планетаның,
Қарапайым халқы кеули хош болар.
Арзыу-әрманлары ата-бабаның,
Адамзатқа илхам болар, йош болар.

Мустақыллық деген теберик сөзди,
Сонда пүткил дүнья оқыр қайтадан.
—Бизлер—азат еттик өз-өзимизди!—
Деп биринши болып өзим айтаман...

ӘЖИНИЯЗ ШАЙЫР

Әжинияз шайырды сүймеген жүрек,
Бул айлы әлемде болмаса керек.
Болған жағдайда да, оның бир сөзин
Хеш қәтиб өзгерте алмаса керек.
Ол—тууылған жерин, өскен иргесин,
Жипек сабак пенен торласа керек.
Хәр ким сондай етип сүйсе үлкесин,
Курғақ сөзге орын қалмаса керек...

«Жер хәм ел билендур, ел хәм жер билен»,
Деген бир қатарды талла енди сен?
Түрки тилге түсинбегенлерди де
Айықтырып жиберер ол дәртинен.
Демек, сонда барлық уәжли әнгиме,
Демек, барлық хақыйқаттың бәнти сен!
Мәртлик мийрас болсын десен мәнгиге,
Зийуардай болып сүй тууылған елди Сен!

Әжинияз дүньяға келмегенинде,
Хожбан қайдан билсин сениң елинди.
Қайдан билсин қыр ақыны—Қыз—Меңеш
Жылына үш писер жемислеринди...
Ол пүткил әлемге мәлимлеп отыр,
Сениң де мениң де мәрт екенимди.
Ол пүткил дүньяға дәлиллеп отыр,
Өтирик айтпайтуғын халық екенимди...

БИЗ НЕГЕ СҮЙЕМИЗ ӨЗБЕКСТАНДЫ?

Адам, адамға—дос тууысқан, жолдас.
Таң атыу, күн батыу—бурыннан заңлы.
Айды етек пенен жасырып болмас,
Тиреп турған адам жоқ бул аспанды,
Сонда, хақыйқатын айт сен заманлас,
Не ушын сүйемиз Өзбекстанды?

«Бердақ—Науайыдан сауат ашқан» деп,
Айтайын деп турғанынды билемен,

Дурыс ол хаккында тарийх, дэстан көп,
Бирак, басқа дүнья—бүгин бул әлем!
Сол дәуирде жасағанда «Ашнам деп!»
Науайыға мен хәм куллық қылар ем...

Себеби мен әуладыман Бердақтың,
Оннан уллы пәруардигар—пирим жок.
Өлгенше ол жырлап өтти ел бахтын,
Оннан үлкен уллы зибан—тилим жок,
Соның ушын Бердақтағы әруақтың,
Алдында хеш жасырарлық сырым жок.

Бизлер Өзбекстан, Ташкент дегенде,
Сункардай шарыклап шыңға қонамыз,
—Өзбеклер—өз ағам!—десек әлемге,
Оны қайттан жаңғыртар кең даламыз.
—Исми-шарипиң ким?—десе егерде,
Я Әлишер яки Бердақ боламыз.

Бул Өзбекстанды, сүймеген жүрек,,
Жети ыклымда да жок шыгар бәлким.
Елдиң еркин нәпесине елжиреп,
Булбиллер хәм айтқан гүллерге дәртин
—Дүньяға бир әзиз мийман келди деп,
Куяш кутлы болсын айтады хәр күн...

Оның жипек жолларынан дизилип,
Жер-жәхәнге сап тартпаған кәрұан жок,
Бағларында бир хәм алма үзилип,
Жерге түсип я шакада қалған жок.
Ийман—ислам хаккындағы түсиник,
«Хәдис», «Куран» болды, зыян болған жок...

Бүгин Өзбекстан, Ташкент дегенде,
Пүткил планета кулак түреди,
Сакый куяш нуры гөззал шәменге,
Бәхәрдиң бәхәрин баслап киреди,
Лебиз хәм ықрардай, хат хәм кәлемдей,
Науайы хәм Бердақ бирге жүреди.

ҰАТАН ДЕП ТҮСИНЕМЕН

Ұатан деп түсинемен
Өзимнің босағамды.
Анам деп түсинемен
Хәр атқан таза таңды...

Алғарез: Ұатан мениң
Басланар босағамнан.
Хақыйқат бахам мениң
Берилер өз анамнан.

Өйткени, мен анама
Оғыры усағанман.
Өмирге панорама
Эскизин жасағаман:

Ұатан деп алдым сонда
Тууылған шанлағымды.
Кишкене соқпақ жолда
Көп мәни аңлатылды.

Сол соқпақ жол тутасып
Кетер кең гүзарларға.
Қуяш, нур жарқырасып,
Жол силтеп турар алға.

Бул соқпақ жолда үлкен
Келешек жатырғандай.
Ұатан тап бизиң үйден
Басланып атырғандай.

Нәзерлеп бизиң үйди
Киятыр бир жолаушы.
Изинде қызыл ийти,
Қасында бар баласы...

Үйимиздің айналары
Қараған күн шығысқа.
Көресең айналаны
Отырып-ақ бир қууыста.

Азанда бизин үйдин
Тусынан күн шығады.
Тәбият аппақ нурдын
Алдына умтылады.

Күн бойы қуяш көкте
Күлимлеп қарап турар.
Қаратал, актереклер
Оннан жол сорап турар.

Олардың ығбал, бахтын
Қутлықлар хәр күн Уатан.
Бизин үй бул әтираптын
Хабардар барлығынан.

Уатан деп түсинемен
Өзимнің шаңлағымды.
Анам деп түсинемен
Хәр атқан таңларымды.

Үй менен атқан таңның
Арасы үш адымдай.
Бизин үй—хүр Уатанның
Хәуирли кушағындай.

Хәр күни бәхәр ләбин
Аймалап, поса аламан.
Барлығы—Уатан, сениң
Ышқында жасағаннан!...

КЕЛ ХӘ, КЕҰЛИМ!

Кел хә, кеулим!

Кел, толқынлап йош бүгин!

Пүткил айлы әлем саған дос бүгин!

Сениң бахтың ушын бул Уатан саған,

Мәңги мийрас етти халықлар дослығын.

Кел хә, кеулим!

«Дослык» аллеясында

Бульварларды бойлап сайран етейик.

Сен хәм қосық оқып турып қасымда,

Мехир-мухаббатты майдан етейик.

Сениң қосығында аппак сезимлер
Атқан таңның шуғласына улассын.
Мениң қосығымда йош хәм тәсирлер
Алтын нурын аймаласын қуяштын.

Сениң қосығында тууылған жердин
Тәрипленсин барлық гөззаллықлары.
Мениң қосығымда сен өскен елдин
Сәубет қурып турсын бәлент ығбалы.

Сениң қосығында ақ алтын—пахта
Мубарек жамалың болып ашылсын,
Мениң қосығым хәм дөрөп сол уақта,
Алтын гүздин қырманына шашылсын.

Сениң қосықларың бүгинги күнниң,
Нур дарыған нәпесинен тууылсын.
Мениң қосықларым мына өмирдин
Гөззаллығы менен гүлдей кубылсын.

Сениң қосықларың Арал айдынын,
Әмиүдәрья жағаларын жаңлатсын.
Мениң қосықларым оның айтымын,
Алдағы жас әуладларға аңлатсын.

Сениң қосықларың— мениң хұжданым,
Мениң мухаббатым, мениң өмирим!
Мине, биз бульварда турмыз ушырасып,
Мени мәртликлерге басла, кеуилим!

Кел хә, кеулим!
«Дослық» аллеясында,
Газонларды гезип сайран етейик.
Сен хәм қосық тыңлап турып қасымда,
Бул өмирдин бәрин байрам етейик!

ЖЕҢИС КҮНИ

—Бүгин Жеңис күни!
Сениң байрамың!
Енди сөз нәубети саған, ветеран:

—Еслесем кешеги урыс майданын,
Маған гөззал болып көринер Ұатан.

«Ұатан кәуип астында!»

«Хәмме—Фронтка!»—

Деген шақырық хәм жалынлы сүрен,
Совинформбюродан берилген Ұакта,
Астан-кестен болып титиренди әлем.

Фашизм...

Сум урыс...

Сол отлы жыллар.

Сан мың жүреклерге салды жараны.
Атадан айрылып ууыздай уллар,
Не жананлар шекти хәсирет, наланы—

Фронтқа атланды халық ғалаба,
Елде ийге тартар жигит калмады,
Ұатан шақырып тур...

Ауыл-қалада

Бир де бауыры пүтин адам болмады.

Хәммеде бир тилек:

«Душпанға—өлим»,

Азаматлар Анаға ант беристи.

Ұатан деген сезим,

Дослық,

Исеним,

Бизге мийрас етти Уллы Женисти!

2

Ұатан ушын от кешип,

Өр көкиректи,

Жауған окка қалқан етип тугтым мен.

От, жалын қаплап тур жер менен көкти,

Хауаның орнына түтин жуттым мен.

—Биз жендик!

—Биз жендик!

—Жеңис биз бенен!—

Деген сөзди дәслеп еситкенимде,

Кууанғаным сонша,
Дирилдеп денем,
Көзимнен ыссы жас шықты мениң де.

Жеңис деген сөзди еситкен уакта,
Көкирегиме бирден бәлент йош келип,
Жауынгерлер менен турып бир сапта,
Жеңис салютына турдым честь берип,

Жеңис деген сөзди еситкен уакта,
Ұтанымның уллылығын көрдим мен.
Сонша қосығымды жазған окопта,
Досларыма естеликке бердим мен.

«Жеңиске—даңк!»,
«Жеңис мәңги биз бенен!»—
Деген сөз аралап сауаш майданын,
Жылдырымдай тарап,
Хәмме йош пенен
Желбиреттик Уллы Жеңис байрағын...

3

Жау женилди
Жеңдик!
Барлық жерлерде
Шадлы қосық жаңлап, басланды бурылыс.
Ана—улын,
Ул—анасын көргенде,
Елде болмағандай хеш қандай урыс.

Жеңиске жетистик,
Жүзлер хәм жарқын,
Басланды пәкизе өмир парахат.
Әскерликке кеткен азаматлардың
Изинен келмейди енди қара хат.

Кейпи бәлент кемпир-ғаррылардың да,
Ишкен шайлары да бойға тарады.
Ақлық-шаулықлары алдыларында,
Еркин нәпес алып толқынланады.

Женил аякланып келиншеклер де,
Даладан дәстелеп гүллер терип жүр.
Кеули толып-тасып, өткен-кеткенге
Женис сүйиншисин молдан берип жүр.

Әскерликке кеткен азаматлардын
Алды ауыл-елге аман оралды.
—Женис қутлы болсын,
Көз айдын, халқым!—
Деп ана-топырақ еркин дем алды.

Тууылған мөканның топырақларында
Тууысқанлар менен дийдар көригим.
Мениң сап хұждан хәм жүрек қанымда
Еле қызғыны бар Уллы Жеңистин!

Бул Жеңисте барлық елдің халқының
Ұатанға деген сап мухаббаты бар.
Бул мухаббат—мәңгилик!
Ол—хәр күни
Бизди жаңа жеңислерге шақырар...

4

Бүгин жеңис күни!
Шадыяна байрам!
Бул күн—кайта-кайта қууантты елди.
Бул күн—хәр жүректе бир мәртлик майдан,
Бул күн—жер жүзине шадлық әкелди!
Бүгин Жеңис күни!
Желбиреп байрақ.
Алға баслап барар халықлар дизбегин.
Тротуарда тык-тык басылған балдақ,
Өширип баратыр урыс излерин.
Хасла ұмытылмайды, хеш нәрсе, хеш ким:
Ел басына түскен ауыр азаптар.
Анасын жоқлаған перзенттің сесті,
Қырғын сауаш,
Блиндажлар,
Окоптар...

Бүгін ветеранлар еске түсерер,
Жеңиске қаншелли үлес қосқанын.
Тылда қахарманлық еткен кисилер.
Еслер ауыл-елдің ерлік дәстанын.
Ақлық-шаулық сүйген әзиз аналар,
Айтысар «айралық ертеклери» нен.
Сол жылларғы оқыушы жас балалар,
Еслер еситкениң мектеплеринен...
Бүгін жеңис күни!
Мүбәрек байрам!
Оны қутлықлап тур тәбият бәхәрғи.
Басланды бағларда бәзим хәм сайран,
Пүтқил жаханға ол жаслық әкелди.
Бүгін Жеңис күни!
Сан мың кеуиллер,
Ұатан ушын қурбан болған солдаттын,
Естеликлерине қояды гүллер,
Салюты жаңлайды жана әуладтын.
Жаслар мәңғилик от қасына келип,
Қатарын дүзейди қахарманлыққа.
Өспиримлер шын перзентлик ант берип,
Миннетдар болады бахыт—шадлыққа.

Бүгін байрам!
Уллы күни улыстын
Хауазасы әлемге таралып атыр.
— Жеңиске данқ!
— Аты өшсин урыстың!—
Деп Ана-жер еркин дем алып атыр.
Бүгін Жеңис күни!
Жүреклерде йош,
Женимпаз халық алға адым атады.
Пархатшылық—деген қәсийетли сөз,
«Жасартады пүтқил планетаны!»...
— Бәрекелла!
Рахмет саған, ветеран!
Сен еслеген сайын Жеңистің залпын,
Сонша гөззал болып көринер Ұатан!...

КАВКАЗ ҚОСЫҚЛАРЫ

КАВКАЗ

Таулары-тайнапыр, таслары-маржан,
Булағы-бийбаха, суулары-нарзан.
Көрмегенге-әрман, көргенге-дәрман,
Жер екен, Кавказ.

Әсирлер әзелден ашық атына,
Тасларға жазылған тарийх, хаты да.
Гөззал тәбияттың мухаббатына,
Бөленген, Кавказ.

«Кавказ»—деп Шобер¹ден еситкен уакта,
Петр Биринши де тик турған тахтта.
Инкар болып таудан аққан булаққа,
Тебиренген, Кавказ.

Уллы Пушкин болса «бендеси» болып,
Қәлемин найза еткен тасларға жонып.
Азатлықты аңсап, ышқында жанып,
Өртенген, Кавказ.

Тәғдир айдауында Лермонтов келип,
«Уатанының татлы жырындай көрип»,
Сүйип қалған жүрек-бауыры ерип,
Көргеннен, Кавказ.

Шыннан сүйгенликтен, Италиясынан,
Безип, үш жыл бойы кетпей қасынан,
Ағайынли Бернадци² тасынан,
Гүл терген, Кавказ.

¹ Шобер — атаклы врач. Ол Петр I ге Кавказдағы нарзан булақлар жөнінде тунғыш хабар еткен ки си.

² Бернадци — ағайынли архитекторлар. Олар узақ Италиядан келип Арка-Кавказда көп естелик салған.

Глинка саз шертип шәмен бағында,
Репин сүүретлер салған уағында.
Толстой, Чеховлар кен кушағында,
Тербелген, Кавказ.

Бул жерге баска да даналар келген,
Барлығына орын тийискен төрден.
Буның бәрин оқып естеликлерден,
Көргенмен, Кавказ.

Мамық кушағында мол екен сезим,
Жәннетий көркине тоймады көзим.
Бәлким, шертилмеген наманы өзим,
Шертермен, Кавказ.

Терен тәсир алдым хәр атқан таннан,
Арыу гүл жамалы садаға жаннан.
Мен де бир ышкында от болып жанған,
Бендеңмен, Кавказ.

/ ЭОЛ АРФАСЫ¹

Болғаныңыз барма Арка-Кавказда?
Онда нурланады Эол арфасы.
Гөззаллык хаккында бирер гәп болса,
Дәрхәл қозғалады Эол арфасы.

Алыстан көринер ағарып шындай,
Турыу мүмкин емес кеуил талпынбай.
Кавказ тауларының салтанатындай,
Көзге тасланады Эол арфасы.

Дегендей: «Жаныңа жәннет жер мында,
Жаныма жақынла, музамды тыңла...»
Кавказға барғанды шақырып шыңға,
Айдын жол болады Эол арфасы.

Лермонтов жүреги бир алтын сарай,
Оннан жыр кәруаны атланған талай.
Тарлары шынлықты тастыйыклағандай,
Тауда нурланады Эол арфасы.

¹Эол арфасы — грек мифологиясында «Самал кудайы» дегенді аңлатады.

Шайыр өлмесинен бир хәпте бурын,
Онын сыпасында саз-сәүбет курып,
Кавказ мухаббаты жүректе турып,
Шаглап йошланады Эол арфасы.

Дем алып отырсаң көшкине барып,
Әжайып дүньяны етеди тәрийип.
Лермонтовты айтсаң кеули қабарып,
Мунлы саз шалады Эол арфасы.

Кавказ қызларының жылуа-назлары,
Шайырдың жүрегін тербеп қозғады.
«Самал қудайы» ның сулыу сазлары,
Оған сес қосады Эол арфасы.

Кавказ аспанынан әндийше тынлап,
Печориннің нәзик жүрегін жырлап,
Бэланың ышқысын тауға сыбырлап,
Кеули хош болады Эол арфасы.

Шайырдың жүрегі мәнғи соқса деп,
Оннан жыр булагы толқып ақса деп,
Лермонтов дуэльде өлген уақта көп,
Қайғылы саз шалады Эол арфасы.

Онын сулыулығын сыпатлай берсек,
Талай таңға кетер тәшүишли ертеқ.
Арқа-Кавказдағы әжайып дүнья тек,
Соннан басланады Эол арфасы.

Ол данқлы естелик таудағы хәсем,
Қушаққа сыймады қушайын десем.
Қанатым болмады ушайын десем,
Илхәм, йош булагы Эол арфасы.

Болғаныңыз барма Арқа-Кавказда?
Онда нурланады Эол арфасы.
Лермонтов жүрегі қандай пәк болса,
Мәнғи жырланады Эол арфасы.

ЛЕРМОНТОВ СУҮ ИШКЕН БУЛАК

Лермонтов суу ишкен булак,
Хәр тамшысы мисли сынап.
Шайырдың сап ышкысындай,
Кайнауытлап күн-түн тынбай,
Таудан ағып тур сылдырап.

Тамшы тама-тама әсте,
Тасты тесип, ойған кесте.
Нарзан сууы булақлардың,
Сылдырласып узақлардан,
Шайыр йошын салар еске.

Суу бойында сәруи таллар,
Сулыулыққа болған сардар.
Мәнжүн таллар мүләймсип,
Мүлгип-бойын көтермей тик,
Бир көринисти тәкирарлар.

Кайын, шырша, еменлер де,
Жапырақлары мегзес зерге.
Буркып акқан булақ сууын,
Суудың буудак-буудак пууын,
Жибермейжақ бөтен жерге.

Тау аркалы, жайранлар да,
Келер сууда сайранлауға.
Булақ сууын қанып ишип,
Кеули толқынланып ишип,
Нәйләж кетер жайлауларға.

Лермонтов суу ишкен булак,
Таудан ағып тур сылдырап.
Шайырдың сап жүрегинен,
Жүрегиниң нақ төринен,
Шыққан қосықларындай тап.

КАВКАЗДА, ГҮЗДЕ БИР САМАЛ ЕСЕДИ

Кавказда, гүзде бир самал еседі,
Көкирек көтеріліп, кеуіл өседі.
Шынлар төбесінде жүзген шарбы булт,
Өз кәруанын баслап алға көшеді.
Таулардың рәушан ышқысын тербеп,
Кавказда, гүзде бир самал еседі.

Қарағай, қайыңлар, қалтырасады,
Жұлдыздай жапырақлар жалтырасады.
Тау үстiнен ескен тандағы самал,
Сулы сезимлердің құлпын ашады.
Әрманларға баслар арзыулы ярдай,
Тәбият тынымсыз толқынласады.

Еседі, сондай бир самал еседі,
Сабағында сарғайып алма писеді.
Жапырақлар жолларға паяндоз болып,
Қаштанлар торс етип жерге түседі.
Дүнья, көз алдында дилбардай болып,
Кавказда, гүзде бир самал еседі.

Жупар, хош ийислер зейниңди ашады,
Гөззаллық дүньясы толып тасады.
Арыу жамалынды аймалап самал,
Жипек шашларыңды жулқып қашады.
Тырналар тодасы сап тартып көкте,
Булақлар суулары сылдырласады.

Сени бийхүш еткен гүллер кешеги,
Бүгін таң алдында атар шешегин,
Әл-хасыл гүлдерди аралап жүрсен,
Тууылған ауылың еске түседі.
Қыялың Әмиүдің бойларын шарлап,
Кеуілің кең дүньяны еркин гезеді.

Кавказда, сондай бир самал еседі,
Ақша булт алыста дизбеклеседі.

Самал ескен сайын тууған жер ышқы,
Жүректе толқынлап хәуижлеседи.
Таулардан таусылмас арапат алып,
Кавказда, гүзде бир самал еседі.

КАВКАЗ, СЕНИҢ КӨРКИҢ КИБИ

Сәхәр уақта сәйир етип миндим Машук тауларына,
Қыялларым алып ушты шынның қыябанларына.
Минәрланған мәрмәр таслар көзлериме сүрме болып,
Жаңа түскен келиншектей қарап турман жән-жағыма.
Тау самалы талпындырар мени шынға өрлетпеге,
Кавказ, сениң көркиң киби жай жоқ шығар жәннетте де

Тау үстінде толқынланып қарап турман узақларға,
Әжайып бир симфония еситилер қулақларға.
Арка—Кавказ сууретлери арыу қыздың сымбатындай,
Мен сүйсинип қарай бердим таудан аққан булақларға.

Жаудырасып, сәуле шашып жұлдыз жайнар жер, көкте де
Таудан түсіп қиятырып «ЭОЛ арфасы» тусларында,
Көзлеримнің алды жайнап, жойттым ақыл-хуушларымды
Жас Лермонтов болған көшкі көкірегимди елжиретти.
Билмей қалдым бара сала бағанасын қушқанымды.
Арфа тары шертілгенде қай жүректі тербетпеген?

«Академиялық галерея»—әжайып бир үлкен дүнья,
Лермонтовтың ышқы кеткен архитектура бар бунда.
Сулыұлықтың символындай тау бүркити түсер көзге,
Көзлерінде-қырағылық, бәлент пәруаз қанатында.
Барған жерим бәхәр болып «кел қонағым, төрлет!»—деди
Кирер аузын көргенімде тау туннели «Провал» дың,
Инсаният үш метр узынлықта арна қазған тау астынан,
Қайнауытлап тур төменде тырна көзлі булақ хәр күн.
Сейил еттим таң қаларлық «Тамбукан» дай көл бетте де

Кисловодск каштанлары кел дегендей бауырыма,
Жапырақларын қайта-қайта жууар көктің жауынына.

Торс-торс етип жерге түсип, домаланар жолларында,
Мени алып кет дегендей базарлыкка ауылыңа.
Көрсен еди тау гиясын танда самал тербеткенин!
«Подкумок» тың ағыслары ығбалындай таулықлардың,
Арка-Кавказ саулатына саулат косар толкып хәр күн.
Эльбрустын шынларында қар жатады шағырайып,
Аналардай тойға тартып шыққан аппак жаулықтарын.
Тау гүллерин кушағыма қыстым терип ол беттен де.
Мәжнүн болып жылуа менен жанды алған назларына,
Алма аттым тау халқының ақ сүйрикттей қызларына.
Қырық күн сәлем берсең де аз, Арка—Кавказ кушағында,
Бир күн болып, дәстурханнан татқан тағам, дузларыңа.
Нәубәхәриң—нәркес көзиң тояр хұрмет-иззетке де.

Ессентуки бағларында көрдим нәруан қайыңларды,
Шайқалысқан шакасына шийрин жаным қайыл қалды.
«Бийхуш етер алаблар» дың әжайып гүл жамаллары,
Жазылмаған дәстанындай шебер тилли шайырлардың.
Тууылады толқынлы жыр самал гүлди тербеткенде!

Адамлары ақ көкирек, бар тапқаны тиллеринде,
Тау халқының мухабаты толқынлап тур гүллеринде.
Барған жериң боз ордадай, жүрек— бауырын бөленеди,
Кәдир-қымбат сыйласықтың не әжайып түрлерине.
Еситпедим, оқымадым аңызда да, ертекте де,
Кавказ,сеңиң көркиң киби жай жоқ шығар жәннетте де.

АЭРОВОКЗАЛДА

Қолымда гүлдәсте, жолым Нөкиске,
Гүл-гүл дөнип келдим аэровокзалға.
Аз қалдым миниуға ИЛ—18ге,
Ойым дүркин-дүркин аэровокзалда.

Мин Воды Вокзалы. Мисли сағыныш,—
Толқындай, халық дизбеғи, ағылыс.
Меннен басқа журттың бәри асығыс,
Мен ойланып турдым аэровокзалда.

Уақыт шамаласты... Хәммеси бәржай...
Қалды тек алыуға самолеттан жай.
Ал мен изден биреу келетуғындай,
Изге мойын бурдым аэровокзалда.

Минәрланған «Машук» кетпегил дейди,
«Цветник» қол былғап ет сейил дейди.
«Подкумок» толқында тербейин дейди,
Көп ойланып турдым аэровокзалда.

«Бес тау» баурайында тағы жүрсембе?
Кисловодск қаштанларын терсембе?
Мәңги мийман болып берсембе.»—
Деп ойланып турдым аэровокзалда.

Қаларман, елге де жетер хабарым,
Не ойлайды үйде қалған нигарым?!
Өз-өзиме жетпей сабырыу-қарарым,
Тек ойланып турдым аэровокзалда.

Ойым шымшытырық болып тұрғанда,
«Нөкиске ким бар?»—деп хабар қылғанда,
Тууған жер ышқысы толқынлап жанда,
Қустай паруаз қылдым аэровокзалда.

Ана—алтын бесик, өдил сөз екен,
Тууған жер ананың нағыз өзи екен.
Дөслепки пикирден қайтып дизеден,
Тек алға умтылдым аэровокзалда.

Тезирек жеткер дейип өзін Нөкиске,
Минип болғаннан соң ИЛ—18 ге,
Умыт қалғанлығы ядыма түсти,
Қолымдағы гүлдің аэровокзалда.

Кавказды қаншама жәннет десек те,
Жетпейди өз үйің—өлең төсекке.
ИЛ қанатын қайып ушқанда көкте,
Жанды қулындырдым аэровокзалда.

ӨМИР ХАКҚЫНДА

МИЙМАН КЕЛЕДИ

Бүгін дүнья бурынғыдан өзгеше,
Нышанаға дәл тийеди-гөзлесе.
Гөззаллықты гөззаллықтан сезбеген,
Бүгін бизиң үйге мийман келеди.
Мийман менен бирге ийман келеди.

Кандай жақсы кәстерлеу ел кәдесин!
Опадар дос орынлар өз үәдесин.
Дүзетемен деп дүньяның кәтесин,
Алыстан ат жоллап әрман келеди,
Әрман айдын-гүзар жолдан келеди.

Дүньяның кенлиги сыйса кеуилге,
Ким ырза болмайды бундай дәуирге?!
Асықтырып алдағы шад өмирге,
Бүгін көш баслаған кәруан келеди.
Бүгін бизиң үйге дәуран келеди.

Буннан шығатуғын жуумак мынадай:
Өмир деген өзи куда-кудағай.
Дийдар көрисиүге дәти шыдамай,
Әлине дуутарын алған келеди,
Қосыкка қарыйдар болған келеди.

Бүгін дүнья бурынғыдан басқаша,
Таусылмайды ғалма-ғал хәм машкала...
Бул пәний дүньяға бауырын ашпаға,
Бүгін бизиң үйге мийман келеди,
Кеулине кең жәхән сыйған келеди.

Бүгін көп талаптан кешип турыппан,
Суу көрмей етикти шешип турыппан.

Бирак, өзимди мәрт сезип турыппан,
Бүгин кызыл гүлден кырман келеди,
Кырман биняд еткен нур хәм келеди.
Бүгин күн узақка жолға карайман,
Жорға жүрмелимнің жалын тарайман.
Мийманды мәртебе, дәулет санайман,
Бүгин кызыл гүлден кырман келеди,
Ләбзи-ықрарында турған келеди...

ЕСЛЕҰ КҰНИ

Еслеу күни кешип барлық пайдадан,
Әулийени зыяратлап қайтаман.
Ата-анамның қәбирине гүл қойып,
Руұхына тийеберсин айтаман.
Қатар жатқан қәбирлерге қарап-ақ,
Кеулим—ғамға, көзим—жасқа толажақ.
Кулпы таслар хәм ондағы жазыулар,
Меннен мөхир сезим алып қалажақ.
Түрли-түрли саза келип қәбирден,
Деген яңлы бул өмирди қәдирлен.
Еки дүнья абат болсын десеңлер,
Ол хаққында ойланыңлар хәзирден.
Топыраққа араласса бедениң,
Бир пул сениң бурында ким екениң.
Есинде тут даналардың:—Бул дүнья—
Инсан ушын мийманхана,—дегениң.
Жүрген сайын қәбирлерди аралап,
Мархумлардың руұхы шад болажақ.
Аталардың: «Алтын алма-дуға ал»,—
Деген сөзи Ұатан болып қалажақ.
Еслеу күни кешип барлық пайдадан,
Өткенлерге тийеберсин айтаман.
Шын жүректен сүйиу ушын Ұатаның
Жаратылған перзент болып қайтаман...
Еслеу күни еслеп ата-бабамды.
Дүньядағы дүнья деймен адамды.
Мустақиллик, ғәрезсизлик илайым,
Мәңги жас, нәуқыран еткей адамды...

ХАЛЫҚ ҚОСЫҒЫ

Қымбат болса, қымбат болсын,
Пахтамыздың «қайыры».
Қымбатларды жырлап болсын,
Бұл заманның шайыры.

Талай қысмет түсіп жанға,
Нешше сапар налыппыз.
Сонда, нанды «Қуран» нан да
Уллы деген халықпыз.

Қымбат болсын қәдіриміз,
Арзан болсын нанымыз.
Тислем нанды ақыры, биз
Бөліп жейміз бәриміз!...

ТОЙ ДЕСЕ...

«Той десе қуу бас жумалаған»,
Заман болды мына заман.
Биринши мен қууанаман,
Өзим келин түсиргендей.

Алып истиң ауыр жағын,
Ийинлеймен тәуір жағын,
Сол тойдың той бауырсағын,
Мениң ярым писиргендей.

Келген келин аппак болып,
Ақ көйлеғи шап-шақ болып,
Арзыу-әрман моншақ болып,
Ақ сабаққа дизилгендей.

«Бет ашар» ды тыңлар халық,
Оннан үлгі-өрнек алып,
Келин турар солқымланып,
Жаңа үзген жүзимлердей.

Келиншек той десе маған,
Жас көринер пүткіл жәхән...

Тойға келген барлык адам,
Мени дурыс түсингендей.

Сүймегенге кеули иймес,
Тиймегенге өзи тиймес,
Бул аспанның астында хеш,
Ел жоқ шығар бизин елдей!...

АРҒЫМАҚ

Арканлаулы турған арғымақ,
Үзип кетти узын арқанды.
Омырауы күндей жарқырап,
Дүр силкинди, суудай шайқалды...

Узын аркан узақ күн бойы,
Сүйретилип жүрди изинде.
Қай тәрәпке аўса ынғайы,
Өз камшысы болды өзинде.

Тәбият пенен жекпе-жек турып,
Тиллескендей болды аўлақта.
Емин-еркин отлады жүрип,
Бөленди ол әжеп саулатқа.

Сәтем алып түрли сеслерден,
Тикирейтип қояр қулағын.
Иркилежақ түри жоқ хеш жерде,
Өз еркине кетежақ ылағып.

Бос жүрген ат—бир бөлек дүнья,
Көзге түсер алыс-алыстан.
Түрли-түрли хөнер бар онда,
Өзи менен өзи жарыскан.

Урды өзин урық, қамысқа,
Қуслар үркип ушты қасынан.
Кетпеди ол бирақ алыслап,
Үйириниң шегарасынан.

Көлге барып суу ишти, кейин—
Оқыранып киснеди қатты.

Шоршып кетти касқырға дейин,
Қоян қорқып қылт етпей жатты.

Ол жем жеген жерине келип,
Айналып өз қазығын тапты.
Узын арқан күнге күйрелип,
Атханада шубалып жатты.

Жулдыз гөзлеп жайсаң нәзери,
Еки көзи оттай парлады.
Арқасынан шығып тур тери,
Ал, кеулинде көптей әрманы.

Табан жолға тарысыу ушын,
Қайта-қайта оқыранды киснеп.
Узақ жолға жарысыу ушын,
Жер қарпыйды шылбырын тислеп.

—Ийеси ким бул арғымақтың?
Бәлким, ауыл дийқаны шығар?
Я қутлықлап дийқанның бахтын,
Келген әзиз мийманы шығар?...

Арқанлаулы турған арғымақ,
Үзип кетти узын арқанды.
Хат жетпеген жерге ол бирақ,
Жеткережақ арзыу-әрманды.

Ат ийеси көкпар ойнауға,
Өзин-өзи сазлап турыпты.
Ат жәниуар «жибер айлауға»—
Деп суулыққа таслап турыпты...

САҒАН ХҰҚЫҚ БЕРИЛГЕН

Сен, Инсансаң! Саған хуқық берилген,
Бул Уатанда емин-еркин жасауға.
Хәм хақың бар, түйме соғып темирден,
Я мүсинши болып мәрмәр қашауға.

Сен, еркин куc! Саған хуқық берилген,
Не қәлесен—ықтыярын өзінде.
Илхам алып тууып-өскен елиннен,
Шарықлап уш ийни келген жеринде.

Сен—тәбият! Саған хуқық берилген,,
Толтырыуға өзіндеги жемисти.
Хәм еркиң бар, қәлеген бир жериннен,
Қоныс басып, кеңейтиуге өристи.

Сен—қуяшсаң! Саған хуқық берилген,
Барлық жерге тендей шугла шашыуға
Ериклисең, ертен ерликлериннен,
Нур дәретип, жаңа дүнья ашыуға.

Сен—төрт мәүсим! Саған хуқық берилген,
Жазы-қысы жайнап, қулпы дөниуге.
Жаксыға жай берсең жүрек төриннен,
Тийислисең «назына да» көниуге.

О, Азамат! Хуқықлар бар көп ғана,
Мийнет етип, май шайнап, пал жутыуға.
Саған хуқық берилмеген тек ғана,
Өз елиннен өзге Уатан тutyуға!...

КҮНШЫҒЫС ГҮРРИҢИ

(А. Ариповтан)

Анык жылы есимде жоқ,
Ертеде бир заманда,
Ата-бала бир жүрек боп,
Жасар екен жабанда.
Татыу екен олар жүдә,
Ортада мал, жаны бир.
Бир-бирине жаны пидә,
Жүреги бир, қаны бир.
Бир күн олар алыс жолға,
Атланбақшы болыпты.
Кәмбағалда көлик бар ма?

Хайран болып налыпты.
Ол заманда расында,
Журт көликке зар екен.
Екеуинин ортасында,
Тек бир ешек бар екен.
Өзи жауыр хәм мәнтирсек,
Ешек екен ол да бир.
Сол ешекти миниү керек,
Баска илаж болмады.
Деди әкеси:—Балам, енди,
Еплесип жол жүрейик.
Деди улы:—Тәуир болды,
Алма-гезек минейик.
Ата деген жолы үлкен,
Ол миясар хұрметке.
Ешекке ол минди бирден,
Бала жаяү әлбетте.
Өткен уакта бир ауылдан—
Бир ауылға жаңа тап,
Ал, изинен төрт-бес адам
Күлип қалды уахалап:
—Ақмақ екен мына адам,
Барып турған дүньяда,
Өзи ешекке минип алған,
Ал, баласы пияда...
Ғарры буны еситти де
Түсти дәрхал ешектен.
Деди:—Балам, кел, мин кәне,
Келди саған гезек те.
Бала қатып отыр ерде,
Ал әкеси пияда.
Олар алға жүре берди,
Кете берди қыяға.
Өткен уакта бир ауылдан—
Бир ауылға жаңа тап,
Туу сыртынан төрт-бес адам,
Тағы күлди уахалап:
—Ақмақ екен мына бала,
Барып турған дүньяда,

Өзи ешекке минип алған,
Әкеси жүр пияда.
Бала буны сезип дәрхал
Секирип түсти ешектен.
Дауам етти бурынғы аухал,
Асты бираз белестен...
Жаяу жүрди әдеуир жер,
Жолда шаршап бир кезде,
Ата-бала екеуи де,
Бир ешекке мингести.
Бирақ олар бир мәнзилден,
Бир мәнзилге рәуан,—
Болған уақта, ол жерде де,
Күлисти көп аламан:
—Акмақ екен, булар тек те—
Инсабы жоқ адамлар.
Екеуиниң бир ешекке,
Мингескенин қараңлар...
Буны еситип ата-бала,
Аң-таң болып қалады.
Бир-бирине бара-сала,
Жағаға қол салады.
—Айтпадым ба,—деди әкеси,
Тыңламадың азғана.
Мине енди дуйым-журтқа,
Болдық әбден масқара.
Муш жууыртты бир-бирине,
Күш жумсалды аулақта.
Әке кетти өз жөнине,
Бала кетти бир жаққа.
Сонша жылғы тууысқанлық,
Тамырынан үзилди.
Ешек себеп болып барлық,
Ауызбирлик бузылды.
Бир ешектин себебинен,
Болды кеуил қалыспа.
Адамлардың нәзеринен,
Қалды олар—алыста...

ҚОСЫҚ ҚАНДАЙ БОЛЫҰ КЕРЕК?

—Қосық қандай болыу керек?

—Атқан таңдай болыу керек,

Қызларды наз уйқысынан,

Оятқандай болыу керек,

—Қосық қандай болыу керек?

—Қосық нандай болыу керек,

Оған қарай журт жапырылып,

Асыққандай болыу керек.

—Қосық қандай болыу керек?

—Қосық ярдай болыу керек,

Жүрек-бауыры дәртке толған,

Ашықлардай болыу керек.

ДӘРТИМЕ ДҮНЬЯ ШЫДАСА...

Шынын айтсам мен-әм шайыр

Болайын деп, болғаным жоқ.

Қолға қәлем алсам, байып

Қалайын деп, алғаным жоқ.

Өзин жаулап алып мени,

Дәрдесерге салып мени,

Дәртти бердин Ғәриптеги,

Жанайын деп, жанғаным жоқ.

Барып көрдим тауға да мен,

Қалып көрдим дауға да мен,

Сау басымды саудаға мен,

Салайын деп салғаным жоқ.

Мендеги мәп хәм хуласа,

Қосығым журтқа унаса,

Дәртиме дүнья шыдаса,

Басқа мениң әрманым жоқ.

МУҒАЛЛИМ ДЕЙМЕН

—Бул дүньяда шәкирти көп ким?—десе,
Мен хеш тартынбастан:—муғаллим! деймен.
Оны өзим тууып-өскен үлкеде,
Көзим менен көрип инандым, деймен.

Устаз-шәкирт деген—пөний дүнья бул,
Жаналанып, жасарады жылда бул.
Бизге несип еткенине бул дәуир,
Жүрек -баурым ерип кууандым, деймен.

Садык болып елдің дәстүр, салтына,
Қалыс хызмет еткеннен соң халқына.
Жаксылығы жууырып шықса алдына,
Жанын жапырақ етпес буған ким?—деймен.

Сөзи—сап жипектей, өзи—мийнеткеш,
Ақыл айтса айтар, сумлық үйретпес.
Тарийхына, тәрийпине тил жетпес,
Устаз бул—сүреси «Куран»ның, деймен.

Алған айлығынан—қылған иси көп,
Жыйған байлығынан—дәулет қусы көп.
Аспан-жерди ушлап турған усы!—деп,
Үзил-кесил жуумақ шығардым, деймен.

Сөубетлестирип ол тау менен тауды,
Қырық күнлик жоллардан еситилер дауысы.
Дүнья қанша турса, сонша жасаушы,
Илахийда инсан—муғаллим!—деймен.

Толыбай дер: төктим тилде барымды,
Қутлықлап әдиули устазларымды,
Ата журтым—азат Түркстанымды,
Жырлап жасау ушын жаралдым деймен.

ТӨЙ КӨП БОЛСЫН!

Той көп болсын! Тойлар болсын, бирақ та,
Тойлардың үлкени—келин той болсын.
Бар тапқанын ғизнеп қойған қонаққа,
Қарақалпақтың ауыл-елиндей болсын.

Толып-тасып, туулап турсын жүреклер,
Қонакка қол былғап турсын билеклер.
Айтылған хәр қандай жақсы тилеклер,
Толық нәл алынған егиндей болсын.

Уллы инсан болсын әзиз мийманың,
Оған мың сан болсын хұрмет-сыйларың.
Тойға буйырып тек терген-жыйғаның,
Тойхана—кеуилдің төріндей болсын.

Инсанға берилер бир рет өмир,
Сол өмирди устаз тутып, қәдирын бил.
Сап хұждан, ар-намыс, мухаббат-мехир,
Манлайдың пешана териндей болсын.

Қудай қосқан уақта ерли-зайыпты,
«Аумийин» деп, периште қол жайыпты.
Тастыйықлаған сол ғәниймет пайытты,
«Мәсләхәт төбе»ның мөриндей болсын.

Елимизге келди еркинлик заман,
Руұхыйлық дүнья уласты оған.
Ашық болып жасап адамға адам,
Өмир—сәуер ярдың ләбиндей болсын.

Өзиңнен кейингі әуладты көрип,
«Қәне, не арттырдың дүньяға келип?»—
Деген сорауларға жууап берерлик,
Ұақықый инсанның гәпиндей болсын.

Той хабары ербенлетип қулақты,
Қууандырсын жақын менен жырақты.
Келген келин келген жерге турақты
Хәмде исенимли уәкилдей болсын...

ЖАҢА ЖЫЛДАҒЫ ТИЛЕК

Достын ИНСАН—мен ушын
Мәнги дилуар дана бул.
Кеңейткен өз өрисин
Ауыл менен қала бул.

Елге берген жемисин
Улан пайтахт дала бул.
«Тай ғунандай тебисип,
Таласып емшек емисип»,
Еркин өскен бала бул.
Хәммеизди ел ушын
Ержеттирген АНА бул!
Өмирдин зор жемисин,
Сен ушын хәм мен ушын
Мийрас еткен Жаңа жыл!
Жаңа жыл—хәр адамға
Алып келгей жақсылык.
Бул бахытлы заманда
Барабергей жас минип.
Арта берсин адамда
Әдеп-икрам хош қылық.
Жауызлық хәм пәс қылық
Жок болсын бул жәхәнда
Дүнья-тууған перзентин
Өсирсин шын дос қылып.
Агрессорды тәрк етип.
Кисенлесин тас қылып.
Хәр Жаңа жыл жер бетин,
Алаканда тербетип,
Турсын дийдарластырып!

КЕЛ, ЖАҢА ЖЫЛ

Кел, Жаңа жыл! Жаңа түскен келиндей,
Келген жерге кәп қуаныш алып кел.
Елге ғәрезсизлик берилгениндей,
Бул айлы әлемге даурақ салып кел.
Жаңа жыл сондай бир жаңа жыл болсын,
Адамлар данышпан, дана жыл болсын.
Пәний дүнья Түркстаннан басланып,
Хәмме бир атаның баласы болсын.
Инсанларда инсап, кәнәәт болсын,
Аналар, балалар саламат болсын.
Ғәрезсизлик берген ғәниймет демлер,

Хәрбир шанаракка дәрәмат болсын.
Жаңа жыл сондай бир жаңа жыл болсын,
Жигитлер-арыслан, кызлар-хүр болсын.
Илайым, жаксыдан жаксы тууылып,
Бизден соңғылар хәм баһадыр болсын.

Тағы бир тилегим: мейли, ким болсын,
Аузынан не шыкса, бәри—шын болсын,
Уллылык басланып усы кәрадан,
Пүткил әлем нур үстине нур болсын.
Кел, Жаңа жыл! Ашықлардай ах урып,
Асқар-асқар асырымнан асып кел.
Пүткил планетаны тойға шақырып,
Дәрьялардай, теңизлердей тасып кел.

Саламат болыңлар, дослар, яранлар,
Келешекке үмит пенен қараңлар.
Еки дүньям абат болсын десенлер,
Жаңа жылдан гәниймет дем сораңлар.
Быйыл—абат мәхәлле жыл болсын,
Хәммеде мақсет хәм тилек бир болсын.
Бул дүнья басланып Әмиу бойынан,
Арал теңизимиз әтир гүл болсын!

Кел, Жаңа жыл! Кеуилге йош бағышлап,
Қосық айтып, шадлық сазын шалып кел.
Жерди-көкти гүллер менен нағышлап,
Туу алыстан дос-яранды танып кел.
Жаңа жыл сондай бир жаңа жыл болсын,
Адам адамға-дос, жанашыр болсын.
Түркстан—улыума үйимиз болып,
Дүнья көрки—адам баласы болсын!

ЗАМАН ҲАҚҶЫНДА ҚОСЫҚ

Хәзир хағын айтар заман болып тур,
Өтириктің өмири тамам болып тур.
Ким елим, журтым деп жанып жасаса,
Сол нағыз теберик адам болып тур.

«Ешек жойтпағанның бәри ақыллы»
Атқа минген не қылсын бул нақылды?
Аларманға алтау азлық еткенде,
Берерменлер нақ берерме хақынды?

Биразды айырды гүман ийманнан,
Шенде-шен табылды оған қыйналған.
Көмешине күл тартқанлар көбейип,
Журт көп жәбир көрди «қыйпаң-сыйпаң»нан.

Тоқтатылсын десек алып сатарлық,
Өзимиз «ис билмес, сылбыр» атандық.
Кемшиликти айтамыз деп, қайтама
Биразымыз тар мүйешке тақалдық.

Бирпаралар гөзлеп түсер пайданы,
Қойын сатып, қозы алып байлады.
Гейбиреулер барға қанаат қылмай,
Әрман етті алтын нурды айдағы.

Бирпара адамлар тойып секирди,
Бирпаралар ат үркітті көпирде.
Барлық айыпты тек заманға жауып,
Әлапат саудалар болды не түрлі.

—Айыплы заманба яки адамба?
Шынын айтыу шәрт саған да, маған да,
«Заманға керекли адам болған»—деп,
Келешек әуладлар айтса жаманба?

Өзлериңиз ойланып-ақ каранлар,
Алда еле не әжайып заман бар.
Биз жәннет деп түсинсек бул жәхәнды,
Оның ийеси ким, айтың, адамлар?!

Заманда айып жоқ. айып-бизлерде,
Айтқан сөзлер менен қылған ислерде.
Егер, хағын айтып, хадал жасасан,
Рәушан нур дарып турар жүзлерге.

Заманда айып жок, заман-пәрауан,
Барлығы-рәуаж, жоллар-рәуан.
Гүл-гүлистан болсын десе бул әлем,
Өзинин арбасын тартсын хәр адам.

Бүгін хағын айтып, хадал жасасаң,
Ертең пал ишесең тиллә кесадан.
Хақыйкатлык деген хәзирети жанаб,
Бизди куткарады барлык жазадан.

Жансақ заман ушын күйип-жанайык,
Оның ушын ойланайык, халайык?
Егер, заман аман болсын десеңдер,
Ата-бабалардан өрнек алайык?

Хәзир хағын айтар заман болып тур,
Жалған гәп жүрими тамам болып тур.
Ким елим, журтым деп, жанып жасаса,
Сол нағыз керекли адам болып тур.

ӘЙ, АДАМЛАР!

Әй, адамлар, тууысқанбыз түбимиз,
Неге терең түсинбеймиз буны биз?
Бир топырақтан жаралған соң, жарыклық,
Жаздырылмай киятыр ғой жубымыз.
Мәртлик бизге болғаннан соң мәңгилик,
Жары жолда қалған емес жүгимиз...

Әй, адамлар, биримизди биримиз,
Қәдир тутсақ серқуяштың нуры-биз!
Буған терең түсинбесек, өмирге,
Келип-кеткен болмаймыз ба қуры биз?
Жүгинбесек тәбиятқа, тәңирге,
Ким болады сонда кәмбил пиримиз?

Тәкирарлайман: тууысқанбыз түбимиз,
Бир-биреуге байланысly күнимиз.
Ким болсақ та, пир болсақ та, бәрибир,

Өзимизди сыйлағанның қулымыз.
Қатты кетсек, қайтсақ егер райдан,
Өмир ушын ол хәм үлкен бурылыс...

—Мен қол қойдым биреуди жақлау ушын,
Екеулеп үшіншини ақлау ушын.
Сондағы мүддәхәм тек-төрт көз түүл,
Төбедеги аспанды сақлау ушын.
Өзим жууап беремен қол таңбама,
Усы сөзим қай жерге барғанда да.
Көп дауыс аларыма исенемен,
Альтернатив тийкарда болғанда да...

Сойыслыққа сақлап отырған қойым,
Қонақ келер күни қозылап шықты.
Шымшытырық болды ойлаған ойым,
Шама хәм шамадан азырақ шықты.
Тойларға усап-ақ тарқады тойым,
Бирақ, қорада қой маңырап шықты.
Қой қозыға бойын таслаган сайын
Мениң хәм жүрегим жамырап шықты...

Бул мархумның өлгенине қуаның,
Дууа қылың түүесилген демине.
Болмаса ол бири болып гүүаның,
Сарсан-кесек етер еди сени де..

ҚҰЙСЫНЫ КЕЛГЕН ҚОСЫҚЛАР

Ошақ басындағы сөзлер

—Ағасы, әпиу ет, саған хайранман,
Алдымызда бар ғой, тойлар, байрамлар.
Сыпырада бир шылым ун жоқ,
Сен болсан,
Өзиң пәрұардигар, өзиң пайғамбар.
Бүгиннен кешиксе болмас бул ис, деп.

Жууырып-жортасаң жумыс-жумыс, деп.
Өзи кайнайма бул кара қазанның?
Үндемейсең надурис я дурис деп.
Журтлар қашшан жыйнады қыс азығын,
Сениң еле жоқ қаққан бир қазығын.
«Ерин-пирин» деген ески нақылға,
Садық болғаным ба мениң жазығым?
— Шабазым, шырламай сабыр әйлегил,
Бүгин уннан басқасынан сөйлегил.
Аштан өлип, көштен қалған адам жоқ,
Тек тынышлық болса болды әйтеуір...

— Балаң бираз биймазалау, билип қой,
Ата-ана деген гилт хәм қулып ғой.
Әкесисең, арасында жағына
Жеңил-желпи бир шапалақ урып қой?—
Деген еди бир сапары зайыбым.
Баламды тез мойынлатып айыбын,
Тәртипке шақырдым және бақырдым,
Жеңил шапалақ хәм тапты қайымын.
Балам қашты қорққанынан «апалап»,
Апасы да турған екен бахалап:
— Бала менен бала болма, алжыған,
Деп, өзиме тиймеди тек шапалақ.

Бизнес шығып арамыздан,
Оған тастай қатып алдык.
Қонсыдан бир салым дузды хәм,
Қымбатына сатып алдык.

Ири деген—майда болып,
Гөзлеген тек—пайда болып,
Пурсаттан тез пайдаланып,
Сүтті сатып, қатык алдык.

Ақ терини—көк териге,
Алмастырдык өткенине,

—Пайда—инсан мәплерине!
Деп шалкайып жатып алдык.

Бизнес деген—есап деген,
Жаса, еки асап деген.
Бизлер хәм сол есап пенен,
Пайдакүнем атын алдык.

Ауылда бир жеңгем болды,
Ауызлы хәм менмен болды.
Оны көрген уақта хәмме,
Жапырылып жол берген болды.
Ким айыплы? Кимнен болды?
Хәр ким иши билген болды...

Гүзде пахта терген болды,
Қыста өрмек өрген болды.
Қыялында бул дүньяға
Сәтли күни келген болды.
Алжасық қай жерден болды?
Билген жууап берген болды...

Күйеуи де көнген болды,
Бирак, басы мең-зең болды.
Ақырсында жалынып ол,
Деди: «Кешир меннен болды».
Ағай «шала өлген» болды.
Жеңгей болса жеңген болды...
Көп қоңсылар көрген болды,
Еликлеп хәм ерген болды.
Жары жолда қалды жарпы,
Тек сыбаға теңнен болды.
Екеуара уарра-уарра:
«Сеннен болды, меннен болды»...

—Бул жигит бир уақытлары
Гүрлеп турған ГАИ да болған.

Өрлеп ығбал-бахытлары,
Кеули мудар айда болған.
Бирак оны бираз адам,
Бекиштирип «байлап алған».
Кимге талон, право хәм
Кимге автол, май да болған...
Ақырсында, заңғар өзи
Заттай болған пайдаланған.
Неге десең, терис минези
Талай сапар қайталанған...

—Дүньяда екеу болса,
Бири сен—биймазаның.
Есимде, сениң сонша
Жанымды қыйнағаның.
Кеширдим, үндемедим,
Билсең бул—сыйлағаным.
Кек тутып жүрмегеним—
Халкымды қыймағаным.
Халық айтсын калыс сынын,
Кимниң ким екенлигин.
Хәр кимниң шабысының
Қай жерге шекемлигин...

—«Үйлениу-аңсат, ал үй болыу қыйын»,
Деген даналыққа табынып сыйын.
—Бул кимниң үйи?—деп биреу сораса,
Ер төмен қараса, бәри-бир тыйын...

—Дурыс, сениң жоқ хеш кимнен қарызың,
Дурыс, сениң жоқ журт пенен тарысын.
Себеби, сен әллекашан билгенсең,
Қалай, қәйтип жасаудың түп мәнисин.
Соның ушын талай сапар тауықтай,
Шөпшегенсең көп қырманның тарысын.
Оны бүгин өзин умытқаннан соң,
Өзге панайыңа қалай дарысын?

—Өз пайдана пүтиндейсең,
Бирак, жумыс питирмейсең.
Сен хәм коспа гәплердеги
Қойылмаған үтирдейсең...

—Мейли, мени жақсы таны, таныма,
Жақсы адам—жақты жәхән жаныма.
Мен өзимди бахтияр деп сеземен,
Жақсыларды танып жасағаным.
Жақсы адам—асқар тау хәм алыс жол,
Оған жетиу—өмирбақый жарыс ол.
Ким жеңиске ериседи—биймәлим
Бирак, елге перзент болыу—парыз ол!
Деген менен усыныс бар мынадай,
Хәр ким елге иси менен унағай.
Азаматпан деген алға умтылсын,
Жардан куласа да, арға шыдамай...

—Суп-сулыу жигитсең сырттан қарасам,
Бирак, пайда ушын отта жанасан.
Үйіндеги тоқты үнемлеу ушын,
Сақалынды кенсеге келип аласан.
Усы барыс пенен барсан, еле сен,
Сөзсиз-нақ пайдадан қала саласан...

Адамларда гәп көп екен
жент болып-ақ жатырған,
Кимди көрсең кеулиндеги
дөртти айтып атырған.
Сен оларды тыңлап-тыңлап,
ақырсында минекей,
Алыстағы ай, жулдызды
көрип турсаң жақыннан.
Сезип турман: сен де мендей
беглер қурған шатырған,

Айлы әлем хызметинде
куллык етер ах урсаң,
Сен мени де тынлап турсаң,
бирақ, барлық адамлар
Бир пикирге келгеннен соң
сөйлейин деп отырсаң.
Бул хәм ийбе сақлағаның,
сыйлағаның елинди,
Ел исине беккем бууып,
байлағаның белинди.
Билип қой: тек бизиң ауыл
жақтырады әзелден,
Сынағанда улларына
унағандай келинди...

Соншама сын-сымбат турып,
Шығарамыз қылмас қылық.
Затты қымбат сатсақ деймиз,
Кәрийдарды қум қаптырып.
Нәубетинде шырлап турып,
Шай аламыз унтақ қылып.
Ширимейди деп шырпыны,
Арқалаймыз бир қап қылып.
Халық мүлкин урлап, жырып,
Саудагер жүр ылғал урып.
Базаршының басын олар,
Айландырыр шырландырып.
Хәм шығарып қылмас қылық.
Ақты, көкке алмастырып,
Биреулер жүр ебин тауып,
Бәндиргиде нан жаптырып.
Жас әуладты жалтақ қылып,
Хәм қолларын қорқақ қылып,
Өсириуге мәжбүр болдық,
Нан табыуға жол таптырып.
Соншама сын-сымбат турып,
Қылмас едик қылмас қылық.
Барлығына айыплы, сен,

Қараң батқыр, қымбатшылық!
Бойымызды зил тарттырып,
Бул не азап?!
Шынтлап турып
Жасау керек, инсан қәдирин
Барлық заттан қымбат қылып!...

Тойға бардық. Келистик биз барарда,
Бирге барып, бирге қайтыу—қарарға.
Үш жигитти алып барған автобус,
Үш сааттай турды сыртта, боранда...
Той таркады. Қасымдағы қос жигит,
Адастырып кетти мени аланда.
Жасау ушын өз абырайын оздырып,
Хәмелдарлар керек екен оларға.
«Дүзге шықсан, жолдасынды тауып шық»,
Деген пункт умытылыпты қарарда.
Тойға барып, қайта, абырай жарыстық,
Илаж қанша, тағы бир той болар-дә...

Бир жигит жорасын ушыратып қалып,
Былай деп сорады оннан таңланып:
—Бир аяқта—етик, биринде—туфли,
Бул не? Баратырсаң кайда жолланып?
—Еситпедин бе сен еле, бирадар?
Азанда заңкылдап радиолар,
Айтты ғой, гейпара жерлерде жауын,
Ал, айрым жерлерде жауады деп қар...

КӨЗ ЖАСТЫҢ ДӘРЕГИ

(«Байлар да жылайды екен» кинофильмин көріп)

Көзли де жылайды, көзсиз баяғы,
Ақыбети—«Байхожаның таяғы»...
Дон Албертти дүньяпараз десек биз,
Қайта, оннан өткережақ хаялы...

Олардын мийрасхор жалғыз зүрияды—
Луис Алберттиң бир қысым жан-ийманы...
Тек шынтлап жылаған инсанлар ғана
Услап турған янлы усы дүньяны...

Кетемен деп турған салкын сарайдан,
Жүзи сарғыш тартып, көзи қарайған.
Роман, Маринадан не қайыр?
Көз жастын дәрегін кимнен сорайман?

Тәғдирдин де тарам-тарам жоллары,
Жолкерлерди ол жарылқап коллады.
Өз үйинен өзи ақша урлаған
Эстердин де өмири узақ болмады...

Фернандоның толды пайманасы да,
Эрманың да сауда түсти басына.
Баұры пүтин бир бенде жоқ шығар деп,
Барғың келип турады тап қасына.

Дүньяның да өз дәрти, өз сыры бар,
Ада болмас әрманы бар, жыры бар...
Шешиу ушын бул жумбақтың барлығын,
Еле бираз көз жас керек түри бар...

ӘДЕБИЯТШЫ АЛЫМЛАРҒА ХАТ

Шайырлар көбейип, қосық азайып,
Көп кітаптар тартып атыр сазайын.
Оған және қыссаханлар қосылса,
Әдебиятқа ким болады хожайын?

Қайдасызлар, әдебиятшы алымлар?
Қайда кетти жүректегі жалынлар?
Ең болмаса, ийни келген жерінде,
Жаумасаң да, бир гүркиреп қалыңдар?

Хақыйқатын айтсақ, усы күнлерде,
Көп бұлбиллер қонамай жүр гүллерге.
Обал-сауап турмаған сөң орнында,
Шайыр болып кетти бухгалтерлер де.

Өтинемен, әдебиетшы алымлар,
Кәлем алып, хатқа тууры салынлар.
Шәртнамалық, коммерциялық бахадан,
Әдебиетты арашалап қалынлар?

Шайырлар көбейип, қосық азайып,
Көп кітаптар тартып атыр сазайын.
Дүнья бизден соң хәм турсын десендер,
Хақыйкатты айтып, хадал жасайық?

Бул хат—алтын сырға болсын кулакқа,
Шабан үйрек бурын ушсын, бирақ та,
Шайырлар көбейип, қосық азайып,
Өмир айланбасын курак-куракка...

ДИЙҰАНА

Ойламайсан оны дийұана деп те,
Сигарет те сорап шекпейди хетте.
Намыұ-нышаны тек—адам көп жерде,
Гүбирленип сәйлер салып қирәөтке.

Сөзлерин тыңласан, данама дейсен,
Дана буннан артық болама дейсен.
Басқаның тилегин тилеген адам,
Қалай келип қалған қалаға дейсен.

Пәтиясы:—«Қәнекей, жай қолынды...»
Нәсияты:—«Жолаұшы, бул жолынды...»
Адамларда ийман-инсап болсын деп,
Сатып алып отырман бул орынды»...

ӘЙ, БИРАДАР!...

—Әй, базарға баратырған бирадар,
Сен мусылман екенинди умытпа.
Барсан, қардарына хадал пул апар,
Харам пулды панайына жууытпа.

Әй, базарға баратырған базаршы,
Екиленши есинде тут мынаны:

Ерк өзінде болсандағы қазаншы,
Бирак, сатып алып жүрме гүнаны.

Әй, базарға баратырған бирадар,
Базар саудаң түссин десең сәтине,
Барсаң, қардарына хадал пул апар,
Сонда, журт инанар сениң гәпине...

—Әй, базардан киятырған бирадар,
Базар саудаң сыйыстыма нырыққа?
Қандай жаңалық бар адам инанар?
Обал-сауап өз орнында турыппа?

Алып сатар: саудагерлер азайып,
Еркин баха бетти берман бурыппа?
Беремиз деп инсапсыздың сазайын,
Әдалатлық ақ шатырын қурыппа?

Пайдасына жүрмей, зыянға батып,
Көштен қалып атқан надан көрдин бе?
Апарған затларын арзанға сатып,
Алғыс алып атқан адам көрдин бе?...

Журт тоқтаған жерде сен хәм тура қал,
Әжеп сауда-сауда болар азанғы.
Нур дарыған жерге сен хәм нур апар,
Мехир сезим менен толтыр базарды...

ЖАРЫС СӨЗЛЕР

—Мен гейпара адамларға хайранман,
Олар қайттан маймылларға айналған,
Неге десең, епшиллиги менен-ақ,
Мине деген хәмеллерге сайланған,
Қарауында ислеген соң қапылып,
Исми-шәрипин мен қалай айтарман?...

—Гейпара адамлар әбден жалыққан,
Жыйналыстан, дәбдебеден, залптан...
Жасап атырғандай биразы бүгин,
Уялғаннан ғана елден, халықтан.

Мәселен, мен өзим, кеширерсиз, хәзир
Көзим сәл илинип, уйқылап қалыппан...

Гейпара адамлар қатты шаршаған,
Пүтин дегениннің өзи—жарты адам.
Бул барыстан барса олар бизди де,
Қосып алып кетеме деп қорқаман...
Оның несин жасырамыз жигитлер,
Аз тууылып атыр хәзир мәрт адам...

—Гейпара адамлар хағын айтпайды,
«Телпегинде дауым бар»—деп қайтпайды.
Усы иллетлер хәм сапластырылып,
Хәр ким хадал жасап, хағын айтқайлы.
Абзалы, көп сәзди қойып, ертерек
Ел жатпастан бурын үйге қайтқайлы?

—Мен хәм қосыламан усы пикирге,
Кешеги исти қалдырмайық бүгинге,
Хау, халқым-ау өзлеримиз емес пе,
Сол жумысты ислеитуғын түбинде?
Оннан қайта, тубалаудан шығысып,
Бул күнлерге жеткенине шүкир де!...

—Былай болсын жыйналыстың қарары:
«Тууарып тартыс хәм уарра-уарраны,
Халық мәпи ушын гүреспегенлер,
Бул әтирапта кәрсетпесин қараны»...
Залға таза хауа кирген дей болып,
Хәмме бир-бирине күлип қарады...

ЯПЫРМАЙ...

Жаксы деген адамын да жатындай,
Қаймығады, Қаражанның атындай,
Кимди көрсең не билгени ишинде,
Музейлердің экспонат затындай,
Қалай-қалай заман болды, өй, то-бб-а-а,
Тең дегениң кем дегеннен басымдай,

Журт жапрылып умтылганда пайдаға,
Қалай шыдап отырасаң қосылмай?...

Япырмай...

Дүнья мисли қарыйдарға сатылмай,
Дүқаншының тығып қойған затындай.
Адам адамға—дос, жолдас, десек те,
Биреулерге достан дүнья жақындай.
Ақыбети, биреу асты хәддинен,
Елдің миллий дәстүрине бағынбай,
Арал қалды айрылып өз кәддинен,
Әмиу болса қуұсырылды жағындай.

Япырмай...

Гейбиреулер пулына зат табалмай,
Табанлары сыпқанап жүр сабындай,
Гей биреулер гүрлеп өтип баратыр,
Байлығының бир хәм мурты шағылмай,
Көп адамлар жасап атыр еле де,
Тууған жердің топырағына табынбай,
Соны көріп, қаның қайнап денеде,
Болғың келер тап ысырапыл дауылдай.

Япырмай...

Бул барыстан барсақ, биз хәм боламыз,
Жау кеткен соң қылыш тутқан батырдай,
Оннан кейин қай шақаға қонамыз?
Хәқыйкатын айтыу керек жасырмай?
Алда еле әжайып не заман бар,
Тәңирим талай таза таңды атырғай.
Хағын айтып, хадал жасаң, адамлар,
Япырмай деп қол қаусырып отырмай?!...

ЕСИТ, АББАЗ ШАЙЫР...

(Элегия).

Есит, Аббаз шайыр, ахыу-зарымды,
Айтпасам айтқаным болмай баратыр.
Хәттеки қуслар да қыйнап жанымды,

Ушқан уясына конбай баратыр,
Дүньяға шыққан соң дәуран сүриу шәрт,
Бирак, билиу қыйын, ким мәрт, ким нәмәрт?!
Соның өзи-ақ, инсан ушын үлкен дәрт,
Бауыры пүтин бенде калмай баратыр,
Оқысақ газетаның соңғы бетлерин,
Қара менен қоршалаған шетлерин,
Көресен көп мархум ел перзентлерин,
Сонда да қара жер толмай баратыр,
Кеше көрген адам бүгин өзгерип,
Қулақ еситкенди—ертең көз көрип,
Биреу—сөзге ерип, биреу—сөз берип,
Биреу нәзерин хәм салмай баратыр
Биреулердиң көзи булдыраған соң,
Биреулердиң сырты жылтыраған соң,
Жәмәәт жәм болып умтылмаған соң,
Аралға ағын суу тамбай баратыр,
Биреулер умытып кәдир қудайын,
Төгип атыр гүнасыздың гүнайын,
Тәу—бе? Қырық бирине қалай шыдайын?
Ийман, обал-сауап қалмай баратыр,
Саған хеш сөзим жоқ, әй шайыр Каабам!!
Дүньяда не жаман жоғалтыу жаман!
Кеше ғана жүрген Сағыйдуллаң хәм,
Бүгин алтын берсем алмай баратыр,
Айралық ауыр дәрт, ата-балалы,
Еки шайыр орны қалай толады?
—Аббаз—Аббаз шайыр болып қалады!—
Деп шырлап бир тода торғай баратыр?
Ата жырлап жүрегине жақынын,
Улы тыңлап атасынын ақылын,
Айдалаға еккен аппақ дақылын,
Олар торғай ушын ормай баратыр,
Есит, Аббаз шайыр еғилип турман.
Шайпалғаным сонша төгилип турман,
Аттай ат арбаға жеғилип турман,
Сонда да тақымым толмай баратыр,
Тәғдирдиң исине илаж, шарам жоқ,
Маған ақылласым, саған балаң жоқ...

Бул дүньяда бауыры пүтин адам жок,
Дийдар-дийдарларға қанбай баратыр.

ХӘЗИРГИ ХАЯЛЛАРДЫҢ ГӘПИ

—Бир басымда мың-сан еки ууайым.
Кир сабын жок кирди қалай жууайын?
Жокты жамбасымнан жонаман деп-ақ,
Жүдеп, сарғыш тартып кетти шырайым...
Тилди бергениңе шүкир, қудайым...

—Мени де қартайтты усы ууайым,
Неден болған екен бунша гүнайым?
«Бар» дегеннен, «жок» деген көп, оннан да,
Үйге барса сала кәтке қулайын...
Түнди бергениңе шүкир, қудайым...

—Қырқына шыдадым, және шыдайын,
Қырық бирине шыдағайман илайым.
Қалған жағы болса, қудай раззақ,
Журт не қылса, мен де соны қылайын...
Күнди бергениңе шүкир, қудайым...

—Тоқтап тур, пулымды санап алайын,
Табылса, дүканнан тарақ алайын.
Ууайым-қайғыны умытып турып,
Қалай мен, қахарман ана болайын?...
Жүрим бергениңе шүкир, қудайым...

—Мен де өз дәртимди айтып тынайын?
Айтып болып, ығбалымды сынайын.
Хәм өзимди, хәм өзгени күйдирмей,
Қолдан келетуғын исти қылайын?...
Билим бергениңе шүкир, қудайым...

Қосық жазғанды қой, жазған қосығын,
Қыс азық болмайды, кийим болмайды.
Қанша «алшы турған менен асығын»,

Үйге үлестирсен буйым болмайды.
Қосық жазғанды кой, оның орнына,
Базарға барып кел, нырықты көріп кел.

Колына берейін үлкен торды да,
Хеш зат алмасаң да, журтты көріп кел.
—Мен қосық жазбай-ақ қояйын, мейли,
Мени сен өз қатарыңа қосып қой.
Ал, биреу—ким десе, нәубеттің кейни?
Жууап бериудің де өзи қосық ғой.
Мен қосық жазбай-ақ қояйын десем,
Қоярда қоймаған сениң өзиң ғой.
«—Неге Әжинияздай дилуар хәм шешен
Аз тууылып атыр?»—деген сөзиң ғой...

Мен саған билезик сауға етпедім,
Нәзик билегінди талдырмасын деп.
Кәдди-қәуметлерің, ышқы-дәртлерің,
Өзимнен басқаны жандырмасы деп.
Мен саған билезик сауға етемен,
Дүнья сулыұлығын тауысқан уақта.
Өзим-ақ билезик болып кетемен,
Журт саған жарысып, тарысқан уақта...

Бир ауылда өскеннен соң бирге биз,
Иргемизге тақалып тур иргемиз.
Есик бөлек болғаннан соң илаж не?
Екеумизде еки түрлі күн көрис.

Бир зат тапсаң сен қойныңа тығасаң,
Журт көрмегей деп жалтақлап буғасаң.
Сөйтип жыйған «байлығынды» бир уақта,
Өз үйиңнен өзиң урлап шығасаң.

Сонда сени аңлып турып даладан,
Сол затынды саудаласып аламан.
«Басқалар хәм оңыссын» деп, қайтама
Мен қоңсымның «қулы» болып қаламан.

Бир аўылда туўылған соң бирге биз,
ргемизге такалып тур иргемиз.
Қымбатшылық сени меннен айырды,
Соның менен питсе жақсы бир кемис?!...

Биреу отырыспада ийттин мақтады.
Деди:—«Бизиң»Дозор» ийттин капланы,
Аланғасар әлип дәуге усайды
Енеғардың дәруазаны баққаны.
Бирак, бизиң «Дозор» тыным таппайды,
Босағада жатып бәрин бақлайды,
Өзим ишпей, аппак сүтти аўзына
Тутып жүргеннен соң, мени каппайды.
—Ийт хәм ийесине усайды, ақыр,—
Деди ол отырыспа тарқар уақлары...
—Буннан шығатуғын жуумак биреу тек:
Мақтаншақты байлау қыйын гүенлеп.
Сен ишиңнен ойла: «бундай адамлар
Биреудиң орнына жасап жүр-ау»—деп...

Бурынғы бухгалтер болып директор,
Хәнер ойлар тапты журттан бөлек бул,
Бухгалтерлик штатты ол қыскартты
Болады деп «үнемлеуден дерек бул».
Егер ебин тапса еки хәмелди
Қосып ислегенди кеули қәлеп тур.
—Жалпағына сүрсин енди әлемди!—
Деп шортанды сууға таслау, демек бул...

Биреу сени бейим көрсе өзине,
Биреу сени илмес хәтте көзине.
Биреу сениң тийсе егер кеулине,
Биреу сени елжиретер сөзине.
Жақсы болыу, жаман болыу,
Бәри де—
Байланыслы адамның тек өзине...

Шөпке түскен шықларды гей уақларда,
Қуяштын нурлары жылтыратады.
«Сағағынан илинеди сак ғарға»,
Гейбиреулер санап адым атады.
Өз айыбын мойынлағанлықлар да,
Мәртликтің бир белгисине жатады...

Адамларды жақсы хәмде жаман деп,
Жаратылыс екиге хеш бөлмеген.
Мынау жақсы, мынау жаман адам деп,
Тууылғанда минезлеме бермеген.
Қушағына шақырғанда заман тек,
Жақсы келген, жаман «өзин кел» деген...

—Бизин хаял—периштениң синлиси,
Тап тауыстан айнымаған түр-түси.
Жылуасы жан алар десем, лап болар,
Ол сөйлесе, сайрап кетер гүн киси...

—Сол хәм гәп-пе? Хаял деген бизде бар!
Онда жылуа да бар, алтын тис те бар.
Саған өтирик, маған рас, мен десе,
Бир көзинен ол бир көзин қызғанар...

—Бизин ярға бундай мақтау жақпайды,
Бирақ, ол хеш кимниң қойын бакпайды.
Кемшиликти тек көзиме айтты деп,
Көпшиликте қайта мени мақтайды...

—Не деп турсыз, айтып өмирбаянды?!
Пикир барма басқа баслы паянлы?!
Өмиринше мақтау деген мәзи гәп,
Өлген соң да мақтау керек хаялды...

МЕЙЛИ, ИНАН, ИНАНБА...

Ықтыярың: мейли, инан, инанба,
Еки хаял сөйлесип тур дүканда:
—Тек бизин телефон дурыс ислейди...

Сөйлескен адам күйип-писпейди...
—Өзи билип, өзи кирип, ызыңсыз,
Институтта оқып атыр бизиң кыз...
—Қырык жыл зав.склад болған Азатбек,
Арза бериптимиз истен босат деп...
—Кудайым сақлағай жаман көзлерден,
Өз уақытында жетип келди «Тез жәрдем»...
—«Сауға» пул деп берип едим докторға,
Ол алмады бул иллетти жақтырмай...
—Депутат бол десе, бираз ауышлар...
Жыйнапты өзине қарсы дауыслар...
—«Лама» пальто ал деп еди күйеуим,
Мен аңгөдек, алыппан тек биреуін...
—Қайттан қозып кетип атыр жапсақлар,
Сүйегі жоқ гөш сатқан соң қассаптар...
—Жыйып, басып таслағанба «чай пул»ды,
Дүканшы хәзир дурыс берер қайтымды...
—Хақыйқатты айтаман деп қайтама,
Сорлап қалды бизиң баслық қайнаға...
—Анаға қарап қыз өскени усыма?
Өзиндей—от, саудагердің қызы да...
—Хәмме таний берерме сол хаялды,
Жақында ол төрт бөлмели жай алды...
—Өрт өшириу командасы қай жерде?
Олар неге бағынбайды ГАИ лерге?...
Ықтыярын: мейли, инан, инанба,
Сөз сатылып атыр хәзир дүканда...

ҚАЗЫ МӘУЛИК ҰАҚҚЫНДА ҰАҚЫҚАТЛЫҚ

Қазы Мәулик (Мәудит-қазы) шынында,
Дүньяға бир келген инсан қусайды.
Буннан саррас бир жүз он жыл бурында,
Шымбайда аңқыған жуусан қусайды.

«Үйши» ауылының «бехсейислери»,
Алыс жайлауларға ат сейиследі.
Шады-қоррам болып Шымбайдың ели,
Беглер ақ шатырын қурған қусайды.

Keули тасып Бекмухаммед хожанын,
Улына ат койған айтып азанын.
Жаңғыртып Шымбайын, Жаңабазарын,
Жаршылар жар урып турған қусайды.

Кабыл болып халықтың хақ тилеги,
Жипек жоллар менен кәруан жүреді.
Тандай таза, пәк болсын деп жүрегі,
Ай жарылқап оңынан тууған қусайды.

Соннан болса керек: Ол шайыр болып,
Шайыр болғанда да зор шайыр болып,
Тилинде олжасы мол шайыр болып,
Күнхожаның тәпси урған қусайды.

Талып-илим болғаны—бас айыбы,
Қара сууда қайырлаған қайығы.
Қуудаланып Шымбайдың сол шайыры,
Ақыры елден безіп тынған қусайды.

Жасырынып жан сақлап түркмен елинде,
Қосық жазып жер төлениң төрінде,
Сақалыұ-шашлары келип өрімге,
Қолы жең ишинде сынған қусайды.

Халық аузында қалып тәрийип-баязы,
Оның атын жети ықлымға жаяды.
Өзи де хошхүрей, хәтте саясы,
Не жананды ынтық қылған қусайды.

Дин Хорезм бағларынан гүл терип,
Науайыдан, Шар китаптан үйренип,
Сұлыұлықтың өзи келип сүйкенип,
Сәнемлер мойынын бурған қусайды.

Қысса қылып оқып «Фәрип ашық»ты,
Кеуилленип Кегейлидей тасыпты.
«Шымбай» намасына қосқан қосықты,
Ол—иләхий құдирет, илхам қусайды.

Дос тутып Аббазды, Кәримулланы,
Яд еткен мудама кәдир алланы.
Оның шийрин сөзли шайыр болғаны,
Ийинде периште турған қусайды.

Кәтиплерге көширгизип қыссаны,
Дилмаш болып сақлаған түп нусканы,
Әдилликтин, ағартыудың Уставы,
Хәм үлгиси болған гүлхан қусайды.

Китап дүкан ашып Шымбай шәхәрде,
Шығыс поэзиясы баслап бәхәрге,
Сөзлерин мегзетип шийрин-шекерге,
Ол—уллы пазыйлет, пинхам қусайды.

Шарапаты бул—бийғәрез Ұатанның,
Кәраматы Түркстандай мәканның.
Шынында да нағыз шайыр адамның,
Ашық-машықлары мың сан қусайды.

Қазы Мәулик (Маудит-қазы) шынында,
Дүньяға бир келген инсан қусайды.
Хақыйкатлық буннан жүз жыл бурында,
Бир нанның орнына бир нан қусайды.

Жуусанды қорғауға болмай тайынлық,
Ел сүйген шайырдан ерте айрылдык.
Қызы Мәуликтеги талант, шайырлық,
Еле өз орнында турған қусайды.

БУЛ ҮЙДЕ ЖАСАЙДЫ ВЕТЕРАН

(Уснатдин Пахратдиновқа арнайман)

Бул үйде жасайды ветеран,
Жүреги пәк және от адам.
Өртенип кетер ол егерде,
Кеулине тийсеңиз тегеран.
Қолынан түспейди таяғы,
Нық басар жерлерди аяғы.

Көриссе, саудырап сөз басы,
«Хәзирети абырай» баяғы.
Айрылған иниден, жорадан,
Келиннің қолына караған.
Аклықтың айдарын сыйпалар,
Автомат ушлаған алакан.
Көп тағып жүрмейди медалын,
Айтады гәптиң тек хадалын.
—Урыска қатнастым, қан төктім.
Қәдирли болған соң Ұатаным.
Көп көрдим урыстың жәбирин,
Тәуир-ақ жас берди тәңирим.
Әрманым жоқ енди, тууылған,
Топырақта қалады қәбирим...
Бул үйде ветеран жасайды,
Үйи де музейге усайды.
Әттең бул әтирапта байғустың,
Жауынгер дослары азайды.
Гейде ол досларын еслейди,
Ядына биразы түспейди.
Сонда ол өзиниң жаслығын,
Сол мәртлик майданнан излейди.
Ол мархум досларын түсинде.
Көреді окоплар ишинде.
Силкинип турады орнынан,
«Солардың руухы ушын» деп.
Бул үйде жасайды ветеран,
Жүреги пәк және от адам.
Өртенип кетер ол егерде,
Кеулине тийсеңиз тегеран...

СӘЛМЕН ИЙШАН МЕНЕН СӨЙЛЕСІҮ

...1952-жылы Сәлмен ийшан 80 жасында екінші мәртебе сталинлик куудалауға ушырап, 20 жылға қамалды. Өзи қартайып болдырған ғарры азапқа шыдамай Нөкис қамақханасында қайтыс болды. Қамақхана хызметкерлери оны Нөкистің арқа тәрәпиндеги таслақтағы бир шуқырға өз кийимине орап көмип таслайды. Сәлмен ийшан көмилген

сол орын үлкен қойымшылыққа айланып, ол хәзир «Сәлмен ийшан қойымшылығы» деп аталады...

(Газетадан)

—Сени көрген адам хәзир шенде-шен,
Көп жыл болды, сен қараңғы жердесен.
Тәхәллесин түсиндирип айт, таксыр,
Қалай, қәйтип хәзирет болдың елге сен?

—Айтсам, әлхамдулла мен хәм бендемен,
Тууылғанман «Нәупир» деген жерде мен.
Бул адамлар динине берик болсын деп,
Етимнен ет кесип бердим мен деген...

—Таксыр, әпиу етин, ийман деген не?
Ийманлы адамды ийшан дегенбе?
Ийшан аталыуым мүмкинбе мениң
Ийманды масақлап жыйсам егерде?

—Буйрық болмаса да Аллатааладан,
Журт мениң лашымды тапқан даладан.
Демек, жер жүзінде қағыйда биреу:
Ким сауап ис кылса, ийшан сол адам.

—«Әуели ийманлы ийманлы»—деген,
Қандай мағанада айтылған екен?
Бурынғы заманда хәттеки биреу
Биреудин айғырын қайғырған екен...

—Бурынғы, соңғы деп бөлме, әй, инсан,
Сен, хұждан алдында әзелден кулсан.
Диниңе берик болғаннан соң ғана сен
Бүгин шақаң менен мың болып турсан...

—Таксыр, соңғы сорау, сауап деген не?
Кәнәәт деген не, тауап деген не?
Бүгинги әуладтың аяқ алысы,
Сениңше талапқа жууап береме?

—Аузын ашқаннан соң алтын гүзениң,
Бил, капка түскенниң—капка түсерин.
Илая, бендесин бендем десин тек,
Хәр бир инсандағы хадал исеним...

—Көп азап көрипсиз, қуудаланыпсыз,
Талай өлимлерден тири қалыпсыз.
Сондағы тийқарғы гүнаң не, тақсыр,
Билсек деймиз ҳақыйқатын анық биз?...

—Гүнам—тек ийшанның улы болғаным,
Және сол дәуирде тири болғаным.
Адамларға ҳақыйқатлық ҳаққында
Төлим бергенлердин бири болғаным...

—Жаксы әлер, ал, жаксы ис бирақ та
Журттан жыракланып жатпас жырақта!
Деген гәпти Сәлмен ата тағы да
Тәкирарлап атқандай тап қулакка...

ЖОЛМУРЗА АҒАҒА ХАТ

Ассалаума әлейкум, Жолмурза аға,
Әпиу ет, сәлемге бараламай жүрмен.
Қымбатлап кеткели базарда баха,
Өзим де сәлемди алалмай жүрмен.

Қанша тебиренсек те тууылған жер деп,
Кеше көрген—бүгин елес, бир ертек...
Жортаға болса да, ортаға телпек,
Таслаған мәртти мен көре алмай жүрмен.

Адамлардың кетти пейли тарылып,
Басланажақ байлық пенен жарлылық.
Несип еткей деп хәммеге ғаррылық,
Бөктергини тартып алалмай жүрмен.

Сениң өмириң тарийхың бир роман,
Оқығанда қайыл қалып тураман.

Сениң жасында мен қандай боламан?
Мен еле елге кең таралмай жүрмен.

Китабым шыққан жоқ қатты кап болып,
Несийбеме еркин баха тап болып,
Көп қосық қалажақ қуры гәп болып,
Аттың басын жолға салалмай жүрмен.

Ортайып баратыр мийрим-шәпәәт,
Қартайып баратыр хөнер хәм талант.
Қашан қарын тойдырады кәнәәт?
Бәрин бирден хатқа салалмай жүрмен.

Талант ийелери қалды аяқта,
Биразлары таянып жүр таяққа?
Обал-сауап, ийман-ислам қаяқта?
Еле жөнли жууап алалмай жүрмен.

Айтшы, аға, көргенлерің көп сениң,
Сеннен үлкен сөз зергерим жоқ мениң.
Неге шақ болмайды кийген шекпенім?
Бул темаға еле оралмай жүрмен.

Мәсләхәт алыу шәрт шайыр-шайырдан,
Заман—Зухра болса, мен бир—Тайырман.
Таулардан ат секиртиуге тайынман,
Әттең, панайыңа баралмай жүрмен.

Аға, көрдим сени кеше түсимде,
Жүр екенбиз институттың ишинде.
«Химия» дан «4» койдыңыз изинде,
Мен болсам Әмиудей ағалмай жүрмен.

Қалап әдебияттың ирге тасларын,
Шәкирт еттің гөззаллықтың досларын.
Сендей болып кеуилленип, йошланып,
Қосыққа да бас жип тағалмай жүрмен.

Артық-кеми болса, әпиу ет, аға,
Максет-мурадымды хасыл ет, аға?

Қымбатлап кеткели нырк-науа-баха,
Барымды базарға салалмай жүрмен.

Әдебиятта жасы үлкенсиз өзиниз,
Бизге қәлем менен хатдур сөзиниз.
Жақсылық көргей деп қарар көзимиз,
Жанымды қояр жер табалмай жүрмен.

Бул қосықты жазғандағы мақсетим:
—Журт қараны-қара, ақты-ақ десин,
Биреуге биреудің хақы кетпесин,—
Деп ашқан аузымды жабалмай жүрмен.

ЕЛ АҒАСЫНА

Ел ағасына! Еки ауыз гәпим бар,
Хәр гәпимнің бәнтинде бир нақыл бар.
Қақ ортадан бөлип хақыйқатлықты,
Екеуинің биреуин ал, хақын бар.

Екеуин де аламан деп талабан,
Болғанларға болагөрме жанажан.
«Жаман айтпай—жақсы жоқ» күн туғанда,
Арашалап қалалмайды анаң хәм.

«Елим» десен, екиленбе, еринбе,
Ийиктей бол ийни келген жеринде.
«Усының не гәпи бар» деп қарасан,
Аға болып болған жерин сениң де.

Ел ағасы! Еки ауыз гәпим сол:
Пуқараның жүрегине жақын бол.
«Ердің атын—ел шығарар» хақыйқый,
Барлық гәптин бәнтин басар нақыл—сол!

МЕНИҢ АҒАМ

Мениң ағам ат сақлайды қулыннан,
Ер-турманын алдырады Қырымнан.
Атхананың аузын ашық қояды,
Қорықлайды ол қаракшыннан, урыннан.

Жап бойына арқанлап жаз айлары,
Қысқа қарай ат болады тайлары.
Сол күнлери умытар ол пүткіллей
Күнделикли ғалмағалды, пайданы...

Сәхәр уақта минип аттын белине,
Алпамысты еслетеди елине,
Женгем сонда тәжим етер тән алып,
Келин болып келип түскен жерине.

Ағам атлы аралап кең даланы,
Дөгерекке сырлы нәзер салады.
Аулағына шығып алып ауылдың,
Дизгинди ол бир жаздырып алады.

Ағам менен бирге оның аты да
Садык мудар елдин дәстүр-салтына,
Тойдан келсе, тағы да той бар десе,
Турған жерде ғырра қайтар артына.

Ат десе ол атлап өтер Жөйхуннан,
(Оны қалай бағады деп қайғырман)
Ат байрақтан озса, еле ағама
Гүлпаршынлар гүл әкелер Байсыннан...

АЙТЖАН САЗЕНДЕНИҢ ЕСТЕЛИГИНЕ

Биринши қосық

Айтжан саз шерткенде сайрап бұлбиллер,
Жайнап, жадыраған бағларда гүлдер...
Оның талантының тарийх-дәстанын
Тастыйықлап, дуутардың өзи-ақ гүмбирлер.

Дуутарға саз берсе он еки перде,
Нама сайран еткен еллерден елге,
Наз уйқыда жатқан қызлар оянып,
Сонда, үйрек ушып ғаз қонған көлге.

Айтжан саз шерткенде аққан суулар да
Сылдырап, айналған аппак нурларға.

Бүркит пәруаз етип пәлпеллеп ушқан,
Бөрши таулардағы бәлент шынларға.

Мен сүйенип айтып турман тийкарға,
Тийкарсыз сөзлерге хүрмет, сый барма?
«Саз бенен сәубетти ялған деменлер»—
Деген гәплер айтылмаған бийкарға.

Сарғайған қағазлар, солғын хәриплер,
Бәри—оның тәкәллесин тәриплер.
Атланып шыққандай Тахтакөпирден,
Ашык Айдын менен Ашык Фәриплер.

Айтжан саз шерткенде аққан суулар да,—
Әрманларды уластырған әрманға.

«Қара жорға» шертилгенде шулғынып,
Шығып карап турғым келер жолларға.

Екинши қосық

Айтжан сазендениң шертек хәр сазы,—
Болған бир елаттың бәхәри, жазы.
«Илме султан», «Гүлзар» хәм «Нама басы»,
Жүреклерди жеңип алған ба дедим.

Дуутарын әлине алған уақтында,
Сөз айтылған сап мухаббат хаққында.
Мен теңеуин таппадым ба, таптым ба?
Айтжан саздың пири болған ба дедим.

Ол «Қара жорға» ны жолға түсирип,
«Қайраудағы жалғыз ғаз» ды ушырып,
Кууса-кууып жетип, кашса-кутылып,
Силкинип ушқан бир тарлан ба дедим.

Қайтыс болғанына қырық жыл болса да,
Дәулет қусы басқаларға қонса да,
Айтжандай сазенде бар деп қаншама,
Айтсақ та, барлығы жалған ба дедим.

Бир дуутар менен-ак оркестр янлы,
Аткарған ол талай өрели танды,
Сондай саз-сәубетке садык инсанды,
Кудай хәм көп көрип қалған ба дедим.

Айтжан сазенде хәм Есжан баксылар,
Жаксылардың ишиндеги жаксылар,
Ондайлар бар шығар, бирақ аз шығар,
Бенденики бәрхә әрман ба дедим.

Үшинши қосық

Айтжан саз шерткенде ушқан қуслар да,
Бир айланып өткен сол бир тусларда,
«Қара жорға» шайқатылса, қызлар да
Қайрылып баққанын көрген көзлер бар.

Сол уақытта тынып ескен самал да,
Сезилген гүүлескен дуутар таманға,
Зауық берип кемтаршылық заманға,
Қыз-жигитлер айтқан қосық сөзлер бар.

Жаксы өлер, жаксы ислер бирақ та,
Журттан бөлекленип жатпас жырақта.
Жаксы сөзлер жакқан сайын қулаққа,
Оған хәуиж берген дуутар сазлар бар.

Мен мудама саз-сәубетке ашықпан,
Оған садық-уападарға қосықпан.
Алдағы көп әрманларға асыққан,
Тууылған жер атлы илхам, йошлар бар.

Халкым, сен өзелден сазға қумарсан,
Сәубет пенен егизектей сынарсан.
Еле талай топты жарып шығарсан,
Оған гүә болар жер хәм аспан бар.

Елге бир, жерге бир нәубет келсе де,
Әрман, тәшуиш таусылмайды бенде де.
Дұрыс айтылған сөз «әкен өлсе де,
Әкенди көрген көп ярыу-дослар бар...»

Айтжан сазенденин шерткен намасы,
Болар эле көп косыктын темасы.
Оның арзыу-әрманына жол ашып,
Руухын шад ететуғын жаслар бар!

Айтжан сазендеге, Есжан бақсыға,
Бөлким ырза шығар, бәхәр паслы да,
Не жақсылық болса, болсын жақсыға,
Еле жазылмаған тарийх-дәстан бар...

Төртінши косык

Айтжандай сазенде дүньяға тағы,
Келеме келмейме жумбақ ол жағы...
Бирақ Айтжан сүрген «Қара жорға» ны,
Бүгин «Мақпал көл» де көрип турыппан.

Жорғасы, жүриси алып жанымды,
Куяшка мегзетти кәдди-далымды,
Қызлардан қызғанған қосықларымды,
Алып, «Мақпал көл» ге келип турыппан.

Дуутарға саз берсе он еки перде,
Бөлким басқаларда болғанды бенде.
Сондай сазендени өсирген елге,
Жанымның жартысын берип турыппан.

«Бөрши тау» дан баслап «Қара терең» нен,
«Қара ой» ға барғанша кеулим елендер,
«Саз бенен сәубетти ялған демендер»—
Деп, хәзир елжиреп ерип турыппан.

«Шөгир көл» диң берги әтирапларынан,
Қара талдың койыу жапырақларынан,
Бул әзиз диярдың топырақларынан,
Бүгин хинжи-маржан терип турыппан.

Айтжан сазенденин арзыу-әрманын,
Инабатқа алды дәури-дәураным,
Бүгин дойнағынан «Қара жорға»нын,
Гөззаллық дүньясын көрип турыппан.

Ол—Сәдирбай, Шәмшет, Аббаз қыссахан,
Ол—Наұрыз Жапақов—беглик бузбаған,
Ол—Палуанияз—тил менен қус улаған,
Мен қалған масағын терип турыппан.

Көрсем Нәжиматдийин, Кууатбайларды,—
Көргендей боламан жұлдыз, айларды,
Байраққа қоссын деп асау тайларды,
Қамшысын қолына берип турыппан.

Көрсем комик актёр—Шамурат ағаны,
Кеулим кустай сергип қанат қағады,
Бир шерткей деп Айтжан шерткен наманы,
Не десе, ыркына көніп турыппан.

Айтжанға ауыллас хәмде қәдирдан,
Әдебиятшы Юнис Пахратдинов хәм...
Демек, Тахтакөпир—«айнайы жәхән»,
Оннан кең дуньяны көрип турыппан.

ӘЖИНИАЗҒА МҮРӘЖӘТ

Адамлар хәм асау атлар сыяқлы,
Бир-биринен кейин қалажақ емес.
Хәмме хәуес етер бир қал зыятты,
Бир мысқал кем болса алажақ емес.

Хәтте бир атаның перзентлери де,
Таласады өз үйиниң төрине.
Ал десең, алдында ойнап бәри де,
Бер десең саясын салажақ емес.

Ақ түйени көрдиң бе?—деп сорасаң,
Яқ, көрмедим—деген жууап аласаң.
Үндемесен, үлестен бос қаласаң,
Оның менен орта толажақ емес.

Асып нешше бийик асырымды, тауды,
Хәмме әрман етер узақ жасауды.

Бирак, берилген дем, кәдем санаулы,
Бендениң айтканы болажақ емес.

Шайырлар аз өзиндей хәм Бердактай,
Биразлары жел ушырған қанбақтай,
Жәннет десе, жанын қояр жер таппай,
Дозактың отында жанажақ емес.

Сен қайтадан қыя-қыя бакпасан,
«Еллерим барды» деп, дабыл қакпасан.
Әмиүдәрья болып өзин ақпасан,
Аралға куба қус қонажақ емес.

Заманда айып жоқ, заман-пәрауан,
Айып өзимизде төмен қараған.
Өз арбасын өзи тартса хәр адам,
Хәр қандай жүк жолда қалажақ емес.

Мүрәжатты жазғандағы нийетим,
Адам уғлы жойтпаған ақ түйесин.
Тапса мал-ийесин, сөз-өз жүйесин,
Шайырлар хәм жоқты жонажақ емес.

Адамлар хәм асау атлар сыяқлы,
Жақсы сөзге ербенлетер қулақты.
Алып жүрсек инсан деген бул атты,
Соннан артық сыйлық болажақ емес.

Хат жазып отырман кәдириңди биліп,
Сен хәм бизиң ушын «Кутадғу билик».
Толыбай айтар, узак жасар уллылық,
Тилим басқа гәпке баражақ емес.

ӘЖИНИАЗ ДҮНЬЯҒА КЕЛМЕГЕНИНДЕ...

Әжинияз дүньяға келмегенинде,
Ким биледи бауыры пүтинлеринди?
Қайдан билсин Қыз-Менешлер, Қожбанлар,
Жылына үш писер сүтилмегинди?
Ким биледи сениң мәрт екенинди?
Қосық, дәстанға бай халық екенинди?

Ким еситер сениң «Қытай-Қоңыраттай
Бирликли еллерим бар»—дегениңди?
Билмегениң—көп, билгениң—аз деймен.
Қарысы болсаң, қәне, хатқа жаз деймен.
—Бул дүньяның көрки ким?—деп сорасам,
Сен, не дейсең? Ал, мен—Әжинияз!—деймен...

Әжинияз дүньяға келмегениңде,
Бердак, Аббаз болмас еди елинде.
«Бозатау» ды шерткен-шархана-дуутар
Илдириули турмас еди тәринде...
Қыз-жауанлар қыя шөлде қалдырды,
Ләйли, Зулайха хәм Сәнемлеринди.
Көргенлердин жүрек-баурын жандырды.
Жәннеттиң бағы бар беденлеринде.
Молла Зийуар айтып кеткен бәрин де:
Хәр ким патша, хан-өзиниң елинде.
Хакыйқатлық еле турған сыяклы,
Әжинияздың келип қалған жеринде...
Әжинияз дүньяға келмегениңде.
Бундай тойлар болмас еди елимде.
«Еллерим барды» деп, кеулим елжиреп,
Еркинсиуим мүшkil еди мениң де.
Зербарақ кийинип хайтта-тойларда.
Көп доланбас еди қыз да, келин де.
Ат шауып, қус салып, уллы майданда
Мәрт болалмас еди жигитлерин де.
Сол Зийуардың сөзи—алтын нурлардай,
Шуғла шашып турар уллы өмирге.
Дүнья еле табжылмастан турғандай,
Әжинияздың ноқат койған жеринде...

НУРАНЫЙ КӨЗЛЕР

(Жәлел хажы Муятдин улы менен сәубет)

—Биссимиллахир рахманир рахим,
Сиз, аллаға жақынсыз ғой бир адым.
Бир сорау бар, тәхәллесин түсиндир,
Қандай мәни аңлатады «Нураный?»

—Түрки тилим—түп тарийхым, ураным,
Усы тилде хасыл болған мурадым.
Ата-бабам әзелден-ак мәрт болған,
Қолға услап дин исламның «Куран»ын.

Ата-бабам түрки тилге түсинген,
Түсингенин дәрхал хатка түсирген.
Хасыл сөзлер—Стамбулдан—Туранға,
Түркстанға кейин сапка дизилген.

Кейин олар кең далаға тараған,
Мөхминлердің мүшкилине жараған.
Науайыдан сауат ашып Бердағым,
Яссауийден Әжинияз жол сораған.

Көп тарийхты үйренип түрк тилинен,
Маржан диздик түрли шөмен гүлинен.
Оның ийман, шарапаты арқалы,
Әлхамдулла мусылманның биримен.

Нураний деген сөз—нурдан алынған,
Алынған нур сап жүрекке салынған.
Сол жүреклер шуғла шашып алыстан,
Дүньяның төрт төрепине танылған.

Шуғладан нур емген бизин халық та,
Ол туұралы жазылған ғой тарийхта.
Аталардың сөзи—ақыл-кенеси,
Бәршени баслаған едалатлыққа.

Уллы инсанлардың инсап, ийманы,
Ыдыратпастан услап турған дүньяны.
Адам адамға—дос, тууысқан болып,
Тойларға буйырған терген-жыйғаны.

Бизин халқымыздың «Биссимилласы»,
Ата-бабалардың алтын мийрасы.
Ол—мийрим-шәпәәт, қайыр-сақауат,
Ол—еркинлик, мустақиллик мийуасы.

Оны өмир мысалынан көрдиниз,
Алтын нурдың әуладымыз енди—биз!
Бахтымызға аман болсын, сау болсын,
Уллы мәртебели Президентимиз.

Мақтағаным емес мәзи мабаға,
Жаксы адамларға жаным садаға!
Хақыйқат перзентлер ата-анасын,
Арқалап апарыу лазым Каабаға.

Нураный деген бул достың дийдары,
Мийрим-шәпәәтти жүзге жыйнауы.
Ол—Өзбекстанда өскен жаслардың
Өзлериниң ата-анасын сыйлауы.

Мениң халқым массагетлер зүрияды,
Талай сапар таң қалдырған дүньяны.
Нураный деген сөз—шынын айтқанда,
Бул азат Уатаннын руухый дүньясы...

Жөлел хажы сөйлескен гезлер,
Айтылды не хасыл хикметли сөзлер.
Бүгин Түркстаннан пүткил әлемге
Нур шашып турғандай нураный көзлер.

Сол нураный көзлер елди қорғады,
Ана-Уатан ушын өмирин арнады.
Олардың сап жүрегиниң нурынан,
Бүгинги шад, абат дәуран орнады.

Жетпис төрт жыл жалтақ болып кисиге,
Бағ ийеси кирмеди бағ ишине.
Енди Өзбекстан—әжайып бостан,
Төбаррукдур пүткил дүнья жүзине.

Қарақалпақлар хөзир нурдың перзенти,
Ул-қызлары бийхууш етер көргенди.

Бүгингиниң есабынан еселеп,
Нәуқыран жас етип атыр ертеңди.

Жанадан дүзилген «Нураный» қоры,
Инсан мәплерине хызметтиң зоры.
Күншығыстан шыққан қуяш нурлары,
Қууанып қутлықлап турғандай оны.

Ҳикметлерин тыңлап Жәлел хажының,
Ушыратқандай болдым бәхәр пасылын.
Алыс жұлдызларды нәзерлеп турды,
Нураный көзлери отағасының...

СЕН КЕЛЕР ДЕП...

(хәзил)

(Өзбекстан халық шайыры Жамал Камалға)

Сен келер деп, қар жаптырып қойыппан,
Аппақ қарда басқан изин көрсин деп.
Тандыр қурып, нан жаптырып қойыппан,
Ауыз тийип, пәтиясын берсин деп.

Сен келер деп, гүзлик бийдай ектирдим,
Ел телеги ертең дәнге толсын деп.
Бос сөзлердиң бәрин күнге кептирдим,
Шайырлардың жүги жеңил болсын деп.

Сен келер деп пахта менен салыны,
Жыйнап-терип, жеткердим жүз пайызға.
Жүремен бе таксистлерге жалынып,
Арасында минип жүрмен поездға.

«Миллий пулды» айланысқа шығардым,
«Рубль» диң машақаты курсың деп.
Ташкенттеги бизин домла-муғаллим,
Қарақалпаққа тез-тез келип тұрсың деп...

ҚУРҒА ХӘР ШЫҚҚАНЫ САТЫБАЛДЫНЫҢ...

(Атақлы қарақалпақ палуаны Сатыбалды Мұлтықбаевтың
60 бәхәрін қутлықлап)

Тууылып хәм өскен жери—Шоманай,
Ели—мәрт пахтакеш Сатыбалдының.
Журт палуан екенін билер сорамай,
Паспорты шәрт емес Сатыбалдының
Жауырыны қақпақтай, қолы жабадай,
Дәстандағы Қаратийин бабадай.
Хәр ийнине емін-еркін жайғасар,
Еки Айбүйир хәм еки Шоманай.
Қурға хәр шыққаны Сатыбалдының,
Хайты, тойы қарақалпақ халқының.
«Я, пийрим!» деп жамбас урған ұағында,
Зәрүрлиги жоқтай салют залпының.
«Кетенлер қаласы» кушақ ашады,
«Мамыйдың даласы» шуғла шашады,
Оған мәдет берип, бәрәкәлла деп,
Дуйым журт жапырылып куужынласады.
Ғаный палуан болғаннан соң устазы,
Әнейи болсын ба үлги, нұсқасы?!
Оның—сом билеги, отлы жүреги,
Қарақалпақ спортының қыссасы.
Бул қысса басланар Ерназарлардан,
Хан палуанын жығып, коркпаған дардан.
Спорт тарийхына жаңа бет болар,
Сапалақ палуан хәм Айтымовлар хәм...
Жаксымурат Мәмбетов—«Қарабуға»лы,
Жарысларда бас төреши мудамы.
«Қарақалпақлар—қатарда нар» деген сөз,
Сатыбалды болып қурға шығады.
«Күш—атасын танымайды», деген бар,
(Ол хаққында көп аңыз хәм легенда).
Намыс ушын мәртиу-майдан болайық,
«Жығылсақ жер көтереди», адамлар?!
Перезидент Пәрман менен спортқа,
Итибар берди, канат байлап ушпаққа.
Бундай хүрмет, бундай үлкен мириубет,

Тарийхта да болған емес хеш уакта...
Тууылып хәм өскен жери—Шоманай,
Атасы—әрептен Сатыбалдынын.
Журт палуан екенин билсин сорамай,
Деп қәддин дал еткен Сатыбалдынын.
О, сахырайы халкым, кеуил кабартып,
Хүждан жол қоймасын хасла гүманға.
Жер жүзлик биржаға алып барарлык,
Сатыбалдың қалды, шүкир буған да!
О, әдиули, әуладлары Бердақтың,
Билип қойың, еле гүлленер заман.
«Палуаны көп екен қарақалпақтың»,—
Деген сөздің өзи ат хәм тон саған...
Самбо, дзюдо хәм де еркин гүресте,
Сатыбалды қырық жыл табан тирести.
Ең биринши спорт шебери болып,
Уллылыққа қосты үлкен үлести.
Өмири бойы хызмет етип халқына,
Садық болды оның дәстүр, салтына.
Алла рәхим етип, қырық шилтер коллап,
Нур жаусын, нәуқыран—Сатыбалдыға!
Сатыбалды дегенде—қарақалпақтың
Қайсар халық екенин терең уғайық!
Қорғасак келешек әуладтың бахтын,
Сатыбалды болып курға шығайық!
Әй, жас әулад, өз елинди умытпа,
Шымбай, Төрткүл, Хожелинди умытпа.
Спорт десе, Сатыбалды сыяклы,
Қарақалпақ екенинди умытпа?!

Дослар, тәрийп етсем Сатыбалды палуан,
Палуанлардың кәмбил пириме деймен.
Айбүйир тауында адасып қалған,
Алаңғасар дәудің бириме деймен.

Тракторды токтатқан мәрт Фаныйды,
Шоманай халқы жақсы танийды.
Ер жигиттің пийри-хәзирет Өлийдур,
Сатыбалды оннан ириме деймен.

Жаурыны какпақтай, қолы жабадай,
Хәр ийнине сыяр еки Шоманай.
Салт-дәстүрге садық ата-бабадай,
Ол мудамамы берик болған динине деймен.

Палуанлық шынжырдай дизбеклескен соң,
Оған шақ болмайды сырттан пишкен тон.
Шылым шегиуде де әке—чемпион,
Еки пачка жетпес күнине деймен.

Ол хакқында көп еситтим халықтан,
Ол хакқында мағлыуматқа канықпан.
Қарақалпақты Америкаға танытқан,
Оның спорттағы илими деймен.

Тал шыбықтан-ақ «Волга»ға мингени,
Емин-еркин гезип әзиз үлкени,
Сатыбалды болып шалқып жүргени,
Хожелиниң берген билими деймен.

Тәрзиге тартсаң егер бир өзін,
Тең келмейди Ташауыз хәм Хорезм.
Миллий гүреслерге қосқан үлесин,
Үлкемиздин гөззал гүлиме деймен.

Бәрин баян етсем сыймайжақ хатқа,
Ол—тренер болды хәттеки атқа,
Сатыбалды—физкультура-спортта,
Халқымыздын сөйлер тилиме деймен.

Хеш бир палуан пенсияға шықпасын,
Хеш ким оның қайтармасын ықласын.
Өзин жықсадағы—кеулин жықласын,
Тиймесин олардың жинине деймен.

Сатыбалды—сулыу қәдди-дал бүгин,
Жолда жүк қалдырмас қатар нар бүгин.
Қәдир-қымбаты сол Сатыбалдының,
Бир әсирден соң хәм билинер деймен.

Оның күши—өзинің мәрт халқында,
Ол—спортқа садық болды бәрқулла.
Сатыбалдының айбатының алдында,
Өли арыслан хәм тирилер деймен.

Толыбай шайыр төкти тилде барыны,
Еле хатқа түспей қалды ярымы.
Ким арласа тууған жердің арыны,
Бәлким «Хәдис» ке де илинер деймен.

ЖОЛЫМБЕТ АҒА

*(Белгили мәмлекетлик ғайраткер, Өзбекстанға мийнетти
сиңген муғаллим Жолымбет Сейтниязовтың 75 жасқа
шыққан тойына)*

«Бас қаттыма, тас қаттыма, бас қатты!»
Деп даналар қапа кеулин хошлапты...
Алып жүриу аңсат емес жақсы атты,
Сен—мысалы болдың, Жолымбет аға.

Тәңирим саған талант пенен тил берген,
Жүректи де қайтпас етип үлгерген.
Барлық кемис питкерилген бир жерден,
Сен—нышаны болдың, Жолымбет аға.

Мойнақ бетте атқан шуғлалы таңның,
Алтын нурын қушып, мехрине қандың.
Барлық заттан уллы—бийбаха нанның,
Сен—усағы болдың, Жолымбет аға.

Әрмансыз адам жоқ аспан астында,
Муддәхәси болар мәрмәр тастың да.
Кеулин тауып ғаррының да, жастың да,
Тажы-тахты болдың, Жолымбет аға.

Мойнақта ликбезде муғаллим болып,
Сауатсыз халыққа зибан-тил болып,
Арал бойы—ашылған ақ гүл болып,
Сен—шашағы болдың, Жолымбет аға.

Табельшиктен баслап мийнет дәстүрин,
Дауам еттиң төбесинде көшкениң.
Тал-тал еситилген сырнай сестиниң,
Сен—узағы болдың, Жолымбет аға.

Болдың, болмағаның қалмады сениң,
Қайсы барымыңа бармады елиң?
Мәселен, дүньяны десек-нәзәлим,
Сен—моншағы болдың, Жолымбет аға.

Болдың, болыуыңнан бәлким, әрман жок.
Сен изеп баспаған ирге қалған жок.
Бирақ, узақ жасамайды жалған гәп,
Сен—айғағы болдың, Жолымбет аға.

Басынан сыйпалап жас бала болса,
Хәм баурыңа бастың аш бала болса.
Қай жерде қыйын ис, машқала болса,
Сен—майданы болдың, Жолымбет аға.

Сеннен үлги-өрнек алып басқалар,
Саған карап кәддин дүзеп, йошланар.
Өз елиңниң ең әдиули ақсақал
Хәм байрағы болдың, Жолымбет аға.

Инсан кеули—шағлап турған шар базар,
Шарбақшысы шаппат урып тарқасар.
Жақсы тилек, жақсы сөзлер хәр сапар,
Гәптиң хағы болсын, Жолымбет аға.

75 жас қутлы болсын елиңе,
Елиндеги пуқараның бәрине.
Минип мәртебениң төбелерине,
Тойың тағы болсын, Жолымбет аға.

Атым Толыбай, толып-тасып бүгин мен,
Былай дейип дур шашаман тилимнен:
—Елдиң бахты ушын шаншып тигилген,
Шәмен бағы болсын, Жолымбет аға!...

АЙНАЗАР АҒАНЫҢ АЙТҚАНЫ

Ким сол қосық кітапты қымбат деген?
Оған былай дер едим бір гәп пенен:
—Әй, ағайын, аузына қарап сөйле,
Анан сени туған ғой толғақ пенен.

Дәл сондай Ана ғой бұл шайырлар да,
Дусласқан не қыямет-қайымларға.
Егер, қосық болмаса, қууаныш хәм
Қайғының шеғарасы айрыларма?

Егер, қосық болмаса ел болама?
Үйрек-ғазы болмаса, кәл болама?
Патшалар да айбынған шайырлардан,
Болмайтуғын бос сөзди сандалама?

Журт жақсы қонсыларын сатып алған,
Сондағы арттырғаны—аты қалған.
Аты өшпес адамның бири—шайыр,
«Пулы арзанның сорпасы татымаған»...

ҚЫСҚАША ӨМИРБАЯН

(Композитор Әлимжан Халимовтың жарқын естелигине)

—Хақыйқатын айтсам, Бухаралыман,
Бұл елге ертеде бір келип қалдым.
Нәзик нама тынлап дуутар тарынан,
Дәруишлер дизимине тиркелип қалдым.

Бұл елде көп екен жырау-бақсылар,
Хәр биринде Әмиүдәрья ағысы бар.
Жан жолдасың болғаннан соң жақсылар,
Хызметінде мұдам құл болып қалдым.

Шарапаты тийип Жапақ ағаның,
Шын ашығы болдым жаңа намының.
Бұл хәм қарасқаны алла-тааланың,
Үлгиден тон пишип үлгерип қалдым.

Тойда орын алып алдырағынан,
Тарийх-сөз тынладым ғаррыларынан.
Теңдей бөлісип жеп жарты нанын хәм,
Үрп-әдет, дәстүрге үйренип қалдым.

Усындай қысқаша өмирбаяным:
Бул дияр—дүньядан тапқан паяным.
Бухарадан келип, Әмиүдәрьяның
Сахыпжамалына үйленип қалдым...

СОҢҒЫ МАҚАЛА

(Кәсіплесимиз Пердегүл Еденбаеваның руухына ядығарлық)

Ол «Шымбайдың шар базарын аралап»,
Кәсіплес көп дос жүрегін жаралап,
Арамыздан узап кетип баратыр,
Айтсак, әрман ат басындай болажақ.

«Баспа сөз үйи»нің ұзын дәлизи,
Бүгін матам тутып турған тәризли.
Хәмме хайран: «Периштедей Пердештен»,
Пәний дүнья қалай ғана қол үзди?...

Оны жоқлап столы хәм қәлеми,
Гезиүге де таяр аспан әлемин.
Өмирге бир нағыс еди ойылған,
Көрген жерде берген әлик сәлеми...

Қараға қоршалып «Соңғы мақала»,
Байланған дәрьядай болды сағадан.
Журналистлер барар бәлким жәннетке,
Баратуғын болса егер пәк адам...

ТИЛЕУБЕРГЕН АҒАНЫ ЕСЛЕП

Жақсы сөзлер—жаңға азық болсын деп,
Бахыт қусы басымызға қонсын деп,
Гөззаллықтың дүньясына жол силтеп,
Жеңiske баслаған гүрестей еди.

Барған жерде мерекени айырып,
Шыға жолға шабар еди шайырлық.
Оны көріп, ушқан қуслар қайрылып,
Уллылыққа қосқан үлестей еди.

Астарында хәр бир айтқан сөзинин,
Инсанлығы турар еди өзинин.
Қосық етип барлық ишки сезимин,
Тилеги: журт оны үлескей еди.

Аппак нур бар еди мухаббатында,
Жайнап турған еди жазған хатында.
Тилеуберген аға хақыйкатында,
Айтқан сөзи—ақыл-кеңестей еди...

АСҚАР ЖЫРАУДЫҢ ҚОБЫЗЫ

—Сөз айтсын деп инабатлы,
Халық сени сорап атыр?...
Асқар жырау қыл қобыздын
Қулақларын бурап атыр.

Асқар жырау жырлап атыр,
Бозторғайлар шырлап атыр.
Әсирлердин хәсиретин,
Пүткіл әлем тынлап атыр.

—Таң бозарып атып атыр,
Күн қызарып батып атыр.
Жау кеткен соң қылыш услап
Жүргенлердин неси батыр?

Дау басымнан асып атыр,
Жау қасымнан кашып атыр.
Қашқан жауды қуғанлардын
Кеули суудай тасып атыр...

Терме журтқа унап атыр,
Кеули бослар жылап атыр.

Аскар жырау кобызынын
Кулакларын бурап атыр.

Кобыз муңын айтып атыр,
Кеткен газлар қайтып атыр.
Елден шыккан «Едиге» көп,
Еңирегени қайсы батыр?

Жақсыны журт қақлап атыр,
Мөрт батырын мақтап атыр.
Кобыз—халықтың түп нұсқасын
Тийегинде сақлап отыр.

ФИНИШ СЫЗЫҚ

(Юлдаш Мамутовтың естелигине)

Қарақалпақ сахнасында биринши,
«Фәрип ашық» болды Юлдаш Мамутов.
Қызлар жеңгесинен сорап сүйинши,
Тәрийп қосық болды Юлдаш Мамутов.

Айралық саудасы түсип басына,
«Пәлек зәхәр салып ишкен асына»,
Шөлде гүлдер көрген кәздің жасына
Узақ тарийх болды Юлдаш Мамутов.

Кәруан сапар тартса Әлепшыруаннан.
Кербала шөлинде гүлдер ырғалған.
Шәхсәнемди сорап Қызылқумлардан,
Қайран жаслық болды Юлдаш Мамутов.

Бир ярдың жолында жанып өртенип,
Самалдай гүилдеп, талдай тербеліп,
Қыз-жигиттің қолтығына жел беріп,
Уллы дослық болды Юлдаш Мамутов.

«Мениң ярым бағ сейлине келеди»,
Деп даладан дәстелеп гүл тереди.
Терген гүлден нәзик нама дөретіп,
Руухый азык болды Юлдаш Мамутов.

«Жийдели Байсынды жайлаган елин»,
Көрип кеуилленди кәйуаны келин.
Жигитлер мәртликке байлады белин,
Доска садык болды Юлдаш Мамутов.

60-жыллар... Бердак театр...
Сахнасына сыяр еди бир әсир.
Миллий мәденияттың жағып шырасын,
Дийдар несип болды Юлдаш Мамутов.

Сахнада сайраса Тохта, Айымхан,
Жулдызлар жол сорап турды шайырдан.
Зәрре зыят келип «Зухра-Тайыр»дан,
Гүлден нәзик болды Юлдаш Мамутов.

Хәсен уәзир—Мәдирейим Матжанов,
Тамашагәй жүрегине от жағып,
Шах—Аббас елинен шыкса шадланып,
Кирер есик болды Юлдаш Мамутов.

Ол—театр сахнасын бир айланды,
Жолға сейиследи «асау тайларды»,
Кууатлап Кууатбай, Тилепбайларды,
Тербер бесик болды Юлдаш Мамутов.

Гүлхан апай айтқан уакта арияны,
Толкынлатып турды Әмиудәрьяны.
Тәбийий таланттын торы тарланы,
Бауыры жазық болды Юлдаш Мамутов.

Ханасына зордан сыйып жүреги,
Театрда шуғла шашкан нур еди.
Сәтли шығып атқарған хәр роли,
Тиллә жүзик болды Юлдаш Мамутов.

Толыбай шайыр айтар: хақыйқый талант,
Ол—хәмийше талмас пәруазлы қанат.
Миллий театрға мехир-мухаббат,
Финиш сызык болды Юлдаш Мамутов.

ЕРЕЖЕПТИ ЕСЛЕП...

(Элегия) ◊

Ол кеткели кайрылмай артқа,
Бир жыл болды быйылғы мартқа.
Жалғызынан айрылған қартқа
Барып, сәлем берип турман.
Мәплик шал колы қалтырап,
Жүрек-баурын дағлап, қан жылап,
Қыйналғанда мен хәм албырап,
Гә жанып, гә сөнип турман.
Ол гүңиренсе, гүңиренер жай да,
Сууып қалар бир кесе шай да.
Тәселле айтып оның қалай да
Тек дыққатын бөлип турман.
Улын жоқлап, қәдди бүгилген,
Есик бетке көзи тигилген,
Сол ғаррыдан шыққан гүбирден,
Дозақ отын көрип тураман.
Ғарры айтар:—Жасым сексенде,
Үрим-путақ, яран көп менде.
Тек мархумға дууа еткенге,
Мен жанымды берип тураман...
Жасы үлкеннің сөзлерин тыңлап:
—Өмир, перзент—барлығы бир гәп!
Деп, сол гәптен шығарып жуумақ,
Бир шешимге келип тураман.
Ол кеткели кайрылмай артқа,
Бир жыл болды быйылғы мартта.
Журтқа жүрим тилеген қарттан,
Кен дүньяны көрип тураман...

ОТЫЗ ЖЫЛДЫҢ ҚОСЫҒЫ

*(Буннан отыз жыл бурын пединституттың тарих,
қарақалпақ тили хәм әдебияты факультетин (21-группасы)
бирге питкерген досларым хаққында хикаят)*

1. Бизлер отызлаған жигит-қыз едик...

Бизлер отызлаған жигит-қыз едик,
Томағасы—тиллә алғыр қус едик.

«Уяда не көрсен, ушқанда соны»,
Деген рәуиятқа мысал биз едик.
«Батырым!» деп биримизди биримиз,
Бир уақытта шықты бизиң тилимиз,
Соннан шығар: сыңарындай егиздин
Бир-биреуге усар хәтте түримиз.
Қалалы аз, ауылдан көп едик биз,
Талай сапар сууды кештик етиксиз.
Бир-биреуге бауыр басып, бәрхәма,
Тислем нанды тең бөлисип жедик биз,
Бир атаның перзентиндей болып биз,
Ар-намысты тап қызғыштай қорыппыз.
Оған мысал: биреу жаман түс көрсе,
Хәмме оны жақсылыққа жорыппыз.
Бизлер отызлаған жигит-қыз едик,
Көзге түстик көп ийгилик ис етип.
Биреуимизден кетсе егер билмеслик,
Барлығымыз биргелесип дүзедик.
Биреу унатқанды—хәмме унатты,
Ұәде хәм ықрарлар болды турақлы.
«Хәмме-биреу ушын, биреу-хәмме ушын»,
Дегенди шығарған бизлер сыяқлы.
Бирақ, арттырған бир даналығымыз,
Апа-қарындас хәм ағалығымыз.
Шын қарыйдар болып, назлы яр болып,
Алдымыздан шықты садалығымыз.
Ар хәм намыс болып қаталлығымыз,
Онша билинбеди «наданлығымыз».
Өмир әлпешледи, бирақ бизлердин
Сол қәлпинде қалды хадаллығымыз.
Бизлер отызлаған жигит-қыз едик,
Сулыу дийдар едик, жарқын жүз едик,
Дүнья дүнья болып турған сыяқлы,
Бизлердей пәк перзентлерге исенип...
2. Мине, соннан берли...
Мине соннан берли отыз жыл өтти,
Жыллар бирақ картайтқан жоқ жүректи.
Уақыт—бәримизге тажы-тахт берип,
Өзине ең жақын бас үөзир етти.

Жигит-бүлбил болды, кызлар-гүл болды,
Кеуил-гәүхар болды, тиллер-дүр болды,
Хәмме бир шақаның мийуасы болып,
Хәр ким өзін сыйлағанға кул болды,
Мине, оннан берли отыз жыл болды,
Ұақыт-бәримизге кәмил пир болды.
Алдымыз алпысты алқымлап, бүгін
Қызларымыз-кыз, улларымыз-ул болды.
Жәхән бизлер ушын жаратылғандай,
Алдымызда дилуар-дана турғандай,
Бизиң группаның белсендилери,
Устазға сәлемге баратырғандай.
Алдымызда алтын уя турғандай,
Қасы-кара, зулпы-зыя турғандай,
Бизиң группаның белсендилери,
Бәлент таудан асып киятырғандай...

3. Студентлик еске түссе...

Елпип ескен самалдайман,
Студентлик еске түссе.
Тахттан түскен хамалдайман,
Студентлик еске түссе.
Дәнеси жоқ сабандайман,
Тасқа тийген табандайман.
Уйқылап турған адамдайман,
Студентлик еске түссе.
Гейде муңлы Аралдайман,
Өртенип я жаналмайман.
Күшин жойтқан қарардайман,
Студентлик еске түссе.
Тек өзимнің опадарым,
Умыттырар буның бәрин,
Босасады бууыңларым,
Студентлик еске түссе.
Кетпесин деп жақсы жатқа,
Умтылыппан әйне уақта.
Мегзеймен сап мухаббатқа,
Студентлик еске түссе.
Түрли қыял келип ядқа,
Сыймай турар есап-шотқа,

Кайттан отыраман хатка,
Студентлик еске түссе.
Аркасы бар порхандайман,
Шубатылған аркандайман.
Жана жигит болғандайман,
Студентлик еске түссе.
Байрақ алған палуандайман,
Беглер курған қорғандайман,
Бағ сейлине барғандайман,
Студентлик еске түссе.
Өз ярымды көрип үйде,
Кеулимде гүл ашар зийне,
Усаймыз Ләйли-Мәжнүнге,
Студентлик еске түссе,
Сөуер ярым—Рысгүлим,
Нурын шашар шын ышқынын.
Сестиндеймен сыбызғының,
Студентлик еске түссе.
Бир яр ушын, бүлгендеймен,
Бул дүньяға келгендеймен,
Дийдар ушын жүргендеймен,
Студентлик еске түссе.
Ким айтса да, айтқан хағын,
«Жүз манаттан-жүз дос жақын...»
Тәрк етемен жәннет бағын,
Студентлик еске түссе.
Қабул улы, Толыбай-атым,
Дослар—мехир-мухаббатым!
Дауамланар хикаятым,
Студентлик еске түссе...

«ТИЛ НЫЗАМЫН НЕ УШЫН ҚАБЫЛЛАП ЕДИК?...»

(Ә. Өтепбергеновқа)

Тил нызамын не ушын қабыллап едик?
Себеби дәстүрге бағынбап едик,
Әкемиз—Ивандай, хәмме—миймандай,
Орыс болыуға сәл жақынлап едик.

Басшылар не десе, бәримиз бирден,
Сөзин қол шаппатлап мақуллап едик.
Айырмамыз болмай асыранды Пилден,
«Джунгли» ди жайпап, такырлап едик...

Тил Нызамын қабыл еттик, бәримиз,
«Ана тилим—арым, намысым!»—дедик.
Минберлерде турып биразларымыз,
«Келтирейик енди нағышын» дедик.

—Кәп сөз—көликке жүк, қыскасы мақул!—
Деп ис тутатуғын ақыллы-ақ едик.
Қайсы-бир айтқанымыз иске асып атыр?...
Тилимиз шыққан соң тақылдап едик...

ЖАҰЫН ҚҰЙЫП ТУР...

*(Қарақалпақстан халық жазыушысы Караматдин
Султановтың жарқын естелигине)*

Нәсер жауын тынар емес, қуйып тур,
Тәбият та оны тыңлап уйып тур.
Әл-аспаннан силпилеген селлерди,
Жер жарықлық сийнесине жыйып тур...

Жауын еле тынар емес, қуйып тур,
Қулағыма сууық хабар тийип тур.
—О, тәбият, өзин берген талантты,
Топыраққа қалай көзин қыйып тур?

Өмиринше сени жырлап келди ол,
«Ақдәрья»дан хинжи-маржан терди ол.
Зийуар менен зейни дийдар көрисиң,
Аралға да қысса оқып берди ол.

Сууық хабар... еситиу дым ауыр-дә!
Бир ушы тек барып тийер бауырға.
Тәбият деп тебиренген бир жүрек,
Растан-ақ туншығама жауынға?...

Жауын эле тынар емес, куйып тур,
Тамшылары таска тырс-тырс тийип тур.
Оған қалай мен дәдимал айтаман,
Өзимнің де жүрек-баурым күйип тур?

Илаж қанша?...

Аспан-алыс, бийик тур,
Ол да аздай, булт қабағын үйип тур,
Мени жанып кетпесин деп турғандай,
Нөсер жауын тағы қатты куйып тур...

ЖОҚЛАУ

Мен оны тап жақында көріп едим,
Жумаланып сәлем де берип едим.
Ол маған емиренди ел шетине
Келгенин елеслеп Едигениң.

Мен де сонда елжиреп ерип едим,
Тартпай турған тууылған жерине ким?!
Ким билипти сол уақта бир дененің
Кәпелимде екиге бөлинерин?

Ким билипти өмирдің өрим-өрим
Қамшыдай болып көзге көринерин?
Кеше көрген бүгин жоқ, о, ялғаншы,
Жәннетіңнің шығады төрине ким?

Мен оны жақында көріп едим,
Хәр сөзине мағана берип едим.
Енди кимнен сорайман, жанларым-ау,
Қәбири қай жерде деп Едигениң?...

УАҚЫТ

Уақыт!

Сен дөрьясан турған толқынлап ағып,
Сениң еки жаған ертеңги күнге,
Жол силтеп және де берип тур бағыт.
Биреулер сууыңнан ишип жүр қанып.
Биреулер ышқында ушып жүр жанып.

Биреулер сағынса секундларыңды,
Гәйбиреулердиң ийни түсип жүр налып.
Биреулер таулардан гүл терип атыр.
Биреулер түсинде нур көрип атыр.
Хәр адам өзиниң ойлағанларын
Ойдағыдай шешип үлгерип атыр...

Ұақыт!

Сен бәрше инсанға тилейсең бахыт.

Ұақыт!

Сениң хәр саатың алтын хәм якут,
Сенде бар салтанат хәм де уллылык
Сен сахра самалсаң турған жулқынып
Сен ана-тәбияттың кудиретлерин де
Алдында айдайсаң гейде кул кылып.

Ұақыт сыншы,

Ұақыт дилуар хәм дана,

Ол инсаниятка мудам пәрмана,

Ұақыттың алдында адам баласы

Айыплы болмаса деймен бәрхама!

Биреуди ол мәрт етеди,

Мәртлер шөлди кәнт етеди.

Кимлер алтын, кимлер якут,

Бәрин уақыт көрсетеди.

Өйткени ол аспан-жерди

Алақанда тербетеди.

АЛТЫЛЫҚЛАР

Төгилген абырай-шашылған тары,

Оны шөплеу керек тауықтай болып.

Ал инсан жоғалтса намысын-арын,

Өмири сөтилгени сауыттай болып.

Оқымаса шайырдың журт қосықларын,

Қалғаны қырманда қауықтай болып.

Биреу сени отырғызса төрине,
Биреу сени илмес хасла көзине,
Биреу сенин қатты тийсе кеулине,
Биреу сени елжиретер сөзине.
Жаксы болыу, жаман болыу, бәри де—
Байланысly тек адамның өзине.

Билиу үшін жақсы менен жаманды,
Сәлемлесип, қолынан-ақ алып көр.
Таныу үшін сен хақыйқат адамды,
Оның менен дүзде жолдас болып көр.
Болыу үшін шын перзенти заманның,
Хұжданыңды төрезиге салып көр.

Хәмме адам тууылады анадан,
Ол тәбияттың нызамы ғой мәнзиге,
Өмир қызық, қарап тұрсаң хәр адам,
Өзлеринше әрмелейди зәнзиге.
Нағыз адам—ар-намысы бар адам,
Әне сонда әңгиме!...

Шөпке түскен шықты гей бир уақлары,
Қуяштың нурлары жылтырады.
«Сағағынан, илинеди сақ ғарға»,
Гей биреулер санап адым атады.
Өз айыбын мойынлағанлықлар да,
Мөртликтің бир белгисине жатады.

Адамларды жақсы хәм де жаман деп,
Жаратылыс екиге хеш бөлмеген.
Мынау жақсы, мынау жаман адам деп,
Тууылғаннан минезлеме бермеген.
Шақырғанда қушағына заман тек,
Жақсы келген, ал жаманлар келмеген.

Шайыр дегенде бир мийзамкеш халык:
Түсинерсең оны сен кейин барып.
Гейде терең қыялларға шүмсе ол,
Гейде сәл нәрсеге қалады налып.
Қыйналса да, кууанса да, шайырлар—
Шыға келер қолға кәлемин алып.

ТЫҢЛАСАМ...

Мен анамның айтқанларын тыңласам,
Алғыр зейин азаматпан, алықпан.
Ал анамның айтқанларын қылмасам,
Суудан қырға шығып қалған балықпан.

Мен заманның айтқанларын тыңласам,
Қыялларым канат байлап ушады.
Ал заманның айтқанларын қылмасам,
Көштен қалған көруандайман мысалы.

Мен баламның айтқанларын тыңласам,
Қууанаман, бир жасарып қаламан.
Ал баламның айтқанларын қылмасам,
Өзим жаққан отқа өзим жанаман,

Мен Ұатанның айтқанларын тыңласам,
Толқынланып ағып турған суудайман.
Ал Ұатанның айтқанларын қылмасам,
Қатар-қурбы, дос-яраннан журдайман.

Мен ярымның айтқанларын тыңласам,
Мухаббаттың алдында бас ийгеним.
Ал ярымның айтқанларын қылмасам,
Бул өмирде жасағаным биймәни,

Мен адамның айтқанларын тыңласам,
Мәртебем мың, кеулим болар азада.
Ал адамның айтқанларын қылмасам,
Өзимди өзим тартқандайман жазаға...

БИЗИҢ ҚОҢСЫЛАР

«Пах» сен де қонсы бар!»
Дер маған басқа адамлар.
Бизин жан қонсылар
Шынында, жақсы адамлар.

Турақ жай басқармасы
Бизлерди мақтайды көп:
Үйлериниң айналасын
«Азада сақлайды»—деп.

Квартком кәрген жерде
Елжиреп ерип кетер.
Почтальон жүрген жерде
Көп сәлем берип өтер.

Бизлерди бирим-бирим
Таныйды монтерлар да.
Кәсибин, жұмыс орнын
Ким қайсы конторлар да...

Бизиң бул үш подъезде
Көп миллет уәкили бар.
Хәр бири гезегинде
Мақтанса хақылы олар.

Бизиң жан қонсылардын
Биразы ветеранлар.
Жайдары, жүзи жарқын,
Жүреғи от адамлар.

Бул жерде барлық адам
Бауырман бир-бирине.
Хаяллар хәр қаладан
Келгендей төркинине.

Бөри өз ислеринде
Табысқа ериседи.
Бир-бирин түслеринде
Сағынып кәриседи.

Бизиң жан консылар
Усындай жақсы адамлар.
Шынында, соннан шығар
Көп бизде дос-яранлар

ДИЙДАР

Дийдар-несип дейди,
Несип еткей.
Несибемди, мейли,
Қосық еткей.

Дийдар-ғайып, илайым,
Ғайып болғай.
Ойым-тениз, қыялым,—
Қайық болғай.

Қосықларым кеуилди,
Елжиреткей.
Атылайын өмирге,
Зеңбиректей.

Қушағыма сыйғаны,
Қосық болғай...
Жаксылардын дийдары,
Несип болғай.

ШАЙЫРЛАРДЫҢ ШЫРАСЫ

Шайырлардың үйиниң шырасы,
Сөнбейди ақшам.
Шыра нурын шашырандырады,
Алысқа аспан.
Толқынланып түнги төбият,
Әтирап маужырап.
Ай аспанда өйлеп пәрияд,
Жулдыз жаудырап.

Тал шақасын тербелдиреди,
Түнги самаллар.

Шайыр жанын тебирендиреди,
Дийдар, жамаллар.

Хабарласар илхам периси,
Терезесин қақсан.
Сенин менен сүйисип көрисер,
Қанатлы йош хәм,—

Айтылмаған арзыу-әрманлар,
Нәзик сезим де.
Шешек атып гүлдей урканлар,
Шайыр көзінде.

Бул өмирдің ағласы Адам,
Ойының басы.
Бахыт-саадат бағышлап оған,
Артар талуасы.

Жымынласқан жұлдызлар менен,
Гүрринлеседи.
Жүректеги нәзик тар менен,
Сырды шешеди.

Шайырлардың үйинің шырасы,
Сөнбейди хаслан.
Шайыр кеулин шайқап турады,
Жұлдызлы аспан.

БИРИНШИСЕҢ ДЕСЕ СЕН...

Жаңалықтың хәр қандай,
Бириншиси бир басқа.
Тунғыш перзент туғанда,
Сүйиншиси бир басқа.

Қауынның да мазалы
Жамбылшасы, тәрнеги.
Ауылдың май қазаны,
Келиншектің келгени.

Ак көкирек адамдай,
Биринши рет жауған қар.
Бағда өскен бадамдай,
Қәлеп, жүрек сүйген яр.

Мийнет етип, тер төгип,
Жеген нанын пал қандай!
Жүрек туулар тербеліп,
Айды қолға алғандай.

Биринши ирет бир басқа,
Перзент сүйіу...
Мәселен,—
Шыққандайман мың жасқа,
Бириншисен десе сен.

ӨЗИМНЕН

Камырындай ыдырап шигинниц,
Шийкилик шықса сөзимнен.
Бетиме қарап үңілген,
Түңилсе дәрхал жүзимнен:
Өзимнен.

Үлестен қалсам, кешиксем,
Кемислеу келсе несибем,
Биреуден бир сөз еситсем,
Шықпастай хасла есимнен:
Исимнен.

Айтылып бетке айыбым,
Жаныма қысмет түсирсем,
Қайырлап қалса қайығым,
Суу көрмей етик шешинсем:
Төзимнен.

Көзлерім күндей күлімлеп,
Нур тамып турса жүзимнен.
Адамның тауып тилин тек,

Жүрегиниң төрин түсинсем:
Сезимнен.

Пал шайнап хәмде гүл жайнап,
Бахытлы турмыс кеширсем.
Өнерге толып он бармак,
Турмысқа тардай есилсем:
Күшимнен.

Өзине пайлы әмирди,
Еркинде кәйтип өтирсен.
Турмыста бирақ бәри де,
Тек бир сөз бенен шешилген:
Өзиннен!

ҚОС ШЫНАР

Элегия

Аббаз шайыр, Садық шайыр.
Әмиүдәрья жағасында,
Өскен бир қос шынар еди.
Шайқатылған шакасында,
Саз шертилип турар еди,
Журт жапырылып саясында,
Сайранлауға кумар еди.
Екеуи де ырасында,
Шынар еди, нәруан еди,
Шакасы әлуан-әлуан еди.

Бир өристе бирге өскен,
Олар егиз қозы еди.
Мереке хәм той-мәжлисте,
Халықтың тиллә сазы еди.
Қушағынан сәуир ескен,
Елдиң бәхәр, жазы еди.
Бармағына қайтып түскен,
Жүзиктиң зер қасы еди.
Елдиң мүддәхасы еди,

Сөздин сәркардасы еди.
Аббаз, Садык мерекеле,
Отырыспаның гүли еди.
Дәркәр болған дуйым елге,
Кәтқуданың бири еди.
Сайрап турған кеуиллерде,
Журттың зибан—тили еди.
Елжиресип елде хәмме,
Сөзин тауап қылып еди,
Күндей жайнап күлип еди,
Шадлы өмир сүрип еди.

Аббаз, Садык салтанатлы,
Өмирге бир келип кетти,
Болып бәрхә диянатлы,
Жүзлери гүл дөнип кетти.
Сайран етип шәмен бағды,
Кушақлап гүл терип кетти.
Ертлеп тулпар қаназатты,
Жал-қуйрығын өрип кетти.
Елден алған мухаббатты,
Елге қайтып берип кетти...

АДАМЛАР БАР

Адамлар бар, сүт, қаймаққа малынып,
Жаңа шыққан сары майдай айраннан,
Адамлар бар, сары майға нан ууып,
Бергенинде назырқанып ойланған.
Хайранман!

Адамлар бар, бузаудың хақы кетер деп,
Сыйырларын саумай сақлап отырған.
Адамлар бар, таналарын жетеклеп,
Қойын сатып, қозы қылып атырған.
Япырмай!

Адамлар бар, көрискенде жадырап,
Бир сөйлессең болғың келер әрмансыз.

Адамлар бар, дузынды ишип болып-ак,
Босағана байлап кетер аркансыз,
Әлхәббиз!

Адамлар бар, шаршамастан талмастан,
Халык ушын пидә еткен өз жанын.
Адамлар бар, театрға бармастан,
Үйге келип қойса дейди пьесаны.
Хәссений!

Адамлар бар, сөйлескенде сөзинен,
Ибрат алып, сөзин тауап етерсен,
Адамлар бар, сөйлеспей-ақ өзинен,
Ат-тонынды ала каша кетерсен.
Не дерсен?!

Адамлар бар, мерекени айырып,
Өз өнерин көрсетеди массаға.
Адамлар бар, сары шөптей жайылып,
Өзи көрмес, я көрсетпес басқаға.
Әй, тоба!

Адамлар бар, айтқан сөзи ақыл гәп,
Хәрбир сөзи майдай жағар жанына.
Адамлар бар, тек көзиңше мақуллап,
Ал сыртыңнан топан тығар тонына,
Соныма?!

Адамлар бар, жети өлшеп бир кесер,
Еткен исин көргенинде пай дерсен.
Адамлар бар, тек тақылдап тилге зор,
Оны көрип «пәленшеме өй»—дерсен,
Кәйтерсен?

Адамлар бар, қой аузынан шөп алмас,
Тобығына келмес дәрья толса да.
Адамлар бар, хәтте үйин табалмас,
Аспан ашық, жоллар саррас болса да,
Сонда да...

ӨМИР ҲАҚҚЫНДА

Бир нәрсени қолға алсақ, питкерсек деп демде биз,
Жан ийинге от түседі, ойланады геллемиз,
Болған сайын болса деймиз, қанаатланып қоймаймыз,
Шыңға шықсақ жүрек шулғып, тағы шынды ойлаймыз.
Атты көрсек аяғымыз талады,
Жасты көрсек көкірек қурғыр жанады.

Биз өмірден алсақ деймиз, хош көреміз алғанды,
Хәм сүйемиз изимизде өмір—нышан қалғанды.
Дүнья деген толы жанан, қушсақ деймиз жамалын,
Жутсақ деймиз нәубәхәрдің толқынлаған самалын.
Өмір менен жарысқымыз келеді,
Табан жолға тарысқымыз келеді.

Бірдейине минсек деймиз басына әрман тауынын
Өмір ушын көтергимиз келер хәм жүктің ауырын.
Көтердикпе яки жоқпа ол жағын биз билмеймиз,
Өзимизше тауға минип, шыңға шыққан шердеймиз.
Тауыс киби таранғымыз келеді,
Гүлдей болып доланғымыз келеді.

Өмір-қызык. Бизден ғейде билмеслик те өтеді,
Бүклем-бүклем пушайманы бул өмириңе кетеді.
Өмір-гүрес. Оны мұдам жеңсек деймиз гүресип,
Жүрсек деймиз халық қатары уллы күшке илесип,
Өмір ушын от жаққымыз келеді,
Бас байраққа ат шапқымыз келді.

ӘРМАН ҲАҚҚЫНДА

Адам әрман етер,
Алыс мәнзилді.
Әрман көкке жетер,
Әрман хәр түрлі:

Көзсиз әрман етер,
Бул кең дүньяны.

Жанды елжиретер,
Иштеги әрманы.

Биреулер әрман етер,
Жалғыз тырнақты.
Биреулер әрман етер,
Бағды, шарбақты.

Биреулер гөззалды,
Бир көриуге зар.
Биреуди гөззалдын,
Жылұасы қыйнар.

Өмир—мол ғәзийне,
Турған жалғасып.
Талпындырыр мени,
Әрман талуасы...

ҮМИТ ХАҚҚЫНДА

Жасар үмит пенен,
Адам баласы.
Үмит, нийет деген,
Кеуил қаласы.

Үмит—ол адамнын,
Әзиз жолдасы,
Өмирде мудама,
Турар колдасып.

Үмитсиз инсаннын,
Жолы арманға.
О, Өмир! Сен сан мың,
Үмит бер маған?!

Үмитке толғай көп,
Көктеги ай хәм...
Үмитсиз болған тек,
Әзөзүл— шайтан!

ДУНЬЯ ҚЫЗЫҚ

Дүнья қызық, дүнья гөззал, дүнья кен,
Тек әттең...

Ағысы бар жүзе алсан!

Шабысы бар, оза алсан!

Дүнья шексиз, оның шети узакта,
Биракта...

Гәрдиши бар, көре алсан!

Гербиши бар, өре алсан!

Дүнья толы жас перизат шок ғана,
Тек ғана...

Жамалы бар, қушалсан!

Самалы бар, тугалсан!

Дүнья-таудан домалаған тарыдай,
Харымай...

Оны ғаздай қууаласан!

Колға усласан қууанасан!

Дүнья дейип жәзийрада шөллесен,
Сонда сен...

Дүньяны да танийсан,

Жақсылыққа жорыйсан.

Бир нәрсени билип жүрмен усы мен:

Дүнья деген тынған екен ишинен.

Дүнья-дүнья болып турма деймен тек,

Адамлардың күдирет пенен күшинен.

Бир нәрсени билип жүрмен усы мен:

(Шығарғаным жоқ еди хеш тисимнен).

Кәуиплениу керекпе дең ойлайман,

Өтирик күлип сөйлейтуғын кисиден.

ЖЕКЕ ҚАТАРЛАР

Кенісликті хәуес етер хәмме де!
(Кумырысқа да, тасбақа да, хәрре де).
Жер деген бул кең жайылған гилем ғой,
Жерден орын жетиседи хәммеге.

Басында кем болса мий менен ақыл,
Арбаны аударар бир күни ақыр.
Таныстан тайсалып, халықтан қысынып,
Күнде жүз өлгенше, бир өлген макул.

Әуели оның сөзиниң,
Аңғысын аңлап ал достым.
«Ақмақтың да өзиниң,
Философиясы бар достым».

ДИЙДАР ДЕГЕН НЕ?

Айтшы, түсинбеймен.
Дийдар деген не?
Мен де дийдар деймен,
Дийдар дегенге.

Дийдар—аспандағы,
Айдың нурыма?
Турған сәуле шашып,
Сайдың сууына.

Жәхән табыныушы,
Әзиз Анаға,
Я ол сағынышлы,
Сәлемнамама?

Жанды бийхуш етер,
Алған демине,

Яки шийрин-шекер,
Ярдың ләбиме?
Баслар адам жанын,
Бәлент шынына,
Я ол кең дүньяның,
Гөззаллыгыма?

Тапқан төшуишли жол,
Жүрек тарына,
Яки адамның ол,
Әрманларыма?

Дийдар—яки мениң,
Ойлағанымба?
Дийдар—яки сениң,
Ай жамалың ба?

БҮГИННИҢ ЕРТЕҢИ БАР...

Көп кеуил қалысса да,
«Мәш қырман» алысса да,
Кек тутып, қыяметлик,
Қоңсыдан алыслама,
Бүгиннің ертеңи бар...

Жулдызың алыспаса,
Қаттыға барыспа да,
Ақыл—дос, ашыу—душпан,
Ант ишип, нан услама,
Алмақтың бермеги бар...

Бес бармақ бирдей емес,
Барлық қыз хүрдей емес,
Жигиттің бәри шетген,
Тилла таж кийген емес,
Бәринин дәртлери бар...

Биреу жүк арталмайды,
Биреу жүк тарталмайды,
Кемеге мингеннің де,

Барлығы мәрт болмайды.
Оның да шәртлери бар...

Адамды алалама,
Жүректи жаралама,
Дүнья кен болған менен,
Хәмме тең болалама?!
Мәрттин де мәртлери бар...

Адамға жақсылық қыл,
Жақсылық хош қылықдур.
Сақлап ол сулыұлықты,
Жәхәнди жас қылып тур,
Оның көп ертеги бар...

Хызметти қалыс сана,
Нәзер сал алысқа да,
Өмир бул—мәртлик майдан,
Таяр тур жарысқа да,
Басында телпегин бар...

Бүгиннин ертени бар,
Алмақтың бермеги бар,
Ким буған мәни берсе,
Дуұтарға перде болар...
Орны тек төрде болар.

БӘРЕКЕЛЛА, ЗАМАНЫМ!

Хәзир билгенлерин бурын билгенде,
Хәмме дәстан болар еди тиллерде.
Бир қазаннан ауқат ишип бес келин.
Хәм берекет турар еди бир жерде,
Айбатынан асқар таулар сескенип,
Бенделерин коллар еди пирлер де...

Хәзир билгенлерин бурын билгенде,
Қызлар сулыұ болар еди хүрден де.
Бизди қоршап турған ана тәбият,

Мөгзеп турар еди бәлент минберге.
Әдеп—икрам, ийман—ислам, шәрият,
Ушып қонар еди гүлден—гүллерге.
Хәзир билгенлерин бурын билгенде,
Мен хәм минер едим жорға жүрмелге.
Бахыт тилер едим хадал тер төгип,
Өз мийнети менен өмир сүргенге.
Ата-бабалардың аңыз ертегин,
Айтып берер едим «Мың бир түнлерге...»

Хәзир билгенлерин бурын билгенде
Бәлким сен хәм көрер едиң бир келле?
Шапаның шақ болып, кеулиң пәк болып,
«Тышқан тесиги болмас еди мың тенге»...
Күле шырай берген адам көп болып,
Дүнья гөззал болар еди гүлден де...

Хәзир билгенлерин бурын билгенде,
Бир әрмансыз болар еди бул бенде.
Артып бир—биреудің кәдир—қымбаты,
Хеш ким түспес еди ески сүрдеуге.
Еркин нәпес алып, нық кәдем атып,
Қысқа жип хәм келер еди гүрмеуге.

Әй, яранлар! Келдик жақсы күнлерге,
Жүз мың кәтле шүкир етиң бул демге?!
Мустақыллық майданының самалы,
Елпип есип атыр бүгин үлкемде.
Бәрекелла! Рахмет саған, заманым...
Бурын билмегенди—хәзир билгенге!...

ЖАҚСЫ СӨЗЛЕРДЕН

Хәзир хәмме жерде өмир өзгерген:
Қулақ еситкенди қашшан көз көрген.
Хәқыйқатлық деген хәзирети инсан,
Сайрап жибережақ егер сөз берсең.
Өмир, өмир болып турған сыяқлы,
Садаған кетейин жақсы сөзлерден.

Ким шақырса, барып атыр «Тез жәрдем»,
Ким ах урса, налып атыр «Бес перден»...
Қатарының алды болалмаса да,
Қалған адам жоқ хәзирше көшлерден.
Адам адам болып турған сыяқлы,
Садағаң кетейин жақсы сөзлерден.

Күни кеше көйлек кийген бөзлерден,
Балалықты мен де бүгин еслермен.
Сол жаслықтың жалт-жулт еткен жұлдызын.
Еле излеп таппай жүрмен хеш жерден.
Заман заман болып турған сыяқлы,
Садағаң кетейин жақсы сөзлерден.

Толыбай дер: толып-тасып сөзлермен,
Сөзлегенде елдің мәпин гөзлермен.
Кең жаханды көрип кеуилленсин деп,
Тәнрим маған еки бирдей көз берген.
Дүнья дүнья болып турған сыяқлы,
Садағаң кетейин жақсы сөзлерден.

Хәзир хәмме жерде адам өзгерген,
Биреу—сөзге ерген, биреу—сөз берген.
Сен қайсы тәрептің мәпин гөзлейсең.
Инсан сыпатында саған сөз берсем?
Хәр бир алған демлер, хәр бир қәдемлер,
Хакыйқатты есিতেжақ бизлерден...

ТАҢ АТЫП КИЯТЫР

Таң атып киятыр ағарып,
Айлана көринди ап-анық.
Асығып киятыр аппақ нур
Айтажақ адамдай жаңалық.

Қуслар да бузбастан топарын,
Баслайжақ бағларға сапарын.
Қуяштың көзи тек турғандай,
Ушында илинип шақаның.

Жадырай баслады жағалык,
Дәрья да таулардан саға алып,
Ағып тур толқынды толқынға,
Тийгизбей кәнарға апарып.

Қаранғы серпилип жоғалып,
Көринди соқпақ хәм жол анык.
Уйқыдан оянған дилбардай
Тәбият силкинди доланып.

Шуғладан сулыулық жаралып,
Кетти ол әлемге таралып.
Атқан таң дүньяға тағы да
Айтажак әжайып даналык.

Атқан таң айнадай ағарып,
Жайнады кең жахан ап-анык.
Сол жақты жаханға әлбетте
Айтаман мен хәм бир жаңалык...

ДҮНЬЯҒА НЕ УШЫН КЕЛДИҢ, АДАМЗАТ?

Тәбият толқыған тууылғанында,
Қуяш хәм балқыған кубылғанында.
Жер жупар аңқыған жууырғанында,
✓ Бәри хақықатлық... Айт тек хадал гәп,
Дүньяға не ушын келдиң, адамзат?

Барлық өнер бир өзине берилген,
Түйме соғып тағаласаң темирден...
Өзиң—Ұатан, өзиң—онда өмирсен,
✓ Өмирди тартпасаң өзин табанлап,
Дүньяға не ушын келдиң, адамзат?

Тауды, тасты талқан етер күшин бар,
✓ Сом билегин хәм салмақлы мушын бар.
Тек саған берилген жасау ушын ар,
Жасамасаң жеп нанынды хадаллап,
Дүньяға не ушын келдиң, адамзат?

Саған дәрек пүткіл аспанның асты:
Атқан таң, шыққан күн, мәусимлер паслы...
Кутлықлап өмирди, сүйіп қуяшты,
Жар салмасан жер-жаханға хабарлап,
Дүньяға не ушын келдин, адамзат?

Жети ықлымға мәлим исми-шәрийпин,
Хәм тиллерде дәстан даңқын, тәрийпин,
Бул әлемге айт сен бүгин анығын,
Алды менен келеди тек саған гәп,
Дүньяға не ушын келдин, адамзат?

Аспандағы жулдыз, ай хәм сеники,
Жердеги жылға хәм, сай хәм сеники.
Барлық мәрт сеники, майдан сеники,
Мухаббаттан алалмасан мухаббат,
Дүньяға не ушын келдин, адамзат?

Сениң менен дүнья гүлдей доланды,
Өмир өрге қарай шағлап жол алды...
Дөретип атырсаң данклы заманды,
Хақыйкатқа айталмасан хадал гәп,
Дүньяға не ушын келдин, адамзат?

СЕН ДҮНЬЯҒА КЕЛИП...

Сен дүньяға келип дүнья куұмадын,
Өкинбедин оған хеш бир уақытта.
Дос изледин, дослық болды кууғанын
Хәм бул жолда жетистин зор бахытқа.
Сен дүньяға келип хадал жасадын,
Хадаллық—хәмийше жолдасың болды.
Шайпалтып төкпедин сабыр қасасын,
Тәниң—темир, жаның—қорғасын болды.
Сен дүньяға келип данққа қызбадын,
Қарапайым болдың халық қатары.
Таза болғанлықтан арын, хүжданың,
Хүрметке бөлендин талай сапары.
Сен дүньяға келип көп зат арттырдың,

Инсанийлық—баслы байлығын болды.
Заман хызметінде мудар так турдын,
Хәр бир өткен күниң—жайлы күн болды.
Сен дүньяға келдин көп ис атқардын,
Жаксылык тиледин досқа-яранға.
Сен оларға бар сырынды ақтардын,
Тең төрелик айттың барлық адамға.
Сен дүньяға келип дослар жыйнадың,
Жүктің ауыр жағын арттың өзиңе.
Душпанды да дос етсем деп сыйладың,
Соннан шығар, журт исенер сөзиңе.
Еле бөхәр елпип өтер тусыңнан
Көзлериңниң нурларына нур қосып.
Сен дүньяға келмегенде усыннан
Кемис болып турар еди бул қосық.

МИНЕЗ

Онда бир өзгеше минез бар еди,
Оның мазмунында гүрес бар еди.
Өз қатары менен салыстырғанда
Оған да өмирден үлес бар еди.

Өз пикирин ойып айтар еди ол,
Айтқанынан қайтпас қайсар еди ол.
Қарсылассаң қайта қәхәрге минип,
Толынды төгип я шайпар еди ол.

Айыбынды айтып тикке бетине,
Бир сөзин шығармас еди екиге.
Өзиң ер, өзгени шер билгеннен сон
Журт инанар еди оның гәпине.

Өзине сөз келсе өрре түргелип,
Реплика таслар еди гүрк етип.
Тиймегенге тиймей, тийсе ондырмай
Өмир сүриүди ол алған үйренип.

Билетуғын еди өзиниң халын да,
Баратуғын еди гейде барымға.

Жан сакламас еди жарамсакланып,
Кусы жойтылса да түсип калынға.

Ол тек жыйналысты сағынар еди,
Жарыс сөзге шығып «ағылар» еди.
Оның усыныслары хәр мәжлис сайын
Тайын қарар болып оқылар еди.

Болмаса да оннан хеш бир гәрезим,
Кәлер едим оның усы минезин.
Неге десен: өмир ушын гүресте
Өзгелерге өрнек етти ол өзин.

Оны гейпаралар жақтырмас еди,
Жақсы тәрөпин хеш гәп қылмас еди.
Өйткени ол еки жүзли адамның
Хызметинде хасла тақ турмас еди.

Гейбиреулер гейде оннан айбынып,
Көрген жерде кетер еди қаймығып.
Оны көрип күйип-писер еди ол,
Нәмәртлердин наймытлығын қайғырып.

Ол пикирин еркин айталар еди,
Айтқан сайын жаны жай табар еди.
Хақыйқатлық ушын хәр бир кәдемде
Сол өжет минезин қайталар еди.

АУЫЛДЫҢ АДАМЛАРЫ

Ауылдың адамлары—
Ләбизи халал бәри.
Аузында—айтар сөзи,
Тилинде—тамар палы.

Олар—мәрт, бир сөйлейди,
Бет урып, бүркенбейди.
Хәмийше хағын айтып
Жадырап жүрсем дейди.

Ауылдың адамлары—
Нағыз нар қатардағы.
Хәр бири еслетеди
Харлаған ат арбаны...

Бир биринен сабақ алып,
Жасайды мабаланып.
Ауылының ары ушын
Ат шабар жумаланып.

Ол сени биринши рет
Көрсө де күлимсиреп,
Сөйлесер сениң менен,
Баурыңа кириңкиреп.

Жасырмас сеннен сырын,
Баслайды елдің жырын.
Ауылдың адамларын
Мақтайды бирим-бирим.

Жаңғыртып хауазасын
Мақтайды ғауашасын.
Бир таңға тәриплейди
Тойдың бир тамашасын.

Олардан жол сорасан,
Өзің де таң қаласан.
Сол жерде дүньядағы
Уллы адам сен боласан.

Ауылдың адамлары—
Ләбизи халал бәри.
Тууған жер деген уақта
Тас тесер табанлары.

Алғарез: соннан шығар,
Файратқа минсе олар—
Төбеси көкти тиреп,
Жүргенде жер солкылдар...

ЖУУАПКЕРШИЛИК

Мен—Адамман!
Кудиретлимен не деген!
Не ойласам—нийетиме жетемен.
Тағы толық таныу үшін дүньяны
Пүткил беденимди бир көз етемен.
Өзимди ер, өзгелерди шер билип,
Мен мойныма алдым—жууапкершилик.
Таң азаннан талпыныман халкымның
Хызметине белди байлап, жең түрип.
Жууапкермен: пүткил аспан астына,
Тәбияттың толқыған төрт паслына...
Гүли болғым келип гүлли әлемнің
Түсимди де жорыйман тек жақсыға.
Жууапкермен: бәхәрге де, қысқа да,
Жанлы-жәниуар, хайуанат хәм қуска да,
Алақанда саклап айлы әлемди
Оқып көргим келеди түп нускада.
Жууапкермен: жети ықлымның бәрине,
Жер, суу, тоғай, дәрья, теңиз, көлине...
Жер бетинде жасап текте жақсылық,
Жаманлық жоқ болсын деген мәниде.
Мен—Адамман—дәуир ушын дөреген!
Көзим—гәухар, көкирегим—кәреген.
Өзгелерге бахыт тилеп, өзим де
Олар менен өкшелесип келемен.
Ҳадаллықтың хәммесин бир жыйдырып,
Ҳәр бирине сыйлы сарпай кийдирип,
Бауырыма басып ғана барлығын
Турсам деймен тек кеулиме сыйдырып.
Жууапкершиликти сезип, жеңсем де,
Және бири карап турар еңсемде.
Ел перзенти болған соң, ел алдында
Жүзим жарқын болса деймен ертең де!
Жүкленген соң сонша жууапкершилик
Хәддине бақ, жиберіуге кемшилик!
Бахытлыман деп сеземен өзимди
Сөзим менен исим турса тең шығып.

Еле талай сынақлардан өтемен,
Өткен сайын бир жасарып кетемен.
Тағы толық таныу ушын дүньяны
Жууанкершиликти байрақ етермен!
Мен—Адамман!
Күдиретлимен не деген!
Кеуилленсем көзимнен нур төгемен.
Жер бетинде жасасын деп жақсылық,
Дәрбентинде өзим азап шегемен!

ӘКЕМНИҢ ҚАРЫЗЫ

Әкемнің кимлерден қарызы болған?
Кимлерге айтажақ арызы болған?...
Ол жағын билмеймен. Еситиуимше:
Әкем—ауылдың ар-намысы болған.
Ол нәмәрт болмаған, мұдам мәрт болған,
Мәрттің сөзин айтыу оған шәрт болған,
Ол атадан алтау болғаны менен
Ұатанға жалғыз—жигербент болған.
Оның ата-журты—қонысы болған,
Жақсыларға татыу қонысы болған.
Не еркелік етсе, ерлік ис етсе,
Бәри—азаматлық ар ушын болған.
Жас жиғит уақтында шабандоз болған,
Оннан ылақ алған адам аз болған.
Биринши белсенди—баслық болып ол
Бахтын тапқан өзи дүзген колхоздан.
Әкемнің дослары көп болған (бирақ,
Бәри де сап болған избе-из «қулап»).
Анам да тирисинде әкемнің кимнен
Қарыздар екенін көрмеген сорап.
Ал, әкемнің кимнен қарызы барын,
Кимлердің дауы я, жарысы барын,
Билмеймен, билмейди ол хакқында хеш
Хәттеки өзимнің ауылласларым.
Демек, әкем пақыр тилеп жақсылық,
Үлкен бир елатқа еткен басшылық.
Өз Ұатаны ушын өлип кеткен ол

Өмириниң дауамын маған тапсырып.
Тууылғаннан кейин жақсы әкеден,
Оннан озып өтип қайда кетемен?
Әкемнің қарызы бардай бәрхәма
Ар-намыс алдында қуллық етемен!
Көп еди ауылда әкемди көрген,
Оларда азайып баратыр кем-кем.
«Әкеннен бир батпан кемсең»—деп өмир
Хәр күн жууап күтип турғандай меннен.

ЕР ЖИГИТТИҢ СӨЗИ

Ер жигитлер ертеде де көп болған,
Олар мисли жанып турған от болған.
Иси менен сөзи бирдей болған соң
Ел ишинде дау хәм жәнжел жоқ болған.
Ер жигитлер хеш қайтпаған сөзинен.
Дос-душпанды таный билген көзинен.
Не жақсылық болса тилеп халқына,
Не жаманлық болса көрген өзинен.
Ер жигитлер ели ушын тууылған,
Ел-халқым—деп ертели-кеш жууырған.
Бас кетсе де хағын айтып хәр уақыт,
Тебиренсе, жер танабын қууырған.
Ер жигитлер ертлениули ат болған,
Сөзи—халыққа қәлем менен хат болған.
Бир сөзлилик бәрине тән болған соң
Дослар үстем, душпанлары мат болған.
Ер жигитлер деп бир-бирин: —Батырым!...
Ел шетине қурып қойған шатырын.
Жан алқымға тақалса да бас иймей.
Тыңлап өлген әлип сөздің ақырын,
Ер жигитлер айтар сөзин бир айтқан.
Ретинде досларын да муңайтқан.
Хәр бир сөзи душпанына оқ болып,
Ер жигитлер бир-биринен зор болған,
Кеуилинде зерде, намыс-ар болған.
Айтқан сөзи нышанаға тиймесе,
Бул кең жәхән көзлерине тар болған.

Ер жигитлер болған барлық әсирде,
Ер жигитлер елимде көп хәзир де!
Барлығын да бинят етип ана-жер,
Нешше дүркін азаматты әсирди!...
Азаматлар адам бахтын корғады,
Хәр сөзде болды терең, зор мәни.
Олардың сап жүрегиниң төринен,
Бүгинги шад, абад дәуран орнады!
Ауа, достым, буған мәни бер сен де,
Бир сөзли бол, дурысын айт өлсең де!
Ер жигиттиң өзи—елдиң дәулети,
Ер жигиттиң сөзи—дәркар ертең де!

ҮЙ ИЙЕСИ

Ойламайсаң ол жас үлкенди
Илимпаз деп, зыялы деп.
Мийнет десе түринип жеңди
Кустай алға талпынады тек.
Киятырып жумыстан қайтып,
«Хозтовар» ға кирип өтеди.
Дүканшыға өтинишин айтып,
Керек затын «илип» өтеди.
Үйинде де тыным таппайды,
Китап оқып, китап жазады,
Бос уактында балта саплайды,
Я геширге ура қазады.
Қай уак көрсең онын қолында
Портфели хәм торы болады.
Өскен камыс көрсе жолында
Отыра сала орып алады.
Зайыбы да сондай зор хаял,
Еки жақсы еркин қосылған.
Бир-бирине жаны жоқ аяр,
Бир-биринен бахты ашылған.
Отырықшы олар бурыннан,
Қам герпиштен меншик жайы бар.
Күн шығысқа қарай қурылған
Қатара төрт әйнек жайы бар.

Бул имарат—салқын сарайға
Ерли-зайып тең күш сарп еткен.
Суу тасыса жеңгей ылайға,
Ылай атқан ағай кәндектен.
Әйнек, қапы, әтирап тап-таза,
Барлық дәске орын-орында.
Пахтадай ақ сыртқы пахса да,
Қаратал бар үйиниң алдында.
Ул-қызлары, келинлери бар,
Бар суп-сулыу ақлықлары да.
Балалы үй—базар ғой, олар—
Шадлық косар шадлықларына.
Сыйлық—олжа «Москвичи» бар,
(Оның ерки—өтағасыда).
Дәруазасы кеңнен ашылар,
Ким келсе де босағасына.
Қоңсы-қоба бул үйге хәуес,
Ертек етер ертели-кешли.
Себеп олар еситкен емес
Бул үйде бир жыңқ еткен сести.
Есигиниң алды минтаздай,
Көрип сөзсиз кеуилленесең.
Айтқанларым көринсе аздай,
Мынау сол үй, хәзир көресең.
Дастурханда хадал наны бар,
Ауыз тийсең танлайда татыр.
Үй иеси иште. Танып ал,
Жеңгей әне нан жауып атыр...

КЕҰЛИМ МЕНИҢ

Кеулим мениң кең жаханды гез дейди,
Инсандағы уллылықты сез дейди.
Өзиң жасап турған ана-Ұатанды
Улығлауға тап ылайық сөз дейди.
Кеулим мениң көп нәрсени күсейди,
Көрсем дейди көрғизбени, музейди...
Әрман етип алыстағы ай, күнди,
Жулдызларға қарап кәддин дүзейди.

Кеулим мениң гейде алып ушады,
Дийдар ғайып ашықлардай мысалы.
Жасандырып турса дейди дүньяны
Ийгиликли истиң намыу-нышаны.
Кеулим менең көп нәрсени сезеди,
Сезген сайын бахыллықтан безеди.
Тағы алға талпынады кулшынып.
Қарыйдардай жақынласқан гезеги.
Кеулим мениң бүгин таудан бийик тур.
Ушабасы ақша бултқа тийип тур.
Оған өмир илхам берип турған соң,
Геүдеме тек зордан-зорға сыйып тур.
Кеулим мениң сәл нәрседен қалады,
Кеулим мениң сәл нәрсеге толады.
Ұатан деген қәсийетли сезим тек
Мени айдын жолға баслап барады.
Кеулим мениң көп әндийше айтады,
Айтқанының барлығы да пайдалы.
Инсаниятқа инам етсем дейди ол
Жарқыраған нур сәулени айдағы.
Кеулим мениң көп нама хәм көп косық.
Таусылмайды, шегарасы жоқ косық.
Оны тағы тыңлау ушын бүгин мен
Толқып турман, бас байраққа ат қосып...

БИР ДОСТЫМДЫ...

Бир достымды еки сапар сынадым,
Еки сапар өзиме өзим унадым...
Бир сапары:—Балам солдат болажақ,
Байраққа ат қосайын деп атырман...
Дедим:—«Көз айдын» ға дослар кележақ,
Ал, айтқаным, мирәтим бул шақырған?
Трубкадан сөзин анық еситтим:
—Байраққа ат жибергенге сөз барма?!
Бундай сәти түспес дийдар-несиптин,
Солдатты тең узатамыз вокзалда...
Поезд келди, поезд кетти. Улым да
Сапар тартты жауынгерлик хызметке.
Ол келмеді. Келмеслигин шынында

Билер едим. Сынап едим мен текте.
Екинши рет телефоннан және де
Дедим:— Көтерилдим үлкен хамалға.
Ертең қутлықлауға дослар келеди,
Мирәтим бар, ал айтқаным саған да?
Жетип келди ертип бала-шағасын,
Қайта-қайта айтып «қутлы болсын» ды.
Бул сапар хәм билейин деп шамасын
Мен жортаға сынап едим достымды.

Мен достымды еки сапар сынадым,
Еки сапар өзиме-өзим унадым...

ТАЛАНТЛЫЛАР ТУУРАЛЫ

Талантлылар жөнинде
Тәуир бир гәп еситсем,
Бозорданың төринде
Тербетилген бесикпен.

Талантлылар хакқында
Хакыйқый сөз еситсем,
Конақ келген уақтында
Кең ашылған есикпен.

Талантлылар тууралы
Жағымсыз сөз еситсем,
Жаным жылап турады
Жас баладай «көзиккен».

Талантлылар жөнинде
Тағы сыпсың еситсем,
Мегзегеним мениң де
Кулп урылған есикке.

Ашылмаспан, алдыма
Ай жалынып келсе де,
Апарып дар алдына
Ақырғы сөз берсе де,
Ол хакқында тағы да
Сен хәм бир гәп еситсең,
Жаксылыққа жорыда,
Сығала сол есиктен.

Талантлылар жөнинде

Тек жақсы сөз еситсем:
Берер едим тегинге
Етимнен ет кесип мен!...

ӨМИРГЕ ҚУШТАРЛЫҚ

Ол қартайған адам жетпистен аскан,
Ағармаған тал жоқ сақалыу-шаштан..
Науқасқа шатылып оның үстине,
Көзинен асылып жатырғаны қашшан..
Көріп жасүлкенди кеше тал түсте,
Хал сорастық хәм еситтик алғысты.
Кеуил сорап барғанға ол шад болып,
Төргі өжиреге төсек салғызды..
Қалай дуушар болғанын бул мүшкилге,
Баян етти бир кеса чай үстінде.
Ол кууанды қасындағы адамлар
Я қоңсылар қаттырак бир түшкүрсе..
Төсек тартып жатып ақлық қызына,
Ис буйырар иркип, келсе тусына.
Қапы ашылса жалт қарайды жаутаңдап,
Өмирге қуштарлық деген усыдә!
Ол тауланып туулағанда қулындай,
Жулын қалай турған дерсең жулынбай?!
Кеулин сорап барған адам тап оған
Жаслығын қайтарып беретуғындай,
Айтыуынша: врач ертең кележак,
Және емлеп, және жәрдем бережак.
Ал, жасүлкен жас баладай шулғынып,
Бизлер менен машинаға минежак...

ШАЙЫРДЫҢ ХАЯЛЫ

Шайырдың хаялы шийрин тил болар,
Шақасына бүлбил қонған гүл болар.
Қосылғаны менен қоса ағарып,
Аппак сезимлерге толған нур болар,
Ол мийнеткеш болар, шаққан, шок болар,
Аузынан шыққаны—хадал гәп болар.

Зайыбына деген ышкы, ықласы
Хрустальдан тынық, сүттен ақ болар.
Егер ол зайыбын кәлемегенде,
Шайыр болмас еди айлы әлемде.
Жақсы қосықтар да шықпай жүзеге
Қалып қояр еди зықна кәлемде.
Тарихтардан мәлім, гәптің расы,
Хаял ол— шайырдың сөнбес шырасы.
Жаман қосық жазса шайыр егерде
Хаялдың мойнына гүллі гүнасы.
Неге десен, бар оның да себеби,
Қосық үшін шайырың тер төгеді.
Ал хаялы ұзақ түнге телмиріп,
Шайырданда бетер азап шегеді.
Хәрбір қосық тууылғанда қуанып,
Қутлықлайды хаял қолға туу алып.
Жақсы қосық келсе жақты дүньяға,
Екеуіне тең тийісли гүалық!
Өйткени ол қосыққа хәм ярына
Садық болып шабар бәрхә арына.
Екеуіне тил тийгизсең егерде
Ол қосықтың қатарына қызбайды
От басқаның оның алақанына.
Ол ярына қостар хәмде дос болар.
Кәлем хәқысына ийек созбайды.
Жан дүньясы жасарсын деп жаханның
Өз зайыбын гөззаллыққа баслайды.
Ол ярына қостар хәмде дос болар.
Кәлемине, қәдемине йош болар.
Қанат беріп қосықтың хәр бәнтине
Үлкен илхам экипажын басқарар.
Өз ярынын басқаны ол сүймейди,
Парасатлы, ашыұланып күймейди.
—Жақсы қосық үшін жаным қурбан!—деп
Қыйынлықтың алдында бас иймейди.
Шайырдың хаялы шаққан, шок болар,
Кеуилинде зәрре гирбиң жоқ болар,
Жақсы қосық жетіп барса жүрекке
Екеуінің несийбеси нақ болар.

—Ол хаял ким?

—Ол шайыр ким?—деп сорап,
Сен де маған қоягөрме көп талап?!
Өзи—қосық болғаннан соң өмирдин
Оған жууап табасаң ғой ядтан-ак!

АҰЫЗДЫ ҚЫЗДЫРМА!...

Ауызды қыздырма!...

Қызса бул ауыз—

Әжептәуир етип шығарар дауыс.

Уйлығысып қалар таныс, бийтаныс,

Сонда сен төтепки бераласаң ба?

Ауыздан атлығып шыққан хәр бир сөз—

Нышанаға дәл тийиуге мәжбүр тез.

Екеу болсадағы маңлайында көз,

Еситкен сөзинди көре аласаң ба?

Сөз-сүйектен өтип, батса жаныңа,

Ким бар шабатуғын намыс-арыңа?!

Қосылмастан қалсаң адам санына,

Ертең сен жер басып жүраласаң ба?

Ауызды қыздырма!...

Қызса бул ауыз—

Хәр мүшеңе мин тағады мың ауыз.

Жаздырмайды жақсы сөздің жылауын,

Жағаласқан менен жол аласаң ба?

Айтса ол өзелий менменлигинди,

Дүньяға сәтсиз күн келгенлигинди,

Жалтақлап, жан сақлап жүргенлигинди,

Еситсең, еркин дем алаласаң ба?

Ауызды қыздырсаң—айып өзінде,

Өзиннің ойланбай айтқан сөзинде!

Болсаң да қаншелли қайсар, төзимли,

Ауызға ауызлық салаласаң ба?

Ауызды кыздырсаң—пайда таппайсаң,
Таппағаның сол—хеш кимге жакпаңсаң.
Сонда ауызды сен қалай судлайсаң?
Соң өзінди қорғап қалаласаң ба?

Ж-о-к!...

Қорғай алмайсаң!...

Кепилмен өзим:

Ауызды кыздырған әуели өзин!...

Еле де аз саған еситкен сөзин!...

Енди аузыңа берк болаласаң ба?

Ауызды кыздырма!...

Қызса бул ауыз—

Әлемди алдына жаяр глобус!

Егер ел алдында болсаң гүнасыз,

Өз отыңа өзин жаналасаң ба?

СОРАҰҒА СОРАҰ

—Еркек көп пе, хаял көп пе?

—Хаял көп!...

—Ол бурыннан адамларға аян гәп.

—Бурынғыны билмедим, ал хәзирги

Сорауына сорау қойдым таярлап.

—Айт, кәнекей?

—Бағда қалды баяғы...

—Түсиникли, ал не болды аяғы?

—Гәпин шаймалаған гейбир еркектин

Хаяллардан айырмасы қаяғы?

МӘСЛӘХӘТ

Ақ плашың—ақ кеулиндей тап,

Қолтығында бир дәсте китап,

Кирип келдин дәриуишке усап,

Ушып турдым қуғанғанымнан.

—Көрмей турса шайыр шайырды,
Қадамлери болмас қайырлы.
Хәлекленбе, демлеп чайынды,
Ауыз тийсем болды наныннан.

Дединдағы төр бетке өрлеп,
Дөгерекке қарадың серлеп,
Саған хәзир кереги мен тек,
Сезип турман қарағаныңнан.

Маған карап көзин жаудырап,
Сөйлеп кеттиң бирден саудырап...
Қопарғандай Қара тауды тап,
Тер шығып тур алақаныңнан.

—Айтыуым шәрт еди қашшан-ақ,
Қол тиймейди...Жумыс баспалап...
Бахыт деген не, бер мәсләхәт?—
Деп сорадың, келдиң хағынан...

—Бахыт деген,—дедим, бул бизиң,—
Дослығымыз!! Дослықта—күшин!
Демек, алған хәр бир деминди
Хәмийше сен бахыт деп түсин...

Ақ плашың—әрманындай тап,
Қолтығында бир дәсте китап,
Қайтып кеттиң дәриуишке усап,
Қайта-қайта қысып қолымнан.

Мәсләхәтим: әй, шайыр достым,
Жақсыларға жаныңды дос қыл!
Бирақта бил, бахытты саған
Келип, бөлип бермейди хеш ким.

Сен шайырсаң, демек, бахтың бар,
Мақтаныуға толық хаққың бар.
Сениң еки өмириң бар, билсең,
Әйне пайытың хәзир гәп тыңлар.

Излесен сен рас бахытты,
Бос өткерме хасла уакытты.
Басқаларға бахыт тилесен,
Боласан сен әбден бахытлы!

ҚАНДАЙ ЖАҚСЫ!

Қандай жақсы, дүнья, сенин
Кең болғаның,
Қандай жақсы, қуяш, сенин
Тең болғаның.

Қандай жақсы, ана-жер,
Бул дүньяда
Менин көрген-билгеним
Сен болғаның!

Қандай жақсы, аспан, сенин
Алыслығың,
Қандай жақсы, дослар, сенин
Таныслығың.

Қандай жақсы, жүрегим,
Бир өзиңе
Бул әлемнің барлығы
Намыс бүгін!

Қандай жақсы, жер, сенин
Қаттылығың,
Қандай жақсы, пал, сенин
Татлылығың.

Қандай жақсы, жақсылар
Жер жүзінде
Және де аямаса
Жақсылығың!...

ДЕГДИР

Сексен жасар ғарры
Састы дегдирден.
Ол айрылып қалды
«Қара кемпирден»...

Деди ақлықлары:
—Ата жылама!...
Деди шапшып ғарры:
—Оған қылама?

—Ким ол қылмайтуғын?
—Мына жүрегим...
Оны тыңдайтуғын
Енди бір өзим!...

Ақлық-шаулықлары
Елпилдеп атыр.
Ал, мәпилик ғарры
Еңкилдеп отыр.

Әлемге арзысын
Айтып отыр ол.
Жүрегиниң жартысын
Жойтып отыр ол...

СОРАҰҒА ЖУАП

—Айтшы, шайыр достым, бул жасқа шығып
Не арттырдың?—дейди биреулер маған.
Мен олардың пейил-ықпалын уғып,
Былай деймен, тыңда, айтайын саған:

—Мен бул жасқа шығып арттырдым көп зат:
Яр дийдары, перзент, құрмет, сыйласық...
Жыйнап жүрегиме меңір-мухаббат,
Өмир ағысында турдым уйқасып.

АНА ҲАҚҚЫНДА СӨЗ

АНАМ АЙТҚАН ТЕРМЕЛЕР

Биринши терме:

Бир дегенде, не жаман?
Билимсіз өскен ул жаман»...
Деп биримлеп, термелеп,
Той-мерекелерде тек,
Жыраулар көп жырлаған.
Жыраулардың сөзін журт,
Жалықтастан тыңлаған,
Аталардың сөзлери,
Ақылдың нур-көзлери,
Екенлигин анлаған.
Нәсиятты, нақылды,
Жүрегине торлаған.
Сол заманның нақылын,
Жаңа әуладқа мақулын,
Бастан тугып биримлеп,
Екшеп-екшеп иркилип,
Тилдің майын тамызар,
Сөздің шийрин мағызын,
Терип алған бул заман...

Екинши терме:

Ата тилине алмаса,
Гөпке кулақ салмаса,
Жасы үлкенин жумсаса,
Жумаланып бармаса,
Тұлкидейин табанда,
Адамларды алдаса,
Қыяметлик кәдирдан,
Бир де досты болмаса,
Ол—перзенттин жаманы,
Оны сүймес заманы...

Жанға хазар бермесе,
Бийдәулетке ермесе,
Кирип барған кисиге,
Кет демесе, кел десе,
Тасты басып салмағы,
Талабы алға өрлесе,
Жүрегиниң соғыуы,
Ата-ана, ел десе,
Ол—перзенттиң султаны,
Пәлек жаяр урканы...

Үшинши терме:

«Анаға карап қыз өсер,
Атаға карап ул өсер»...
Ақыллы адам хәр дайым,
Жети өлшеп, бир кесер.
Бирдей емес бес бармак,
Бирак, исте бирлесер.
Шын татыулық тауда да,
«Ала тайға» мингесер.
Жақсы перзент атаның,
Жолларына гүл төсер.
Ел-журт ушын мудама,
Етиги менен суу кешер.
Ондай улды атадан
Артык тууған ул десер.
Ата қарызын өтеген,
Азамат ер бул десер.
Жақсы перзент елге де,
Артык дәулет, мәртебе.
Перзенттиң пәс-жаманы,
Атаға сөз келтирер.
Ақша жүзге дақ салып,
Әрман менен өлтирер.
Дос-яранын тирилей,
Жерге қарыс кирдирер...
Өзи болған «Өзмәмбет»,
Тек танауы желбирер.
Жоқарғы ерни көк тиреп,
Төменги ерни жер тирер.

Жанып турған шырақты,
Жақынласа сөндирер.
Қайда мәлел, жәнжел бар,
Бир жағында сол жүрер.
Өнбейтуғын дауды ол,
Өз бетинше «өндирер».
Жанды теспей сорыған,
Жасы жетпей харыған,
Тек жанға жау перзенттин,
Жоғы жақсы барынан...

Төртінші терме:

«Көшкен жердің кәдирин,
Қонған жерде билерсең»...
Алтын, зердің кәдирин,
Алған жерде билерсең.
Жердің ойын, такырын,
Жол жүргенде билерсең.
Кимнің алыс, жақынын,
Қол бергенде билерсең.
Қарындастың кәдирин,
Қатнасқанда билерсең.
Ауылластың кәдирин,
Ат шапқанда билерсең.
Ағайынның кәдирин,
Айралықта билерсең.
Тоқшылықтың кәдирин,
Жоқшылықта билерсең.
Көпшиликтің кәдирин.
Азшылықта билерсең.
Қатарыңның кәдирин,
Қыйналғанда билерсең.
Сақалыңның кәдирин,
Сыйланғанда билерсең...

Бесінші терме:

Қолда бардың кәдирин,
Жоқ болғанша билмейсең.
Ал, жуп тардың кәдирин,
Тақ болғанша билмейсең»
Жигиттің мәрт, нәмәртин,
Жолдас болмай билмейсең.

Адамнын адамнан паркын,
Сырлас болмай билмейсен.
Атанын да кәдирин,
Ата болмай билмейсен.
Шадлыктын да кәдирин,
Капа болмай билмейсен,
Дос-яранның кәдирин,
Ис түспесе билмейсен.
Шыбын жанның кәдирин,
Күш түспесе билмейсен.
Жақын менен жыракты,
Жорытпағанша билмейсен.
Қаназатты, пыракты,
Шаппағанша билмейсен.
Ашшы менен душшыны,
Татпағанша билмейсен.
Өмир-гүрес. Мүшкили—
Тартпағанша билмейсен...

Алтыншы терме:

Бул адамның жаны тас,
Барлығына шыдайды.
«Тастан қатты жумыры бас»,
Деген дурыс кусайды.
Адам деген қайыспас,
Темирди де бурайды.
Адам деген майыспас,
Тас қылады ылайды.
Адам кеули мәңги жас,
Тууылғанға кууанып,
Тек өлгенге жылайды.
Ол—өмирдің таусылмас,
Гөззаллығын курайды...

Бул өмирдің қызығы,
Өмир! Өмир!—деу емес.
Таңландырып кисини,
Кийип, ишип-жеу емес.
Қызығы бул өмирдің,
Асқар-асқар не бир шын!

Қызығын бул өмирдин
Көрдим деп, хеш шегинбе.
Токлығынан кеуилдин,
Шайпатылып төгилме.
Бул өмирдин қызығы,
Тойдырмаған кисини.

Бул өмирдин қызығы,
Қолға устар зат емес,
Куп келискен пишими,
Я арғымақ ат емес.
Қызығы тек кеуилдин...
Көзінде тек кеуилдин...

Асқар шыңнан ассаң да,
Алда талай қызық бар.
Домаланып жатсаң да,
Шауып өтип сызықтан,
Бул өмирдин қызығы,
Турар тағы дизилип.

Қызығы бул өмирдин,
Таусылмайды хеш кашан.
Егер, өзиң кеуилдин
Кенарынан аспасан...

Ол данышпан я шешен бе,
Болса да ол ким мейли,
Адам қанша өмир сүрер?
Оны хеш ким билмейди.
Жүрим барда, өлим барын
Бәрше бенде билсе де,
Тилге алғысы келмейди.

Өмир—гүрес. Гүрес бул—дәс,
Демек, мақсет—жеңгейли.
Күшли болсаң ортаға шық,
Жеңген-ақ бол сен мейли.

Бул өмирдин теоремасы,
Кағыйдасы тамаша,
Жыккан күлип, ал жығылған
Адам хеш уақ күлмейди...

Отынға барғанлар күн бурын дәслеп,
Балтасын шарға бир кайрап алады.
Тоғайды аралап, ағашлардың тек,
Дүзиу хәм сыйдамын сайлап алады.

Журт керегин шауып ала береди,
Қыйсық, терис путағы қала береди.
Уақыттың ағысы—ойып нағысын,
Тарийх бетин торлап бара береди...

Жаксы жаксы болар екен жаным деп,
Жаман жаман болар екен жанын жеп.
Адам болыу әдиули ис, ауыр ис,
Турмыс бәрин тастыйықлаған дәлиллеп.

Ойланыу—бул өзинди өзин мәрт билип,
Өзин менен дауласыуды кумартыу.
Аумасын деп арқан менен тарттырып,
Қабырғаға қайыстырып жүк артыу.

Кеңисликти хәуес етер хәмме де!
(Қумырсқа да, тасбақа да, хәрре де).
Жер деген бул—кең жайылған ғилем ғой,
Оннан орын табылады хәммеге.

Жиптин еки ушы бар,
Беккем усла бир ушын.
Екиншиси сол мәхәл,
Айтар саған дурысын.

Басында кем болмаса мий менен ақыл,
Арбаны аударар бир күни ақыр.
Таныстан тайсалып халықтан қысынып,
Күнде жүз өлгенше, бир өлген мақул.

Жүзинди көріп, сорамай-ақ өзиннен,
Аңлып жүріп, сынамай-ақ изиңнен,
Бир көргенде билиу мүмкин кисинин,
Қандай адам екенлигин сөзинен.
Дурыс, хөр адамның өзінде ерки,
Бирақ әлпайымлық—инсанның көрки,
Егер де сен нағыз инсанман десең,
Сен оны хұрметле, сен оған исен...

АНАМ АЙТАР ЕДИ...

(Гүлбазар Темирхан қызының естелигине)

Анам айтар еди:—Гүлбазар кишен,
Томағасы тилла кумай қус еди,
Сау болсын деп сениң он еки мүшен,
Тилек тилегеннің бири усы еди.
Пүткіл ауыл бизиң мырзаға менен,
Гүлбазарға қарап қәддин дүзеди,
Екеуи де йошлы бир нама менен,
Айтылған қосықтай жигит-қыз еди,
Екеуи де мениң алақанымда,
«Баласының бауын берик» еткен еди.
Мен қазан-табаққа қарағанымда,
Олар бесигинди тербеткен еди,
Мен ауырып жатқанымда бир сапар,
Мырзағажан аұқат жегізген еди.
Сен шырлап жыладың, сонда Гүлбазар,
Қызы менен қосып емизген еди,
Анам айтар еди:—Келинли болсаң,
Усы хақыйқатты айтып бергейсен!
Егер дин мусылман елинде болсаң,
Қарыз-кәуелени қайтып бергейсен...

АНА ҲАҚҚЫНДА СӨЗ

Әуел-ха перзентлик парызды ақла,
Анаңның алдында әдеплик сақла.
Хәр бир алған демде оны ардақла,
Пүткил әлем жипек жол болар саған.

Ана деген—дана деген түсиник,
Ол бар жерде жарыстырма кисилик.
Атқа мингизип хәм аттан түсирип,
Алғыстың ағласы арналар саған.

Сен ушын жаратылған бенде—Ол,
Бейиште де отырады төрде—Ол,
Егер, шынтлап хақ пәтия берсе—Ол,
Ырыскы несийбе мол болар саған.

Ана-ата мөкан, Ана-уатан бул,
Ол—аспаныу-зәмийн менен қатар тур.
Анық айтатуғын әдил баханды,
Хақыйқатлық деген сол болар саған...

Әуел-ха, перзентлик парызды ақла,
Анаңның алдында әдеплик сақла,
Хәр басқан кәдемде оны ардақла,
Жаратқанның өзи яр болар саған.

ҚЫЗЛАР КӨП ТУҰЫЛЫП...

Арыулар хәм, ақыллы хәм, дана хәм,
Данышпан хәм тууылады Анадан.
Өзин емес, өзін тууған Ананы
Өмир деп түсинсин дәслепп хәр адам.

Ананы жүрекке жақын көремиз,
Айтқан нәсиятын мақул көремиз.
Оған тек гүл емес, сол гүлдің өсип,
Жайнап-жаснап турған бағын беремиз.

Әлбетте, бул хәм аз әзиз Анаға,
Дүньяның бәршеси оннан садаға!
Дананы тыңласаң, перзент Анасын
Аркалап апарыу керек Каабаға.

Тәңирдиң таңлары талай атады,
Атқан таң әлемди толқынлатады.
Ана бесик болып пүткіл дүньяға,
Келешек өмирди хауалатады.

Ата-ана көрип перзент рәхәтин,
Досларына несип еткей мирәти.
Қызлар көп тууылып, мына кең дүнья
Айтсын адамларға гәптиң расын?...

Айтсын әлемге ол хақыйқатлықты,
Ким инам еткен бул бахыт шадлықты?
Дүнья мәңги аман болсын десендер,
Анаға бериндер барлық жарлықты...

АНАЛАР

Сиз бар жерде құлпырып шөл, далалар,
Бағ шайқалып, ашылар гүл лалалар.
Кең жаханның ай хәм жұлдызларындай,
Алыслардан көринесиз аналар.

Сиз бар жерде жеңис сазы шалынар,
Шәмен бағлар мол мийуаға малынар.
Көдемиңиз қахарманлық гүзары,
Көзлеринде нәубәхәрдин таны бар.

Сизлер менен өмир хәр күн жанарар,
Сизлер менен дүнья гүлдей доланар.
Тәбияттың ажайып көраматы да.
Алдыңызда бас ийеди аналар.

Тиллеринде дилуарлықтың тары бар,
Тамырыңызда хадаллықтың қаны бар.

Сизлер гүллән галактика патшасы,
Пүткил Әлем тек Сизлерге табынар.

Сизлер менен өмир-өрис оралар,
Сизлер менен дүнья гүлдей доланар.
Кең жаханның тәғдири де тарийхта,
Тек Сизлерден соралады аналар!

УЗАТЫЛҒАН ҚЫЗ

Узатылған қыз хәзир,
Жат болдым деп жыламас.
Узатылған қыз хәзир,
Көзден жасын буламас.

Узатылған қыз хәзир,
Мингеспес ат артына...
Узатылған қыз хәзир,
Миннетдар'ел-халқына.

Кустай қанат қағып бир,
Зер липасқа оранар,
Ақ жүзинен тамып нур,
Таң гүлиндей доланар.

Барған жери—боз орда,
Басқаны бахыт босаға.
Май қайнап той қазанда,
Пал қуйылар касаға.

Қызып кетер тойхана,
Ойын-зауық басланар.
Жас келиншек ортада,
Журт көзине тасланар.

Тойхананың төрінде,
Оның орны бир төбе.
Өзи менен ол бирге,
Өкелер даңк, мәртебе.

Жана түскен келиншек,
Журттын кеўлин елтеди.
«Келиншек келди, көрин»-деп,
Жүреклер саз шертеди.

Жас келиншек турады,
Кушаклап бағ гүлин тек.
Еки журттын тураклы,
Елшисиндей күлимлеп.

МЕНИҢ АНАМ

Мениң анам жабанның,
Жайдары бир кемпири.
Хызметине заманның,
Жеделленген жең түрип.

Тобы киши, торғайдай,
Турпат та жоқ өзінде.
Тақ-тақ етип журтлардай,
Айталмайды сөзин де.

Оған несип етпеген,
Шурт минезлик, ғайбарлык.
Аўлақ гийне, өкпеден,
Ашыуы бир майданлык.

Өнерге де онша емес,
Бар билгени: «сиз-бизлик».
Тек мийнетсиз нан жемес,
Ондағы бир билгирлик.

Соншама жыл харлаған,
Билек болған колхозға.
Герой бола алмаған,
Бөленген тек алғысқа.

Өз аўылынан басқа хеш,
Жаққа шығып көрмеген.

Самолет ғой шәрт емес,
Ол атқа да минбеген.

«Кеуилге не жетер?»—деп,
Тек кеуилди аұлаған.
Бузаудың хақы кетер деп,
Сыйырын көп саумаған.

Өз халына шақ ғана,
Орын алған қатардан.
Болған анам тек ғана,
Сыйласыққа қахарман.

АНАМА УНАҒАН ҚОСЫҚ

Унаған қосық анама,
Маған да сондай унайды.
Ананың кеули балада,
Баланың кеули күн, айды!

Мен мақтайман хәзирги,
Елдің алтын таңларын.
Ол мақтайды өзиниң,
Тууып-өскен шаңлағын.

Мен мақтайман заманның,
Мәртебеси озғанын.
Ол мақтайды жабанның,
Тандырының қызғанын.

Мен мақтайман дәуирдин,
Бурқып аққан арнасын.
Ол мақтайды ауылдың,
Асқатықлы жармасын.

Мен мақтайман тил жетпес,
Халықтың күдирет бай күшин.
Ол мақтайды мийнеткеш,
Қайнағасын, қәйнисин.

Мен мақтайман космоска,
Ушқан батыр, ерлерди.
Ол мақтайды жумыста,
Өрнек көрсеткенлерди.

Мен мақтайман жарыста,
Жеңген елдің жасларын.
Ол мақтайды урыста,
Қурбан болған қостарын.

Менің сөзім гейде оған,
Унамай да қалады.
Қарсылассаң қайтадан,
Қосық тәкирарланады.

АНАМНЫҢ АЙТҚАНЛАРЫНАН

Көптен бери үйге қонақ келмеді,
Кем-кем қысып баратыр кең төр мени.
Адам ушын уллы бахыт екен ғой,
Үйге қутлы қонақтың көп келгени.

Шүкирим көп, заманыма ырзаман!
Бәрше жанға бахыт берді бул заман.
Адамийзат узағына қуғанғай,
Әрманым сол отырсам хәм турсам хәм.

Кемиси жоқ хукиметтің жайының,
Айтпайсаңба бәри үйде тайының.
Берекеттің бәри де бар үйімде,
Ақлықтарым адам болды, байыдым.

Қой, турайын, қартайдым деп жатпайын,
Қолдан келер исти қағып тастайын.
Көптен бери оң қабағым тартып жүр,
Бүгин тағы қонбай отыр көк шайым.

Шәмбе түсти азанда шай кесеме,
Сондай шәмбе түсип еди кеше де.

Қонақ келип, қысынысып қалармыз,
Тез, базарлап келейинши көшени...

Айнанайын тилеп алған қулыным,
Арак ишпе жулынса да жулынын.
Сол «бәле» ден сақ болагөр қууатым,
Оның менен пушық болмас мурының.

Айнанайын аспандағы ай, күним,
Арак деген азап, ақырет, кайғы, мун!
Тек сен барда—аркам тамда қанатым,
Сенсең мениң артық дүньям, байлығым.

Айнанайын, қара көзим, қарағым,
Қыйың күнде қууантыуға жарарым.
Турмыстың мың машқаласын тартсаң да,
Тарта гөрме..., дүканның сол шарабын.

Айнанайын, асқар тауым, дәрманым,
Кеулимде жоқ хасла мениң әрманым.
Мен ишпедим, мен жемедим демеймен,
Тилеймен тек суйылмауын жарманың.

Айнанайын, арысланым, шырағым,
Зинхәр, ишпе қурғырдың сол шарабын.
Шақаң менен мың болғайсаң илайым,
Жаманлығыңды еситпегей қулағым.

КЕМПИРЛЕР

Бийкеш десе, бір кемпирди бір кемпир,
Ерси көріп, езиу тартып жүрмендер.
Онда жатыр, терең мөни, үлкен сыр,
Кемпирлердин жолы уллы билсендер!

Кемпирлер де өз уақытында қыз болған,
Жанды алған жаудыр ала көз болған.
Ийнин жапқан өрім-өрім шашлары,

Жигитлердин жүрегинде козгалган.

Өз уактында олар да гүл доланган,
Түрме шалып, айдынлыны оранган.
Айдай карап ашыгының жолына,
Айна алдында тауыс киби таранган.

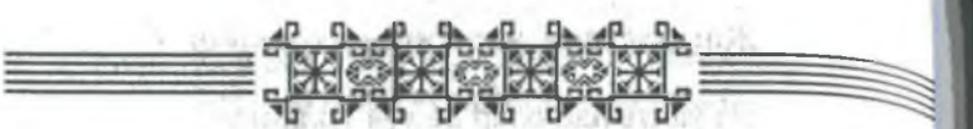
Оларда да ат көтермес наз болган,
Жылуасына үйрек ушып, ғаз қонган.
Қызлар бармай той-мереке қызбаған,
Қызлар тойға сәубет пенен саз болган.

Көк шыйразы шайлар демлеп шайникке,
Ашықларын сабырыу-қарар әйлеткен.
Қаршығадай қыя бағып, тауланып,
Жүрек шерин шынғобызда сөйлеткен.

Дүркин-дүркин болып тойлар тойлаған,
Жигитлердин султанларын сайлаған.
Хәр бириниң хош мубарек жамалы,
Айнымаған аспандағы ай болған.

Алтақтаға минип, арба айдаған,
Мийнеттиң мыс қазанында қайнаған.
Кең дүньяны көкиреги таныған,
Хәм дүньяның келешегин ойлаған.

Қыз болмаған тойға көркин салмаған,
Өтип кетти... Изде қалды ол заман...
Ол жананлар кемпир болды, бирақта,—
Гөззаллықты мийрас етти ол саған!

МИЙНЕТ ТУЎРАЛЫ

ПАХТА ПОЭЗИЯСЫ

Пахта!

Бул қосықты жазбағанда да
Бәрибир, сен—ақ алтын, ақ пахтасан.
Мен хәм саған қусап өскенмен сада,
Анқылдап кетемен азырақ мақтасан.
Оннан кейин мени тоқтата алмай,
Тәуелле айтыуға мәжбүр боласан.
Дуутарға саз берген шархана тардай.
Ләйли боласан, я Мәжнүн боласан...

Пахта!

Сени мақтамаған адамды,
Ушыратпадым десем, исенесең бе?
«Пахта—аппақ етип турған жәхәнди»—
Деп қосық жазғанның биримен мен де.
Кеулине гүптикей келсе егерде,
Тыңла сен, еле де кешиккениң жоқ.
Пахтаны тәриплеп болдым»—дегенди,
Еле хеш шайырдан еситкеним жоқ...

Пахта!

Сөйлесейик, айт сен, расын,
Неше жасқа шықтың, ата-тегиң ким?
Көрсетпей тасладың хәтте қарасын,
Ата-баба еккен сонша егинниң?...
Әлхәббиз!... Есимди билгели сен де,
Бәхәрде егилип, гүзде писесен.
Өзи таң нурындай рәушан елде,
Қуяштан кейин сен көзге түсесен...

Пахта!

Арал қурып, Әмиу тартылып,

Суу бийжай болған уақта да өстин.
Бәрәкәлла, саддақ саған, жарыклық!
Табанның астында, тапта да өстин.
Сен өсип атырсаң мийнеткешлердин
Мехир-мухаббат хәм ықласларынан.
Сениң хәр хананда дүрдана көрдим,
Дөрелген дийқанның намыс-арынан...

Пахта!

Жауын жауса, болып бийтакат,
Талай гүзде гүзеткенмен дақылды.
«Жаума күним, жаума»—деп хәм сол замат,
Пахта атызға қурғым келди шатырды...
Себеби, сен ашылған ақ пахтаны,
Серқуяштың перзенти деп билесен.
Билгеннен соң, жүрек-бауырды ақтарып,
Поэзия болып турсаң, мине, Сен!...

Пахта!

Поэзияң—пахтакешлердин
Пазыйлети хәм де ишки дүньясы.
Сақый-далалардың, әруана жердин,
Адамзатқа несийип еткен мийрасы!...
Эй, оқығушым! Өмир-гүрес, атланыс!...
Бүгин пахтакешке пинхам сөз айтың?!
Қуяш бинят еткен бул уллы табыс,
Барлық қәуим-қарындасқа көз айдын!

Пахта!

Машқалаң көп, машақатың көп,
Аппақ болған жоқсаң өзіннен өзін.
Жадырап турыпсаң, жасаған соң тек,
Тыңдап ләбзи халал инсанның сөзін.
Қолларым тырналып пақалларыңнан
Фөрек тергенлерим еле есимде.
Кейин қалмайын деп қатарларыңнан,
Көп үлеслер костым күнлик өсимге...

Пахта!

Сен жабысып жүрдің гей уақта,

Ауыл ғаррысының шөгирмесінде.
Пахта ушын ғүресте бас байракка,
Ким талпынса, өз камшысы—өзінде.
Сен кууантып неше дүркин дийқанды
Хәм турғыздың ықрарында, сөзінде.
Еки сөзли уәдепазды, бийғамды,
Қысындырдың ийни келген гезінде...

Пахта!

Сен алты ай—жазы-қысында
Пахтакештиң йошлы қосығы болдың.
Әдиүленген еки қолдың ушында,
Дәуир-дәуранлардың дослығы болдың.
Жерде өсетуғын барлық дақылға,
Оданбасы болдың, сөйлер тил болдың.
Қартайған шағында дийқан пақырға,
Пәрауан турмыс хәм жәрдем пул болдың.

Пахта!

Бул қосықты жазбағанда да
Сен аппақ пахтасаң, аппақ алтынсаң.
Сениң қосықларың болмайды ада,
Сен—мийнеткеш, сахрайы халқымсаң!
Пахтакеш хәм шайыр булар бир адам,
Ылайы да бир қәндектен алынған.
Инсан пәк болсын деп гүлли гүнадан,
Сен—мехрисең, аппақ нурға малынған...

Пахта!

Сениң поэзияң таўсылмас,
Айта берсем, кетеди ол бир таңға.
Сен аппақ сезимсең хасла сарқылмас,
Сен—дарыған берекетсең қырманға!
Сениң тәшүишинди түсирип хатқа,
Еле талай қосықлар хәм жазылар.
Сол уақта пахтакеш деген мандатқа,
Сениң данқың даурық болып қосылар...

Шынарлар шақасы шайқалып турар.
Дийқанның кеулиндей толқып тәбият,

Гөззаллык дүньясы байкалып турар.
Сени жырламаған жүрек калмайды,
Сен—сондай бир берекетли дақылсан.
Саған хәмме салтанатты арнайды,
Себеби сен серкуяшка жақынсаң!...

КӨШЕГЕ АТ ҚОЙЫҰ КИМНИҢ ЖУМЫСЫ?

Көшеге ат қойыу соңғы гездеги,
Күшейтип баратыр гүнкилдеспени.
Мениң пәмлеуимше: бәри—мархумның
Өмир мәселесин оңай шешкени...
Яранлар, айтылсын гәптин дурысы,
Көшеге ат қойыу кимниң жумысы?
Биз бүгин бийпөрұа қарасак, ертең
Тиймейме таяқтың бизге бир ушы?...

Жуумақ шығарайық усы кәрадан:
«Биймезгил кеткенлер көп ғой арадан»...
«Руұхлары шад болсын» деп бәрине
Көше қойып шығыу кыйын қаладан?...

Талантлылар толып атыр халықта,
Жүзден-жүйрик, мыңнан-тулпар, алық бар...
Бирақ, соның бәри ертең шетинен
Бас қахарман бола қоймас тарийхка...

Биз макул дегенди келешек әулад,
«Тахтынан түсирер тақымын таулап»
Атына кең көше қойылған мархум
Егер, журт жүрегин алмаса жаулап...

Әне, барлық кашырымлар усында,
Жас әулад жасайды бизиң ушын да:
Екиленип турса жақсыма олар,
Ертеңги күн еки жолдың тусында?

Мейли, айта қойсын әсирлер, жыллар,
Хәмелдар, мәхирдар болмаған ким бар?!

Бәрине басмабас көше қойылса,
Қаяқта қыслайды «бийгүна қуллар?»...

Жигитлер, айтылсын гәптин дурысы,
Көшеге ат қойыу кимнің жұмысы?
Биз бүгін бәримиз бийтәреп болсақ.
Ким жууап береді ертең бул ушын?

Еле талай самал елпип еседі,
Таза хауа ел арасын гезеді.
Соннан жуумақ шығара бер, мәселен,
Бүгингиге усамайды кешегі.

Кимде ким пәк, хадал болса жүрегі,
Ол хәмийше шалқып дәуран сүреді.
Кимге көше керек, кимге естелик,
Ол жағын алдағы әулад биледі.

Топырақтан жаралып, қайтып топырақ,
Боламыз, бәршеге бул аян, бірақ,
Мәңги калыу ушын мына әлемде,
Әуел жасау керек хәммеге унап...

Яранлар, айтылсын гәптин дурысы
Көшеге ат қойыу кимнің жұмысы?
«Мәсләхәт төбе»ге шығың, бірақ та
Болмаса хеш кимнің «кескир қылышы»...

МЫС ҚУМАН

(Жоллыбай Изентаевқа)

Оны көрсем, көптен бери көрмеген
Жан қоңсымды ушыратқандай боламан.
Кеулим толқып, көкиректегі шер менен
Қосық оқып бере жазлап қаламан.

Мени көрсе, ол да маған имтихан
Тапсыражақ студентке мегзейди.
Бірақ, гөззаллықты зыя-зулпыңнан
Сыйпап турғанын ол өзи сезбейди.

Ол пүткил дүньяның гөззаллыктарын
Нәзик сезим менен айтып береді.
Өмирден не алса, олардың бәрін
Өмірдің өзине қайтып береді.

Ол—өмір ашығы, бір тутас дене,
Оның тилин тек те түсинер дүнья.
Эллиптиң акырына бакса ол және,
Эжайып гөззаллык болады биняд.

Илхам, йош келгенде оның төбеси,
Аспан гүмбезине тийип турады.
Кең сахраға зордан сыяр, себеби—
Оған пүткил әлем ийип турады.

Ол инсан жанының нәзик тарларын,
Шынқобыздай етип шерте биледи.
Ашығыу-бийқарар, қарыйдарларын,
Қалдырмай изине ерте биледи.

Жигит ағасындай, жас әуладларды
Тойға, мерекеге баслап барады.
Аппак қағаз етип намысты, арды,
Оқыранып, суулыққа таслап барады.

—Ол ким?
—Ол—художник!
Оның журтына,
Бүгин гөззаллыктың зулпын беремен.
Хәттеки «Мыс куман» натюрмортына,
Жер жүзлик базардың ныркын беремен.

АВТОГРАФ 0

(Гүлистан Мәтякубоваға)

Биз, Тумарис деймиз, Гүлайым деймиз,
Айтыулардан әрман калмаған шығар.
Болсадағы олар бәлким хурдей кыз,
Бизин Гүлистандай болмаған шығар.

Ол—еки халықтың теңдей шайыры,
Түркмен ғардаш Сапарбайдур зайыбы.
Ондай болып үлкен топты айырып,
Хеш бир қыз бас байрақ алмаған шығар.

Оған зауық берип өскен заманы,
Көкирегі таныды жақсы наманы.
Устаз тутқаннан соң ата-ананы,
Олардың әруағы қоллаған шығар?

Айтып ол мудары гәптің дурысын,
Арттырды өз несийбесін, ырысын.
Лауазымы тийкар емес бул ушын,
Хауазы да бәлент жаңлаған шығар?

Ел-журтым деп, жапырақ етип жүрегін,
Тиледи ол басқалардың тилегін.
Шайыр халқы еки әмир сүрерін,
Ол әмирден сезип, анлаған шығар?

«Қобыздағы қосық» атлы дәстаны,
Гүлистанның поэзия бостаны!
Курбанбай жыраудың илхам, йошлары,
Оның жүрегине орнаған шығар?

Гүлистан—бул гөззаллықтың мысалы,
Оның хүснин ай, жулдызлар қушады.
Ол хақ гәпти айтып, хадал жасады,
Зульфия билип шеър арнаған шығар?

Мениңше, Зульфия апамыз, бәлким,
Еситкендур бизиң «Қырық қыз» дың данқын?
Оқып көрип төрткүллилер талантын,
Гүлистанның сөзин тыңлаған шығар?

«Күншығысқа карап турған терезе»,
Жайдың ишин нурландырар және де.
Аңсат қосық абырай алып береме?
Оқығанлар оны таллаған шығар?

Журт айтқандай: шайыр болыу шәрт емес,
Бирак хағын айтпағанлар мәрт емес,
Тәсирсиз шығарма жүрек тербемес,
Журт оған қулағын салмаған шығар?

Гүлистан—ол көп қызлардың сәрдары,
Дәсте-дәсте дәстанлардың қардары,
Жақсылар хәм өз хаслына тартады,
Бәлким, «Қырық қыз» оны қоллаған шығар?

Биз, Тумарис деймиз, Гүлайым деймиз,
Гүлпаршын деймиз хәм Минайым деймиз.
—Қырық биринши болсын илайым бул қыз—
Деп Төрткүл сапарға жоллаған шығар?

Тилегим сол: талантлы қыз көп болсын,
Дәстүрине, өз динине берк болсын.
Қызлар жүреклерди елжиреткен соң,
Ығбал жұлдызлары парланған шығар?

БҮГИН ТАРИЙХШЫНЫҢ УЛЫ СӨЙЛЕСИН!

*(Бахытбай Әбдикерим улы Қошановтың тарийх
илимлериниң докторы илимий дәреже дипломын алыуы
менен қутлықлап)*

«Бай баласы байға усар» деген бар,
Бул хаққында бүгин тарийх гәп урсын.
Ата журтын билиу ушын адамлар,
Бахытбайды ойласыққа шақырсын.

Жыйналысып сол «Мәсләхәт төбе» де,
Жас әуладка ертеқ айтсын егеде.
Оннан кейин минип ушан кемеге,
«Ата журтым—Түркстан!»—деп бакырсын.

Сонда жетип келип тарийхшы ағай,
Толқынланып турар Әмиүдәрьядай.
Дәруазасын ашар бир алтын сарай,
Сол сарайда той дабылы қағылсын.

Сол сарай—илимнің дәрғайы болсын,
Дүрлеп ушып-қонған торғайы болсын.
Дүнья енди дәрттен арқайын болсын,
Алыс айлауларға атлар шабылсын.

«Ғош жигиттің бир мұрады ат болса»,
Аны көріп мәртің кеули шад болса.
Тарийхтың атасы—Геродот болса,
Сол Геродот Бахытбайды сағынсын.

«Бай баласы байға усар» деген бар,
Ол хакқында көп аңыз хәм легенда.
Түп бабасын билиу ушын адамлар,
Әбдикерим Қошановқа табынсын.

Қайтадан жазылып халық тарийхы,
Тилде дәстан болар оның тәрийпи.
Сонда Қошановтың исми-шәрийпи.
Алтын сыя менен хатқа жазылсын.

Аталы-балалы—еки Қошанов,
Ғәрезсизлик ғәнийметтен йошланып,
Өзлеринің өскен бағы-бостанын,
Хатқа тууры салып, даңқын асырсын.

Устазы болған соң Сабыр Камалов,
Бахытбай тарийхқа қосқан жаналық.
Пүткил әлем бул шанарақтан тән алып,
Жақыйқатқа-әдалатқа бағынсын.

Бүгин тарийхшының улы сөйлесин,
Сөзи—әл-аспанда пәруаз әйлесин.
Хәр қим сондай етип сүйип үлкесин,
Мәртіпен деген Түркстаннан табылсын.

30 жаста болып илим докторы,
Йилеп тур ол шындағы шокқыны.
Тарийх—Түркстанның ең жас авторы,
Пүткил планетаны тойға шақырсын!

МҮБӘРЕК ЖАСЫҢНАН...

(Республикамыздың атақлы палуанларының бири, спорт мастери, Өзбекстанға мийнети сиңген физкультура хәм спорт хызметкери Жақсымурат Мәмбетовқа марапат қосық)

Журтқа—Жақсымурат, маған—Жаксымсан,
Мүбәрек жасыңнан ағаң айлансын.

Оған назырқанып, оны азсынсаң,
Аржағы Түркстан... Қоқан айлансын...

Әкеңнің әкеси—Дәумен дәу болған,
Жүз жаста да азыу тиси сау болған.
Соның бир шаулығы—сендей палуаннан,
Пийриң пәрүәрдигар—панаң айлансын.

Әкең Мәмбет аға—мәрт дийқан еди,
Дүнья емес, перзент арттырған еди.
Анаң Зийбагүл—мол дастурхан еди,
Өскен бозордаңнан бабаң айлансын.

Палуан теклес еди дайыларын да.
Бар еди қыссахан, шайырлары да.
«Қара мойын арна»ның қайырларында,
Басқан излериңнен бәхәр айлансын.

Жабанда тууылып, жабық сығалап,
Сен хәм палуан болдың туқым қууалап.
Гүресип, гә жығып, гейде жумалап,
Жүрген жерлериңнен жахан айлансын.

Бир шаңлақта өскеннен соң бирге биз,
Иргемизге тийип турды иргемиз.
Сени мақтап Мәскеу, Ташкент, Үргениш,
Хәм пайтахт—Нөкистей қалаң айлансын.

«Ауылластың аты озса байрақтан»,
Тууылған жер қушағын гүл жайнатқан.

Бәлент-бәлент тауда тулпар ойнатқан,
Сендей мәрт палұаннан заман айлансын.

Журтка—Жаксымурат, маған—Жаксымсаң,
Белли бахадырсаң, спорт мастерсен.
Сендеги күш-ғайрат, йошты тастырған,
Бийғәрез-мустақыл Ұатан айлансын.

Саған арнап бир гүл үздим шәменнен,
Шынында да, алжаспаған екенмен...
Өз күшимнің хадал нанын жегеннен,
Және бир мәртебе ағаң айлансын.

ЖАҚСЫ ҚОҢСЫ ХАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ

Пайтахтымыздағы Амир Темур көшесинің басланған бәндиргисинде усы көше турғыны Жумабай Мамутовтың жеке меншик «Ислам» фирма дүканы өзинің архитектура-лық жобасының әжайыплығы менен өзгешеленип туралы. Ол А. С. Пушкиннің «Бахшасарай фонтаны» ертегин еске түсиреди. Республикаға мийнети сиңген архитектор Орынбай Төрениязов жобасы тийкарында салынған бул имаратты көрген жанлар таңланып, оның тусынан бир сүйсинбей өтиу мүмкин кемес...

«Ислам» фирма дүканының фонтаны,
Исбилермен—Жумабайдың жан-тәни...
Амир Темур көшесине жайып қойғандай,
Дүнья жүзлик географиялық картаны.

Архитектор Орынбайдың жобасы,
Гөззаллықтың нағыз эмблемасы.
Ақлығына ийман, ислам хаққында
Айтып турғандай тап кемпир апасы.

Әпиұайыдай былайынша қарасаң,
Бирақ, кирип көрсең зауықланасаң.
Сауда қылмасаң да, сауап ислерге
Ишиннен сүйсинип, ырза боласаң.

Әтирапы минтаздай хәм азада,
Пал қуйып қойғандай тиллә кесаға.

Кәне, барлық исбилермен усындай,
Уллы мақсет, тилек пенен жасаса?!

Жумабай жууырды елим, журтым деп,
Бул дүканда ен арзан зат тұрсын деп.
Ең қымбат зат—адамийзат екенін,
Бизден соңғы әуладлар хәм билсин деп.

Не жақсылық болса болсын халқыма,
Деген үлкен жоба қойды алдына.
Ол «Жақсы қоңсыны сатып ал» деген,
Садық болды елдің дәстүр, салтына.

Барлық исти ойласықлы шешеди,
Ақыл менен жети өлшеп кеседи.
Бир қоңсының мүтәжлігін питкерсе,
Оннан сайын йошып кеули өседи.

Дос-яранлар! Мени дурыс түсинін,
Хәзир хеш ким қойын бақпас кисинін.
Ким болса да, пир болса да қоллайды
Нәтийжесин көрсе егер исинін.

Исбилермен көп болған ғой бурында,
Олар Бахшасарай құрған Қырымда.
Бул фирмада жылнамаға жазылар,
Сақыпқыран Әмир Темур жылында.

Орынбай да, Жумабай да сау болсын,
Ығбал-мәртебеси асқар тау болсын.
Мениң бул қосығыма—жақсы қоңсыны,
Сатып алғанларды қутлықлау болсын!

ӘБДИРДИҢ УЛЫ

(Академик Чаржау Әбдировқа арнау)

Тәрезиге салсаң тарийхтың бәрін,
Тасты басып турар—Әбдирдің улы.
Талламақшы болсаң кәсибин, кәрін,
Көргизбели курал—Әбдирдің улы.

Жаксы-жаксы болар екен жаным деп,
Ол—буны да тастыйыклаган дәлиллеп.
Хәмелиниң өзи—хатта ярым бет,
Орын алып турар—Әбдирдин улы.

Ол—директор, ол—депутат, ол—баслык,
Санап едик, есабынан алжастық,
Қаптың ауыр жағын услап қолласып,
Кәддин бузбай барар—Әбдирдин улы.

Академик, профессор, педагог,
Бир басында қарқарасы жүдә көп.
«Елим, халқым ушын жаным пидә» деп,
Жортып жумаланар—Әбдирдин улы.

Тууылса да Қараөзекте—жабанда,
Садық перзент болып өсип заманға.
Денсаулық тилеп тек барлық адамға,
Өзи отта жанар—Әбдирдин улы.

Өмир—оның ең биринши устазы,
Илимниң кең гүзар жолын нускады.
Микробиологияның мықлы тутқасы,
Түп нускасы болар—Әбдирдин улы.

Атасы—атақлы Әбдир Төрешов,
Болған өз дәуиринде ақыл тәрези.
Хақыйқатлық ушын табан тиресип,
Ат сабылтып барар—Әбдирдин улы.

60 жас бул алым ушын хештене!
Арадан әсирлер, жыллар өтсе де,
Салынған гүл нағыслардай кестеге,
Саулат төгип турар—Әбдирдин улы.

Буннан шығатуғын жуумақ мынадай:
Хәр ким иси менен елге унағай.
Қарақалпақстанда Ибн Синадай,
Инсан болып қалар—Әбдирдин улы.

Оның еткен иси—айтқан сөзіндей,
Шәкирти де академик өзіндей.
Ол—булақ көзіндей, аппақ сезімдей,
Хәм жұлдыздай жанар—Әбдирдин улы.

ПАЙМАНА

*(Республикаға мийнети сиңген мәденият
хызметкери Әуез Турдымуратовтың
жарқын естелигине)*

Сен ауырып қалған күни қайталап,
Қуяш көкте тұрған еди жайнап-ақ.
Кәпелимде аппақ нурды қара булт,
Әкетти бир шыбық пенен айдап-ақ.

Әкетти бир шыбық пенен айдап-ақ,
Хәтте қыйын ол хәққында ойламақ.
Көзден аққан көл-көл жаслар сыяқлы,
Жауын тынбай жауып тұрды майдалап.

Жауын тынбай жауып тұрды майдалап,
Пайдасы жоқ салған менен айбарак.
Аспан еле астан-гестен болады,
Сениң қәдир-қымбатынды ойлап-ақ.

Сениң қәдир-қымбатынды ойлап-ақ,
Жауын қатты силпиледи қайталап.
Хәр бир тамшы—хәзирети инсанның
Хәсиретин аппақ нурға айтажақ...

СЕНИ ЯДТАН БИЛЕР...

*(Қарақалпақстан халық художниги Кәуендер
Бердимуратовтың 70 жасқа шыққан тойында оқылған)*

«Баспа сөз үйи» ниң узын дәлизи,
Сени ядтан билер Кәуендер аға.
Художник дегенниң терең мәнисин,
Сүүрет соккан билер, Кәуендер аға.

Тууылып хәм өсип Шымбай шәхәрде,
Қыл кәлемди колға алдың бәхәрде.
«Курқылтай шебер ме, кудай шебер ме»,
Оны дослар билер, Қәуендер аға.

Тәбиятқа күлип баққанларыңды,
Сулыулықты аңлып жатқанларыңды.
Саз ылайдан нелер соққанларыңды,
Жер хәм аспан билер, Қәуендер аға.

Дәстанлардан алған тәсирлеринди
Сүүретлеп, жипектей есилгениңди,
«Жеткиншек» газеттен жетилгениңди,
Зийрек жаслар билер, Қәуендер аға.

Сен—қыялый ертеқ болып жасларға,
Өрнеқ болып дүркиң-дүркиң досларға.
Хызметинди—Қарақалпақстанға,
Тарийх, дәстан билер, Қәуендер аға.

Бас художник болып ислеп баспада,
Ат салыстың «Америка ашпаға»...
Шәкиртиң—Исмайыл сонда жас бала,
Бәрин бастан билер, Қәуендер аға.

Сениң эскизиннен дөрөп естелик,
Саулат төгип тур кеуилге йош берип.
Оны сүйип қанша самал ескениң,
Мәрмар таслар билер, Қәуендер аға.

Салып сулыу сүүретлердиң не түрин,
Әшекөйлеп келистирдиң әтирин.
Шайырдың хәм художниктиң қәдириң,
Китап ашқан билер, Қәуендер аға.

«Хәййиуин» еситкен аппақ бесиктиң,
Хәмме бендесимиз дуз хәм несиптиң.
Жүги ауыр екениң бул кәсиптиң,
Салмақ басқан билер, Қәуендер аға.

«Бир сүүретти бир сүүретке усатсам,
Фамилиямды сызып таслаң китаптан»,—
Дегенлериң кетпей эле қулақтан,
Тал-тал еситилер, Қәуендер аға.

Мудам ат салысып намыс-ар ушын,
Зер муқабә болды китаплар ушын.
Туұылған жер демекликтің мәнисин,
Еле түсиндирер, Қәуендер аға.

Ат көтерип шығып Шымбай елинен,
Орын алды өмирдің ең төринен.
Өзиннің дәреткен сүүретлеңнен,
Дүнья жүзин көрер, Қәуендер аға,

«Баспа сөз үйи» ниң қалың дийуалы,
Халқымыздың Бердағы хәм Зийуары...
Еле бийхууш етип пүткил дүньяны,
Журтты жүгиндирер, Қәуендер аға.

Әмиүдәрәя тасып, Арал толсын деп,
Китапларға келип бүлбил қонсын деп,
Не жақсылық болса, журтқа болсын деп,
Бахыт гүлин терер, Қәуендер аға...

ОЛ ӨМИРДИ СҮЙЕР ЕДИ...

(Республикаға мийнети сиңген мәденият хызметкери,

белгили дилмаш-журналист

Хәмийдулла Жумашевтың руұхына)

Халық оны сүйер еди, себеби:
Халыққа еткен хызмети де көп еди.
Не жақсылық болса, елге болсын деп,
Ис буйырсаң, ол яқ деген жоқ еди.

Қәлеминен көп китаплар дәреди,
Оны еле жаслар оқып көрмеді.
«Шынында да жақсы дилмаш екен» деп,
Оны жоклайтуғын дәуир келмеді.

Тууылса да ол Мойнақта, Шегеде,
Болды Мажитовтан соңғы «Егеде».
Көп сабаклық кітап жазып, барлығын,
Тийеп кетті өмір деген кемеге.

Ол өмірді сүйер еді, себебі:
Сол өмірге хызметі де көп еді.
Оның орнын толтыралмай бул өмір,
Көп уақытқа шекем көз жас төгеді...

КОМПОЗИТОР

Жақсы нама жазған уақытта ол,
Жай тасындай жайнап кетеді.
Сайран етип сәхәр уақта ол,
Гүлден шөмен байлап кетеді.
Бир әжайып бағы бостанға,
Жанымызды баслап кетеді.
Ушқан қусты көрсе аспанда,
Бәримизди таслап кетеді.
Из кууалап жүрген аңшыдай,
Алыслардан сес береді ол.
Шабандозға керек қамшыдай,
Шырпынғанды дәс көреді ол.
Жақсы нама жазылар уақта,
Жер-жәхәнге сыймай кетеді.
Намадағы нәзик ырғаққа,
Сенидағы бир пай етеді.
Жақсы нама жақсы жүрекке,
Жас балаға усап кетер ол.
Сениң ушын өмириниң текте,
Жақсы жағын жасап өтер ол.
Сүйеді ол соның ушын да,
Гүлдердеги жупар ийисти.
Жүрегін ол саған усынса,
Пүткіл әлем оған тийисли.

ОЛ ЕРКЕКТЕЙ ҲАЯЛ ЕДИ

*(С. Мәжитовтың ақлығы, Өзбекстан
Республикасына мийнети сиңген муғаллим
Шарипа Өтепованы еслеп)*

Шарийпа апай—илахийда,
Еркектей зор ҳаял еди.
Дослар ушын жанын бәрхә,
Жапырақтай жаяр еди.

Тек өзиниң күши менен,
Сөзи менен иси менен,
Өзиниң ул-қызы менен,
Мисли Наурыз әййям еди.

Жүз жасаған анасындай,
Сейфулғабит бабасындай,
Қарақалпақтың даласындай,
Кеўли—бир кең, майдан еди.

—«Күш-ғайратым халқым ушын!»—деп,
Алды елдиң алғысын көп.
Тислем нанның жартысын жеп,
Жарпын гизнеп қояр еди.

Қабырғасы қайысса да,
Сынбас еди майысса да.
Хәтте «кемпир сойыспаға»,
Хәр уақыт ол таяр еди.

Қарапайым, кеўли сада,
Хәм мәсирмес мақтауға да,
Көз-қарасты бақлауда да,
Жүзикке қас қояр еди.

Бәрин жазсам сыймас хатқа,
Пүткил аты қарақалпақта,
Ол—педагог, деген атқа,
Таяр өмирбаян еди.

Ондағы билим, искерлик,
Мийнет сүйгишлик хәм ерлик,
Койыу думанларды серпип,
Нурдан нағыс ояр еди.

Шарипа апай шынында да,
Еркектей зор хаял еди.
Еки сөйлеп, гәпин жутқан,
Еркекти ол аяр еди.

Кәдди-далы, турпаты да,
Тумариске усар еди.
Мажитовлар урпағына,
Хақыйқый шын мысал еди.

Ол—еркектей хаял еди,
Аты журтка аян еди.
Жақсылар көп жасағанда,
Көз дийдарға тояр еди.

«БАСПА СӨЗ ҮЙИ»НИҢ...

(Нөкис полиграфкомбинатының 75 жыллығына)

«Баспа сөз үйи»нің узын дәлизи,
Аз сөйлеп, көп тынлайтуғын адамдай.
Руухый мәденияттың терең мөнисин,
Алтын сыя менен тастыйыклағандай.

Тас гербиштен өрилген төрт дийуалы,
Еске салар ески шәхәр Хийуаны.
Қарақалпақ халқының молла—Зийуары,
«Еллерим барды» деп даурық салғандай.

Бердақ шайыр гезип Нәупир, Таллықты,
Арзыу-әрман еткен әдалатлықты,
Хатқа тууры салып хақыйқатлықты,
Қолға қәлем алып, ойға талғандай.

Досназаров излеп дөрттин дауасын,
Мәскеуге жеткерип елдің хауазын,

Сейфулҗабит «Егеделер сауатын»
Хәмде «Әлипбе» син жазып болҗандай.

Имараттын ирге тасын қалаған,
Инсанларға кул бол десе боламан!
Бул дәрҗайға кәдем басқан хәр адам,
Мисли Мәкке-Мәдийнаға барҗандай.

«Баспа сөз үйи»ниң өмирбаяны,
Алдыңызға ай, жулдызды жаяды.
Бул пәний дүньяның барлық паяны,
Усы жерге уйлығысып қалҗандай.

«Баспа сөз үйи»ниң баспаханасы,
Бүлбиллердиң кең сахра даласы.
75 жыл бойы инсан санасы,
Усы имараттан саға алҗандай.

Дәл теңеуин таппадым ба, таптым ба?
Гәп—баспа сөз санаат ҳаққында.
Алламурат, Генжебайдың уақтында,
Бүлбил компьютерге келип қонҗандай.

Газета-журналдың шығып шырайы,
Китапларға яр болмақта қудайы.
Барлық полграфшы болып пидайы,
Бүгин қатты қаплы қалың томлардай.

«Баспа сөз үйи»ниң узын дәлизи,
Аз сөйлеп, көп тынлайтуғын адамдай.
Тууылған жер демекликтің мәнисин,
Түсиндирмей тынбайтуғын адамдай...

БИЙМӘЛӘЛ АДАМ

Ол биймәләл адам, бирақ та уста,
Кесек печь хәм салып кетеди қызса...
Ылай жұмысының жанын шығарып,
Жазда өрген жайын-сыбайды қыста.

Билмеймен, бул адам канша жасайды?
Кашан гилмаладан қолы босайды?
Шамасы, ол өрген гербишин көрип,
Шаршағанын билмейтуғын қусайды...

Ол төнха өзиниң исин биледи,
Шамасын биледи, күшин биледи.
Қолынан келмесе, кеширерсиз деп,
Кейин тәхәллесин түсиндиреди...

Үйреткенди унатпайды, бирақ та,
Үйренемен десең алып сынаққа,
Саған гилмаланы услатады да,
Нәзер салып қарар әзи узактан...

Бетке перде етип арды, уятты,
Сөз сөйлесе-сөйлемес хеш зыятты.
Шамасы, ол сол хөнери менен-ак
Еле узак жаеайтуғын сыяклы...

АЛТЫН ГҮЗДЕГИ ОЙЛАР

Қанша бауыр бассамдағы қалаға,
Кеулим еле алып ушар далаға.
Даладағы кайнап турған өмирди,
Мегзетемен мен әдиули Анаға.

Атызларда ашылған ақ пахталар,
Ханасынан халық меҳирин ақтарар.
Алтын гүзде ауылдын хәр дийқанын,
Даңққа бөлөп турған яңлы тап олар.

Көзди тартып кең даланың қушағы,
Тасқын табыс толқынларын қушады.
Мәрт дийқанның мәртебесин қутлықлап,
Қуслар бәлент пәруаз бенен ушады.

Көрсен егер «Көк корабль» дизбегин,
Қууаныштан мың кубылар жүзлерин.

Қыялынды шарыклатып, кеулинди,
Бир әжайып бостан етер гүз сениң.

Қумарланып қарап гөззал әлемге,
Қолым бирден барып қалар қәлемге.
Ақ алтынның кәруанларын сағынып,
Пахтакешке барғым келер сәлемге.

Еткен иси ел-халқына унаған,
Пахтакеш хәм шайыр булар—бир адам!
Пахтакештей мен де ашық аспанды,
Хәр күн атқан таңнан тилеп тураман.

Пахта десе ербең етип кулағым,
Келер дәрхал сөзден кесте қурағым.
Қосығыма қоссам деймен пахтаның,
Терип алып ханадан хәр грамын.

Жауын жауса ойлаң дәрхал дақылды,
Алысларға жууыртаман ақылды.
Пахта атыздың үсти менен аспанға,
Қурып шыққым келип турар шатырды.

Пахтакештиң пешанасын сүйип мен,
Бәрин бүгин көргим келер бийиктен.
Табысларды таңға тәрийип етсем деп,
Түн уйқымды мен төрт бөлип жүриппен.

Хош хабарлар келсе, Төрткүл, Тахтадан,
Пахтакешпен, демек, мен сол жақтаман.
Абырайымды, мәртебемди, даңқымды,
Бәлентлетип атқандайман пахтадан.

Өсиушилик болса күнлик өсимде,
Қууаныштан күлки ойнар көзимде.
Бул қосығым пахтакешке унаса,
Мен бахтияр дийқан деймен өзимди.

Қанша бауыр бассамдағы қалаға,
Кеулим еле алып ушар далаға.

Даладағы қайнап турған өмирди,
Мегзетемен мен ғазийнеханаға...

О, пахтакеш! Сен садықсаң елиңе,
Миннетдарман мәртлик хызметлериңе!
Пахта план бәржай болса, бәрқулла,—
Пахтакештиң бири деп бил мени де!

САЛЫКЕШЛЕРГЕ

Сүйип хәм әдиүлеп әруана жерин,
Хинжи, маржан еткен манлайда терин,
Жайхүн жағасының салыкешлерин,
Ел ушын тууылған ер деймен бүгин.

Мәртлик майданға жол баслағанларды,
Басламаны қоллап, хошлағанларды,
«Сары алтыннан» қырман шашлағанларды,
Шетинен арыслан, шер деймен бүгин.

Дақыл егип шайқалтса кең даласын,
Сен қалай сүймессең дийқан баласын?!
Қырмандағы ғәллениң хәр данасын,
Алтын, гүмис, якут, зер деймен бүгин.

Көрсем мен салыкеш батыр дийқанды,
Көргендей боламан қырмызы танды,
Оның жүрегінде өшпестей мәңги,
Мәртликтің отлары бар деймен бүгин.

Қутлықлап дәуирдің қууаныш, бахтын,
Даңқлы Әмиүдәрья толқынлап ақты.
Қолы—гүл, кеули—нур қахарман халықты,
Хәмийше науқыран, нар деймен бүгин.

Қаймақларын қалпып алған жерлердің,
Хызметине сәддақ салыкешлердің!
«Рәушан», «Қара өзек», «Алтын көл» лердің.
Алабын ағылған кән деймен бүгин.

Гезсем ана—жердің жылға, сайларын,
Алыс, алысларға ушар ойларым...
Бәрше салыкештің сулыу дийдарын,
Шуғла шашып турған таң деймен бүгін.

Әмиу хинжисине гүлшәмен байлап,
Жүзлер жадырап тур жулдыздай жайнап.
Дийқан желбиреткен жеңимпаз байрақ,
Куяштан дөреген гүл деймен бүгін.

Манлай тери мегзер алтынға, зерге,
Сан мың алғыс болсын салыкешлерге!
Мол сауға таярлап тууылған елге,
Халқыма мәртлик сапта тур деймен бүгін.

Ақ пахта арнасы болса ағыстың,
Ақ салы сабағы ғайры нағыстың.
Илхамшысы болған уллы табыстың,
Фәрезсизлик мәңгилик нур деймен бүгін!

БАЛАЛАР ҲАҚҚЫНДА

ПЕРЗЕНТЛЕРИМЕ...

Мақтанбайман максетиме жеттим деп,
Журттан озған шайыр болып кеттим деп.
Мениң максет-мурадыма жеткеним,
Мениң менен мақтанса жас жеткиншек.

Жулдызым бар, ул-кызым бар, кеўлим бай,
Несип етти заманагөй зәулим жай.
Пүткил әлем жас көринер көзиме,
Тап өзимниң «Қара буға» ауылымдай.

Ауылымыз болсадағы «Кум ауыл»,
Берекеттиң бозордасы бул ауыл.
Бизиң үйден кирип-шыққан барлық жан,
Былайынша қарағанда бир ауыл.

Алла таала көп жарылқап алдынан,
Жаслар жигер, ғайрат алсын халқынан.
Егер, ески тарийхларға жүгинсек,
Жаксылардың бәри шыққан жарлыдан.

Жарлылығын жасырмаған бабам да,
Сөйтип, олар садық болған заманға.
Ертең саған келешек жас әуладлар,
«Жаксы адам еди» десе жаман ба?!...

КИМ БОЛЫҰДЫ ҚӘЛЕЙСЕҢ?

Ашылған пахтадай ханадан,
Тууылдың сен әзиз анадан.
Атаң сениң сүйиншиң ушын,
Қызғалдақлар терди даладан.

Демек, өмир басланды жерден...
—Сен,
Ким болыуды кәлейсең ертең?

Дәрья сууын тастырып бәхәр,
Қуслар көкте канатын қағар.
Гөззаллыққа бөленип дүнья,
Ғумшадан гүл ашылған мәхәл,
Келешегің гүлдердей көркем...
—Сен,
Ким болыуды кәлейсең ертең?

Жулдызларға жол салып инсан,
Қоллар жетти табысқа мың-сан.
Ғәрезсизлик заманда жасап,
Алтын күннен нур емип турсан.
Өз елинде орның бар төрден...
—Сен,
Ким болыуды кәлейсең ертең?

Өзбекстан, Ана-Ұатанда,
Мийнет—бахыт хәр бир адамға.
Келешекти көркейтиу ушын,
Көп хызмет бар турған саған да.
Ел күтип тур ерликті ерден...
—Сен,
Ким болыуды кәлейсең ертең?

Түркстандур—түп саған сениң,
Өзбек болса—өз ағаң сениң.
Ата журтың—Қаракалпақстан,
Аталар алтын босағаң сениң.
Еркин елде тууылған ерсең...
—Сен,
Ким болыуды кәлейсең ертең?

Дақыл ексең партау-тынларға,
Данк, мәртебең жетер шынларға.
Я Аралдан балық ауласаң,
Я кой бақсаң Қызылқумларда,

Көкирегінде жарқырап орден...

—Сен,

Ким болыұды кәлейсең ертең?

Бериледи жаслық бир рет,

Ол—жалын, йош, ғайрат, кудирет.

Оның отлы нәпеси менен,

Дәуир ушын ийгилик дәрет.

Өмир соны күтеди сеннен...

—Сен,

Ким болыұды кәлейсең ертең? ✓

Өмир сени сүйеди, сен де,

Бол өмирге муқаддес бенде.

Сениң қутлы кәдемлеринди,

Қосығыма қосайын мен де.

Өмир жолың басланар жерден...

—Сен,

Ким болыұды кәлейсең ертең?

Бул сораұды, тууылған хәр бир,

Нәрестеге береді тәғдир.

Келешектин ийесисең сен,

Сениң менен гөззалдур өмир.

—Әй, жас әулад, өмирге келген,

—Сен,

Ким болыұды кәлейсең ертең?

Басланар сол ертең-бүгиннен,

Ол тууралы ойлан бүгин сен.

Жөн болады тууылған жерге,

Тәжим етип күнде жүгинсең...

Себеби: өмир басланар жерден...

—Сен,

Ким болыұды кәлейсең ертең? ✓

БИРЕҰДИ БИРЕҰ

Биреұди биреұ айтпаса,

Таң атып, күн батпайды.

Биреуди биреу жойтпаса,
Кеуил қарар таппайды.
Биреудің биреу сыртынан
Тон пишеди өзінше.
Биреуден биреу қалтырар
Шийкилиги сезилсе.

Биреуди биреу мақтаса,
Биреуге ол жақпайды.
Биреуди биреу жақласа,
Биреу оннан датлайды.

Биреуди биреу өңменлеп
Өрге қарай тартады.
Гүресер майдан келгенде
Биреуден биреу қорқады.

Тиришилик бар жерлерде
Биреуди биреу сүйеди.
Биреудің биреу сәл жерде
Кеулине қатты тийеди.

Биреудің биреу айтады
Кемшилигин, кемисин.
Биреуди биреу жойтады,
Барлығы—Өмир, сен ушын!

АШКӨЗЛЕР

(ертөк)

Бир бар екен, бир жоқ екен, ертеде,
Ертөклердің кулак, мурны келтеде,
Болған екен ағайинли үш жигит,
Усамаған хасла адам бендеге.
Үшеуіде тууылғанлы анадан,
Тууысқаннан байлықты дос санаған,
Нағыз ашкөз, қызғаншақ боп өсипти,
Дүнья десе тат болса да жалаған,
Бирин-бири көре алмаған, жек көрген,

Бир-биринен хийлеликти өткерген.
Әйтеуір-ақ нәрсе ушын гей ұақта,
Бир-бирине аларысып тәп берген.
...Бир күнлери олар ерте бәхәрде,
Талап излеп шығыпты бир шәхәрге.
Жолда кетип баратырып үшеуи,
Ушырасыпты алтын толы ләгенге.
«—Алтын! Алтын!»...деп жаңғырып хауазы,
Тарпа басып, тармаласып, таласып,
Бара бәри бас салыпты...«Алтынды!—
Кудай көктен таслағанғой шамасы!»...
«Барма екен буннан басқа тағы да?...
Деп, жалтаклап қарасып жан-жағына,
Дәрхал олар «кудай берген алтынды»,
Қалдырмастан салып алған қабына.
Алтын қапта. Ал, ендиги мәселе,
Тапқан алтын бөлинеди нешеге?
Усы сорау сарсылдырып олардың
Хәр бириниң мийин қурттай теседи.
Әри ойланып, бери ойланып, ақыры,
Әбден шаршап, алыспапты ақылы.
Бир ұақытта еки ағасы емиренип,
Инисине былай депти ах урып:
—Бизлерди сен тууысқан деп санасан,
Берекет тап, нан алып кел қаладан.
Сен келген соң бөлисемиз алтынды,
Барып-келиу «жол хақы» да аласаң?
—Жок, бармайман!...
—Өтинемиз?...
—Бармайман!...
—Онда, бизлер барамыз, сен бармайсан!
—Бирақ та,
Нанды сайлап, писигинен алғайсаң?...
«Куллық» депти, ол қалаға кетипти,
Еки аға «мурадына жетипти».
Бир жыңғылдың саясында отырып,
Ойласыпты хәм былай деп шешипти:
«Алтынды алсақ. инимизди өлтирип,
Ийе болсақ мал-дүньяға төрт түлик.

Солай етсек, журттан асқан бай болсак,
Бахыт, дәулет болар еди мәңгилик?»...
Орынлауға усы арзыу-әрманын,
Жумсап олар бар хұжданын, бар жанын,
Инисиниң тез келиуин күтипти,
Таска қайрап қоныштағы қанжарын.
Ал, иниси баратырып қалаға,
Былайынша ойланыпты далада:
«Алтын ушын, еки ағамды өлтирсем,
Жалғыз өзим байыр едим оғада»...
Солайынша келип ол да шешимге,
Қалаға да барып ерте песинде,
Нан алады хәм адамға билдирмей,
Уу қосады жолда нанның ишине.
Нанды алып тум-тусына қаранып,
«Байыйтуғын болдым-ау» деп қуанып,
Жетип келсе, ағалары «аш болып»,
Жөгисиреп, жатыр екен буралып.
Ушып турып еки бирдей заңғарлар,
Бара бирден асылады қанжарға.
Алтын ушын арын сатып, инисин, —
Еки ағасы жайратыпты солманда.
Көзден аққан жаслар менен қосылып,
Қан ағыпты инисинен жосылып.
Солай етип, иниси аяқ серппестен,
Мәңги уйқыға кете берген көсилип...
Алтын ушын алған ақыл, тынышын,
Еки аға құрбан етип инисин,
«Бәри бәржай болды ғой» деп шадланып,
Дауам еткен қуанышын, күлисін.
Дәрхал олар дәстурханға асылып,
Нанды жепти кеуилленип, мәсирип.
Қайдан билсин, қумыран қапқыр ашкөзлер,
Әжелине турғанлығын асығып.
Нанды жепти, рәхәтке батыпты,
«Аз ғана дем алайық» деп жатыпты.
Сол жатыстан, қозғалмастан, сол жерде,
Екеуи де тап сеспестен қатыпты.
Ашкөзликтің ашынарлы салдары,
Әне, сөйтип үш геллени жалмады.

—Ағайинлер алдадыма бир-бирин?
—Жок! Оларды ашкөзликлик алдады...

Бул ертекти халық дөреткен ертеде,
Ертеклердин кулак, мурны келтеде.
Көрдиниз ғой, ашкөзлилик ауыр дәрт,
Ал, дослыкта жасау қандай мәртебе!
Халық деген шын данышпан, данадур,
Айтар гәптиң хақыйқаты ғана бул.
Ашкөзликтің ақыбети усындай,
Арзыу-әрман менен тамамланадур...

БАТЫР ДЕГЕН БАЛА БАР

Бизің Бердақ көшеде,
Батыр деген бала бар.
Хәмме батыр десе де,
«Мақтаншақ» дер балалар.

Себеби, ол мақтанып,
Дейди: «Зорман, батырман.
Батырлардай атланып,
Сауаш қурып атырман.

Көшедеги баланың,
Бәри меннен қорқады.
Көрсө болды қарамды,
Алдымда тек жортады»...

Ол өзинен кишиге,
Қарап созар мойынын.
Араласып «исине»,
Бузып кетер ойынын.

Минип велосипедин.
Жүреди ол зыңғытып.
Қатты басып «дөдетин»
Қусларды да үркитип.

Кем-кемнен бул геллеғар,
Түүести бар төзимин.
Қағып кетти бир сапар,
Атасын да өзинин.

Сөзи болды ең изги:
—Көзди жумып айдаппан,
Кешир ата, мен Сизди,
Баска адам деп ойлаппан...

—Болса егер баска адам,
Басып кетежақпедиң?
Ондай болса, уассалам,
Сендей балам жок мениң!...

Батыр жууап табалмай,
Атасының сөзине,
Ашқан ауызын жабалмай,
Жас алды тек көзине...

АЙТСА ЕГЕР «Р»ДЫ КИМ

Айтса егер «Р»ды ким,
Сыйлық күтип тур бүгин,—
Деген сөзди еситип,
Кеули өсти Турдынын.

Деди:—Мениң күшигим,
«Р»ды жақсы айтады.
Күшигиме пышығым,
Сөз үйретер «пайдалы».

Күшигимнен үйренип,
Мен де «Р»ды айтаман.
Өскеннен соң үлкейип,
Дос боламыз кайтадан...

ҚАРА ПЫШЫҚ

Жәулан деген балам ушын,
Сақладық бир кара пышық.
Өзи сондай сулыу еди,

Қала берди бала пышык.
Жақында ол жазым болды,
Жүреклерди «жара қылып»...
Машын басып, аяқ-қолдың,
Қалыпты тек тарамысы.
Ауыр екен әсиресе,
Асыраған адам ушын.
Қапаландым еки есе,
Көбинесе балам ушын...

КЛАСЫНДА ҚАЛҒАН БАЛА

*Татар шайыры Мансур Саттаровтан
(юмор)*

Хәр жылы бир сабақтан
Балам қалады гүзге.
Қалдық үлкен «азап» қа,
Және хат келди бизге.
Миндим қатты ашыуға:
—Қалай болғаны бул?—деп.
Киригим арза жазыуға:
«Бәрине айыплы мектеп!...»
Зайыбым айтты:—Әуел сен
Директорға барып көр.
Барғаннан соң билерсең
Ким екенін айыпкер.
Үш адымды бир басып,
Мектепке ушып бардым.
Директорға ушырасып,
Сорауға тутып қалдым.
Журналларды көрди ол,
Абдуллин-ақ көп екен.
Маған сорау берди ол,
Түскендей тап төбеден.
—Неге билмейсиз оны?
Әне, баслы себеп—сол!
Усы жерде оқыйды,
Жети жылдан берли ол!
—Ислеп атырған жоқ па?

—Кешки мектепте емес пе?
Былай деди бир уақта:
—Көремиз пед. кенесте!
—Тәртип барма сизлерде?
Неге оны билмейсиз?
Тауып берің баламды,
Жууапкерсиз бирдей сиз!
—Тоқтан, сәл-кем сабыр етиң,
Көтере бермең хауазды.
Қәне, маған көрсетің,
Биз жиберген қағазды?
—Мине,—дедим,—оқып көр
Көзлеринди сәл ашып.
—Билдим,—деди директор
Келипсиз Сиз алжасып.
Балаңыздың оқытуғын
Мектебин билмейсиз хәтте.
Барың усы көшениң
Басындағы мектепке!»...
Келди тағы ашыуым:
—Қапыны қатты жауып,
Сөйлесемен усы бүгін
Баламның мектебин тауып!

БАЛАМ БАХТИЯРҒА

Таң атады, күн шығады, шығады,
Оны сениң нәзік жаның уғады.
Қуяш нуры тарар пүткил әлемге,
Күн қуяшы бар жерде бар көлеңке.
Ай менен Күн өмір сүрер узакта,
Ай да жалғыз, Күнде жалғыз, бирақта,—
Екеуи де жақты берер жаханға,
Екеуи де меҳрин себер адамға,
Бәлент көкте жарқыраса жұлдызлар,
Жер бетинде шадлы жасар ул-қызлар,
Қуяш жайнап, сәуле шашсын толған ай,
Тек жүзинде қара дағы болмағай...

БЕСИК ЖЫРЫ

Хәййиу жаным, аклығым,
Кемпир апан шад бүгин.
Аман болғай ауыл-ел,
Жайнай бергей жақты күн!

Айнанайын, ай кызым,
Кеулим айға бай кызым.
Аспанда ай, жұлдыз бар,
Әперейин қайсысын?

Айнанайын, аппағым,
Алтын бесик жатқаның.
Узақ болғай өмирин,
Гүзар болғай соқпағың.

Айланаман айлардан,
Суу аламан сайлардан.
Сендей сулыу кызды мен,
Табаламан қайлардан?

Қызым мениң карамық,
Қыз болар еле доланып.
Несип еткей қызыма,
Анаға тән даналық.

Хәййиу-хәййиу кызымнан,
Әрманым жок усынан,—
Сенидағы өмирге,
Қанат байлап ушырсам!...

БАЛАМНЫҢ БАЛАСЫНА

Былай деп айтажакпан,
Баламның баласына:
—Жанғаның абзал, хақтан
Қалғанша жаласына.

Ҳеш қашан шекеленбе,
Келе бер расынан.
Әлемде ауыр зат жок,
Адамның гунасынан.

Пайдалы жай излеме,
Биреудин панасынан.
Суу көрсен, сайыз деме,
Кешпей сай-саласынан.

Жалынып-жалпайма да,
Тәғдирдин шарасына.
Ал, соннан тал шайнасан,
Түспеймен арасына...

Усыларды айтажакпан,
Баламның баласына.
Жанғаным жақсы, хақтан
Қалғанша наласына.

Бул сөзим барып жеткей,
Олардың санасына.
Атаға қарап өскей,
Баламның баласы да!

ГЕНЖЕ БАЛАМА

Айнанайын, генже балам,
Барлық үмит сенде, балам.
Усы үйде не мазалы
Зат болса, тек сен же балам.

Тек ержетип сен де, балам,
Саулат бол бул елге, балам.
Ел-журт сени жақсы десе,
Жасарарман мен де балам.

Генжетайым, генже балам.
Мийнеткеш бол сен де балам

Мен жоқ уақта, маған қусап
Мардыйғайсаң төрде балам...

ҚЫЗ ПЕРЗЕНТ

(Қызым Зиядаға)

Перзенттің барлығы—перзент, бірақ та,
Қыз перзент көп еситилер кулаққа,
Таслар қақ айрылып, таулар жол берип,
Әруанадай ийген оған булақ та,
Бәлким, Ұатан деген өткір қылышты,
Солар сақлап келсе керек қынапта...

Оның қосығы көп, оның дауы көп,
Оның ашығы көп, оның жауы көп.
Хаслы нашар болған менен олардың,
Жеңген душпаны көп, минген тауы көп.
Демек, түсиниу шөрт мына дүньяны—
Өтилген сабақтың тәкирарлауы деп...

Қыздың билегінде билезик болар,
Жүрегінде жупар гүл өсип турар,
Ол хәр бир демінде, хәр қәдемінде,
Өмир менен табан тиресип турар.
Қатты қәхөрлесип караған уақта,
Пүткіл планетаны бир есик қылар...

Гүлдей жайнап турған уақта хүсини,
Қайтып бармағына түсер жүзиги.
Жүзиктің қасына орнатылғандай,
Отыз еки периштениң пишини.
Қыз перзент деген бул аспануу-зәмин,
Қалай түсинсениз, солай түсиниң...

Ол—жайнатып жағып өмир шырасын,
Хасыл етип атыр максет-мурадын.
Аспанның астында, жердің үстінде,
Жан жоқ улығламас қыздың уранын.
Қызлар көп тууылып, мына кең дүнья,
Айтсаң адамларға гәптиң расын?...

ҚЫЗЫМ ҚУМАРҒА

«Қыз өсер карап анаға»...

Атасы да бир сөйлесин.

Сабаклап берди жаңа да,

Анасының ол ийнесин.

—Қызыма көзиң тиймесин!

Үзилсе өзи тағады,

Көйлегиниң түймесин.

Үкелерин де бағады,

Зауықландырып зийнесин.

—Қызыма көзиң тиймесин!

Сорайды ертек китапты,

Ядлайды гейде бир сөзин.

Көзлери маған усап тур,

Көрсетип терең хұрметин.

—Қызыма көзиң тиймесин!

Ай қызым, генжетай қызым,

Көркейип өсер күнбе-күн.

Жоқ шығар меннен бай киси,

Ығбалым шығар бул мениң.

—Қызыма көзиң тиймесин.

ҚЫЗЫМ МИЯСАРҒА

Сен, жақсы қызымсаң, жүзлери жаркын,

Билесен, елинниң дәстүрин, салтын.

Соннан шығар бәлким, беглигин бузбай,

Қыздай ийбе сақлап киятыр халқым.

Сен, сулыу қызымсаң, шашлары буйра,

Сендей қызды еле туўған жоқ дүнья.

Жақсы перзент—пазыйлеттиң ағласы,

Екинши жаслықтың жалғасы—бул да.

Сен, өжет қызымсаң, өтирик айтпайсаң,

Өз пикир, өз ықрарыңнан қайтпайсаң.

Аз сөйлеп, көп тыңлап, китап оқыйсаң,

Тәсирли жерлерин терип ядлайсан.
Сен, бахытлы қызсан, аған, иниц бар,
Әжапаң, синлиц бар—қызыл гүлиц бар...
Мейли, мен қосықты соза бермейин,
Соза берсем, жаза берер түрим бар.
Мен ушын перзенттиң барлығы—перзент,
Маған қарап өссе, болғаны—ол тек.
Билемен, байлықтың, бахыт—дәулеттиң,
Қайнар булағы хәм сағасы—сол деп.
Қызым, кеўлиц мудар жас болып турсын.
Жети ыклым оннан жасканып турсын.
Дүнья студенттей дос болып, жаслық,
Сениң қәдеминнен басланып турсын!
Бирақ, саған айтажак бир ақылым:
Есте сақла мудар халық нақылын.
Анасына қарап өссе қыз бала,
Бәнтин басар даналардың гәпиниң...

Қызларым, бир нәсийхатым:
Айтың гәптиң хақыйкатын
Анаңызға қарап өсип,
Жети өлшеп хәм бир кесип,
Келешекти жақынлатын.
Соң, өзлериң сөзлеринди
Өзгелерге макуллатын...

УЛЫМНЫҢ ҮЛКЕНИНЕ

Саған көп бақыраман,
Саған көп шағынаман.
Улымның үлкенисең,
Илаж жоқ, неқыламан?!
Сен еле қаршадайсан,
Сен еле шаршамайсан,
Алдында асқар тау бар.
Сен еле арқалайсан,
Мен сени көп жумсайман
Көп жұмыс тапсырмайман.

Өмирди усы бастан
Үйренсин деп жумсайман.
Жумсайман алысларға,
Жумсайман жарысларға.
Шәрт сениң ерисиуин
Ерликке, табысларға...
Мен сени қатты улайман,
Айтысып тартыспайман.
Арыңды жастан сақла,
Әлпешлеп алғыслайман.
Қууанба күнде, күнде
Үндемей жүргениме.
«Көпирде таяқ жеген
Түйениң үлкени де»...
Мен сени урмайманда.
Дәпинип турмайманда.
Мойнына «мың тақыұмет»
Артаман бир майданда.
Шығарсаң буннан жуумақ.
Болғаның маған урпақ!
Өзинде болса гүнә
Қалалмас хеш ким қорғап.
Жаса тек хадал болып.
Өзине қатал болып.
Адамнан тууылдыңба
Мәңги қал адам болып!
Саған көп бақыраман.
Саған көп шағынаман.
Өмиримнің қалған жағы—
Сени көп сағынаман!

ПЕРЗЕНТ УШЫН

—Перзент ушын жанын пидә қылмаған
Инсан барма, бир сорауым сол саған?
Неге перзент ушын өкирең қағамыз,
Өзимиз Уатанға перзент болсақ хәм?!
—Перзент ушын жанын пидә қылмаған
Хеш инсан жок! Қысқа жууап бул—саған!

Перзент ушын жасап атырғандайсан,
Уатан ушын!—деп көкирекке урсаң хәм.
Перзент ушын жасадық хәм жасаймыз,
Соның ушын биз адамзат қусаймыз!
Бала салып жүрмесек те қалтаға,
Бала жанлы кенгуруге усаймыз.
—Ал, перзент ким?
—Перзент деген ол—өзин
Хәм өзинди өлшейтуғын тәрезин.
Жалғыз өзин журтка тулға болмайсан,
Өзгелерден бар тиккелей гәрезин!
Бир өзин дүньяны тиреп турсаң да,
Барлық ўақта гәрезлисең инсанға!
Перзент—өмир, перзент—қуяш, перзент—нур.
Уластырып тур бир таңды бир таңға!
Перзент ушын жанын пидә қылмаған,
Жанлы мақлуқ жер бетинде болмаған!
Бул шынлыққа бағыныўың шәрт сениң
Жети ықлымның тап жалғызы болсаң хәм!..

АЗАМАТ АТҚАРАР ИС КӨП

(«Улыма үш нәсият» дүркининен)

Азамат атқарар ис көп, улым сен,
Ол ушын бел байлап, женди түрин сен.
Бас байрақты алмасаң да, бул жолда—
Женисликке жетемен деп урын сен.

Азамат атқарар истиң түри көп,
Бир жағында көрин көптиң бири боп.
Журтка пайда тийдирмесен, жер басып
Жүргениңниң кереги жоқ тири боп.

Ата-анаға хызмет етиў-қарызың,
Хәм миннетиң, хәм перзентлик парызың.
Хызмет етиў усылай деп, тауықтай
Хәуес етпе әлле кимниң тарысын.

Ең әуеле—түсин ел-журт паркына,
Опадар бол оның абырай, данқына.

Елге қанша хызмет етсең, ертең ол,
Сонша құрмет болып келер алдыңа.

Шийкилик шықпасын айтқан сөзіңнен,
Нийетің көриніп тұрсын көзіңнен.
Халыққа қандай қалыс хызмет еттім?—деп
Саат сайын имтихан ал өзіңнен.

Азамат атқарған ис көп, улым, сен,
Ол ушын бел байлап, жеңді түрін, сен.
Усы жолда талпын алға!

Тәуекел—

Сүрінсең де усы жолда сүрін, сен.

УЛЫМ, ИТИБАР БЕР...

Улым итибар бер усы сөзіме:
Өмірден орын тап өзің-өзіңе.
Өзгеге исеніп күн кеширгениң
Усағаның оның көленкесіне.

Ел ишінде ержетесең, еле сен,
Көптің бири болып жасап көресең.
Өмір ертең:—Орның көне, жора?—деп
Сорап қалса, не деп жууап бересең?

Өмір былай деп хәм сорады сеннен:
—Қандай тилегиң бар, айт, әзиз бендем?
Аспанның астында, жердің үстінде
Барлық мүддәхәң тек питеди меннен?...

Сен сонда өмірден не тилер едің?
Бәлким, шапшып, айға секирер едің...
Мен сениң орнында болғанда сонда,
Өмірден тек орын өтинер едім.

Улым, итибар бер усы сөзіме:
Өмірден орын тап өзің-өзіңе.
Өзіңнің сөзіңди өзің айтпасан,
Көринбегениң хәм абзал көзіме...

СЕНИҢ ТУУЫЛҒАН КҮНИҢ

Улым, бүгін сениң тууылған күнің,
Мениң мың муқамға кубылған күним,
Қутлы болсын айтып ашық аспанға,
Жұлдызларға қарай жууырған күним...

Сен тууылған ақшам ай жарық еди,
Таллар самал менен шайқалып еди,
Оның сылдырлаған жапырақтарынан
Жаханның жаслығы байқалып еди.

Сен тууылған ақшам күн аяз болды,
Аяз хәм жолларға паяндоз болды.
Сен дүньяға келген сәтлі саатта,
Пүткіл әлем маған қарар көз болды.

Сонда көрдим сени атқан таңлардан,
Ай хәм жұлдызлардан, айдын жоллардан.
Мен саған мәңгилик бахыт тиледим,
Алдағы әсирден, алыс әрманнан.

Мен саған не ушын тилек тиледим?
Оған жууап берди сонда жүрегим:
—Сен дүньяда бийкар жасаған жоқсан,
Тилегиң—өмирге қосқан үлесің!...

Инсан тууылады жасау ушын тек,
Оған тилеу керек ең жақсы тилек.
Өзиңнің әмириннің дауамы ушын
Еле де толғанар мәуридлериң көп!...

Саған қушақ ашып ана-тәбият,
Айтқан яңлы болды ақыл-нәсият.
—Дүньяның ийеси дуньяға келди!—
Деп даурық салдым хәм әйледим пәриял...

Улым, бүгін сениң тууылған күнің,
Мениң өз-өзиме сыйынған күним.
Кел, көз айдын айтып, қутлықлайық сол
Бизлерге дийдарың буйырған күни?!

ТӘБИЯТ ҲАҚҚЫНДА

АРАЛ

Хош әжеп жай айлы әлемде,
Оған қуслар келер еди сәлемге.
Орта Азияның ой хәм қырлары,
Гүл-гүл дөнер еди Арал дегенде...

Жайнап жатыр еди нурлы жағыслар,
Сайрап жатыр еди нурлы нағыслар
Оннан старт алып турғандай мисли
Қайнап жатыр еди нәупир ағыслар...

Елди асырып келген теңиз еди—Ол,
Барлық тиришиликке негиз еди—Ол.
Нешше әсир бойы ата-бабадан
Әуладларға мийрас лебиз еди—Ол...

Сен жатырсаң, ушардан атып
Түсірилген торы ала ғаздай.
Қайғырасаң қансырап жатып,
Басқа көрген азабың аздай.

Сум мерген ким буққы таслаған?
Енди саған паркы жоқ оның.
Айралықтың жәбирин тартсаң хәм
Қыя шөлде қызып тур жонын.

Тууылған жер топырақтарына
Бауырынды берип атырсаң.
Оның аяқ соқпақларынан,
Кең дүньяны көріп атырсаң.

Қалмайсаң сен хәргиз тасада,
Сен, қуяшқа усайсаң Арал.

Усы дүнья канша жасаса,
Сен хәм сонша жасайсан, Арал!

АРАЛ КЕРЕКДУР

(Ещан бақсының жолына)

Мен халқыма машхур Ещан бақсыман,
Маған марал емес, Арал керекдур.
Бүгин кеули-ғамлы, көзи-жаслыман,
Маған жанар емес, Арал керекдур.

Есит, жәхән, арзыу билән зарымды,
Ким тынлайды шертсе жүрек тарымды?
Алар болсаң, ал қыйнама жанымды,
Маған жанан емес, Арал керекдур.

Күннен күнге сарғыш тартып шырайым,
Сау басыма түсти сан мың ууайым.
Айралыққа қалай шыдап турайын?
Маған ықрар емес, Арал керекдур.

Үйрек ушып, ғазлар қонған коллерим,
Мухаббатым, меҳрим еди ол мениң.
Қайдасызлар, белли-белли беғлерим,
Маған нарлар емес, Арал керекдур.

Сууың қайда, жигербентим, Жәйхуным?
Толып, тамам болғаныма ай-күнің?
Қандары ким бул хәсирет, қайғының?
Маған сорау емес, Арал керекдур.

Қайдасызлар, қалың орман-тоғайым?
Дәрегинди қай төбеден табайын?
Сен ушын мен жанды отқа жағайын,
Маған томар емес, Арал керекдур.

Қайдасызлар, жасыл жылға-сайларым?
Қайдасызлар, қысыр емген тайларым?
Қайдасызлар, ағыл-тегил айраным?
Маған зәхәр емес, Арал керекдур.

Кайдасызлар, қызғалдақлар, боянлар?
Кайдасызлар, қулан, кийик, қоянлар?
Инсан болсаң, тәбиатты аянлар,
Маған сонар емес, Арал керекдур.

Салы атызда шақырғанда қырғауыл,
Сестин уйып тыңлар еди бир ауыл.
Ким екен Жәйхунның тартқан жылауын?
Маған кәхәр емес, Арал керекдур.

Көп жыллардан бери дузлы суу ишип,
Ийегим кемсендеп, жағым қууысып,
Ийлеусиз теридей қалдық тырысып,
Маған самал емес, Арал керекдур.

Ешан бақсы айтар, көзимде жасым,
Еспе қум астында қалмасын лашым.
Я дәс! Өзиң қолла нурлы қуяшым,
Маған қарар емес, Арал керекдур.

Қәуми-қарындаслар, дослар, яранлар,
Мүмкин болса мүшкилиме жаранлар.
Жасасын десеңдер жақсы адамлар,
Маған ықрар-ләбзи халал керекдур.

Мен халқыма машхур Ешан бақсыман,
Ким Арал десе, тек соның достыман.
Неге десең, мынау аспан астынан,
Ата журт—Түркстан маған керекдур.

ТӘБИЯТТЫ ҚОРҒАЙМЫЗ ДЕП...

—Тәбиатты қорғаймыз деп, қайтама,
Көп адамлар батып атыр пайдаға.
Тораңғылдың тамырынан қопарып,
Залын поллап алды бажбан қайнаға...

—Ол хеш гәп-ғо, әзимиздей Мырзагүл,
Ондатра тон тиктирер жылда бир.

Тоғай төре болғаннан соң дайысы,
Үш мезгил ауқаты—қоян, қырғауыл...

—Тәбиятты қорғаймыз деп, көп адам,
Дауыткөлде доңыз атқан копадан.
Инспектор ийи бослау қусайды,
Иләж, шара қолланбапты оған хәм...

—Мейли инан, инанба, ерк өзінде,
Бирак, айтып тауысқаным жоқ сөзимди.
Тәбиятты қорғаған сол қоңсыдан,
Зыян көріп жүргенім жоқ өзім де...

БУЛАҚ ҲАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ

Тиришилик болыу ушын турақлы,
Инсаният кәриу ушын узақты,
Садағаң кетейин сақый тәбият,
Бинят етсе кәрек дәслеп булақты.

Дәрьялар таулардан саға алғандай,
Тарийхы бар булақтың да, хәр қандай.
Дүньядағы уллылықтың барлығы,
Бир мысқал тамшыға тийкарланғандай.

Мәлдир булақ—хадаллықтың мысалы,
Ләбзи хадал жанды ғана қушады.
Оның данқын жер—жәхәнге жеткерип,
Қуслар бәлент пәруаз бенен ушады.

Хеш сулыулық оннан басып өтпейди,
Өткен менен ол узақлап кетпейди.
Булақлардан басланған бул әлемди,
Тәриплеуге тил, құдирет жетпейди.

Булақ көзи—жақсылықтың нышаны,
Гөззаллыққа қарай алып ушады.
Мәңги булақ болғаннан соң ана-жер,
Мәңги жәннет адамның да қушағы.

Тиришилик болыу ушын тураклы,
Хасыл етиу ушын максет-мурадты,
Садаған кетейин сақый тәбият,
Таудан сырқып алса керек булақты.

Жүр, балам, тез атланайық сапарға,
Шадланайық, жетип үлкен топарға.
Алдымыздан булақ шықса билип қой,
Демек, бийкар келмегенбиз жәхәнға.

Булақ сууы-әбийхаят бийбаха,
Мегзейди ол шийрин жемис мийуаға.
Булақ болып жүрек-бауыры ийсин деп,
Инсаният келсе керек дүньяға...

Жаксы сөзге түрип мудам кулакты,
Жүр излейик, балам, сол бир булақты.
Оның ушын ис пенен сәз бир болып,
Хасыл етиу керек максет-мурадты...

Балам, дийқан-достың болсын жанажан,
Сонда исиң-рауаж, бахыт табасан,
Дийқанның перзенти болғаннан кейин,
Билемен, әлбетте арға шабасан.
Оған журт жапырылып тәжим еткенде,
Қалай сен бир шетке қарап қаласан?
Зәрүр болып қалсаң бел, я кетпенге,
Дийқаннан сорауға мәжбүр боласан.
Сонда, бул дүньяны бинят еткен де,
Усы дийқан ба деп, ойлап қаласан...

Билип қой сен, базарда мың киcи бар,
Мың кисиниң мың кисиде иси бар,
Алып сатар ауыз бетте отырса,
Аржағында олардын ул-қызы бар,
Саудагердин таусылған жоқ «тақаны»,

Шар базарда қыйыр-шыйыр изи бар,
Адам қәдирин арзанлатып, баханы,
Баспалатып атырған да усылар...

Бир айтқаным болмаса,
Бир айтқаным келеди,
Адамларды сонда да,
Мунайтпағым келеди.
Бир айтқаным болмаса,
Бир айтқаным келеди.
Наданларға сонда да,
Сыр айтпағым келеди,
Бир айтқаным болмаса,
Бир айтқаным келеди.
Тынық сууды сонда да,
Ылайтпағым келеди...

Жағымпазды көрсем мен,
Жанып кетким келеди.
Оны жанған өртенге,
Салып кетким келеди.

Шын инсан ким, даусынан,
Танып қалғым келеди.
Оны оттың аузынан,
Алып қалғым келеди...

Еле жыллар жылжып, әсир өтеди,
Олар мұрадынды хасыл етеди.
Халыққа қалыс хызмет еткен адамға,
«Алла жарылқасын» несип етеди,
Барлық нәрсе өз орнына түседі,
Инсан әбийхаят сууын ишеди.
Хәқыйқатлық деген қәтиблер сонда,
Сениң атынды да хатқа дизеди.

Соған дейинги ис-ансат ис емес,
Жылтыраған заттың бәри мыс емес.
Ата журт—Түркстан болғаны менен,
Адамлардың бәри Алпамыс емес...

АҚ ҚУУДЫҢ ӘЖЕЛИ

Ақ қуу еди келген бир аққубадан,
Жүрген жери—жайнаған жақты жәхән..
Пайманасы толғаны жәниұардың,
Бәринен де бетер көп батты маған.

Ол Аралда тууылып өскен еди,
Өскен еди ойламай хештенени.
Ушса—бир қус, отырса—және бир қус,
Оны айтсам, көзиме жас келеди.

Өзиндей сулыу еди минези де,
Қайыл еди не тийсе—үлесине.
Бирақ ол тайын еди Арал ушын,
Тәғдирлердин хәр қандай гүресине.

Жәниұардың көзлери дөнгеленип,
Дур силкинген гезлерин көрмеп едик.
Жатыр ол жаратқанға жан тапсырып,
Аралдың жоқ болғанын көрмейин деп.

Кеше жауған қар бүгін ерип атыр,
Ериген қар жерге нәр берип атыр.
Ол мөңгиге уйқыға кеткен менен,
Өмириниң дауамын көрип атыр.

Хәзир оның қанаты талып атыр,
Аңызак жел пәрлерин алып атыр.
Лашы қулап жатса да, сулыұлығы
Теңиздин жағасында қалып атыр.

Ол Аралда тууылып өскен еди,
Өскен еди ойламай хештенени.

Садык болып өскен соң Ұатанына,
Оннан жыртқыш анлар да сескенеди...

АРАЛ

Сен жатырсаң, ушардан атып
Түсирилген торы ала ғаздай.
Қыйғырасаң қансырап жатып,
Басқа көрген азабың аздай.
Сур мерген ким бұкқы таслаған?
Енди саған парқы жоқ оның.
Айралықтың жәбирин тартсаң хәм,
Қыя шәл де қызып тур жаның.
Тууылған жер топырақларына,
Бауырынды берип атырсаң,
Оның аяқ соқпақларынан,
Кен дүньяны кәрип атырсаң.
Қалмайсаң сен хәргиз тасада,
Сен қуяшқа уқсайсаң, Арал!
Усы дүнья қанша жасаса,
Сен хәм сонша жасайсаң Арал!

СЕН МЕНИ ҚУТЛЫҚЛА

Сен мени қутлықла, қутлықла, бәхәр,
Сени сүйгенлердің мен хәм биримен.
Мубарек ышқында мәңги миннетдар
Болып жүрегенлердің сөйлер тилимен.

Сен мени қутлықла, қутлықла тағы,
Мен—сәуир самалман сезим сууырған.
Мениң сап ышқымның қайнар булағы
Сен жадырап келген күни тууылған.

Сен мени қутлықла, қайырлы таңым,
Сен хәм тәниримсең талай сыйынған.
Жанымда жананым—гүл жүзли ярым,
Бәхәрдің бәхәри бизге буйырған.

Сен мени қутлықла, көктеги қуяш,
Мен сениң бір мысқал гүмис нурыңман.
Саған деген мехир-мухаббат, ықлас,
Бәхәр паслы менен бирге тууылған.

Сен мени қутлықла, жайнаған жахан,
Мен саған мәканман—гүллер кубылған.
Сен несийип еткізген арзыулы жанан
Нәубәхәр басланған күни тууылған.

Сен мени қутлықла, аспандағы ай,
Көз айдын сөз айтыу—дәстүр бурыннан.
Мениң айдан арыу дилбарым, тандай
Таза қосық болыу ушын тууылған.

Сен мени қутлықла, мәрүәрид жулдыз,
Сен деп ақ урғанның биреуи—өзим.
Мен баязын жазған баяғы сол қыз
Бүгин такирарлап тур бәхәрдің сөзин.

Сен мени қайтадан қутлықла, бәхәр,
Сени сүйгенлердің мен хәм биримен.
Жаксылықтан берип жаханға хабар
Өмир сүргенлердің сөйлер тилимен.

Сен мени қутлықла, қутлықла, бәхәр,
Сениң орның ғиреули өз алдында.
Сен маған тилеп қал қайырлы сапар,
Не жаксылық болса, болсын халқыма!

ӘМИҮ МЕНЕН СӨЙЛЕСІҮ

—Әмиүдәрья, қайда сениң бурынғы
Бурқасынлап аққан пәтли ағысың?
Кимлер сайызлатқан сениң сууыңды?
Кимлер алдырғанлар аўзындағысын?
—Тыңла, мен Әмиүмен, әсирлер бойы
Адамзатқа хызмет етип келгенмен.
Мийнеткеш халықтың мереке-тойын

Толқынларым менен талай көргенмен.
Еркин нәпес алып еки жағамда,
Нешше-нешше дүркин әулад жасады.
Сийнемнен суу бердим сонша адамға,
Еки бойым болды өмир базары.
Әпсанада әбийхаят атанған
Тамшысы—алтын, зер—сууларым болды.
Еситкен шығарсаң бәлким атаңнан,
Соналы ғазлар хәм кууларым болды.
Тоғайларым болды жағаларымда,
Онда не әжайып қуслар бар еди.
Бұлбиллердің йошлы намаларында
Суудың сулыу сести сынғырлар еди.
«Әмиүдәрья», кууатымсаң, жанымсаң»,
Деп нешше шайырлар қосық арнады.
Қызлар түйме тағып толқынларымнан,
Жигитлер ярына сәлем жоллады.
Көп әсирдің әндийшесин көрип мен,
Бетлеринен орын алдым тарийхтың.
Өзим де хайранман бүгинлигинде
Сууым сайызланып, ақпай тур өрге.
Жениллетер ким бар мениң жүгимди?—
Деп қарап қояман қатара елге.
Буған ким айыплы? Қәне өзин-ақ.
Айта ғой жасырмай хақыйқатлықты.
Суу хаққында ойланбастан азырақ,
Аңсауға болама бәрха шадлықты?
Суу болмаса пәтли ағыс болама?
Дәрья сууын тастырады бәхәр, жаз.
Тек сөйлесик пенен дәрья толама?
Маған емес, адамларға хабарлас?!
Адамлардың қолында ғой тәғдирим,
Аралын аңсаған мен бир дәрьяман.
Адамға ғәрезли мениң хәр күним,
Жүрген—дәрья, ал, мен—жатқан бойраман.
Айт сен, адамларға, ағысларымды
Бурынғы қәддине қайта салайын.
Жасыл атау етип жағысларымды
Толқынларым менен гүлге орайын.

Жалғыз өтিনিшим: мениң бүгинги
Әуладларым маған пәт берегөрсин.
Төгип-шашпай, ысырап етпей сууымды
Арал айдынына жеткерегөрсин.
Айт сен, қос жағыста жасап атырған
Мәрт, бақадыр—ғошшақ жигит-қызларға:
Мен әуладлар ууызында татырман!
Түсіндирсин соны хәтте қусларға!...
Айт сен адамларға, айт сен жаханға:
—Әмиүдәрья сууын қайтарып бер?—деп.
Еркин нәпес алғың келсе жағамда,
Улым, сен хәм мендей болагөр сергек!...
—Хызметине қуллық!
Әмиү, әпиу ет,
Өзлеримиз бармыз, ойланба хаслан!
Адам деген әжайып зор құдирет,
Дәрья дөретер ол мехир-ыкластан!

Мехри дәрья—нешше әуладларын бар,
Демек, бахтың бәлент, нәүпир дәрьясан.
Тууысқанлық деп соққан қан тамырлар,
Сени апаттан аман сақлар хәр қашан!

Сен—ана дәрьясан, талай әуладты,
Еле толқынында тербей бересен.
Әмиүдәрья деген мубарек атты,
Ул-қызыңның жулдызында көресен...

—Рахмет улым! Айтқаның келип,
Аралға куйылғай ағын сууларым.
Тениздің әжайып тәбиятын көрип,
Рахат тапсын сениң хәм мениң жаным!...

АРАЛДЫ ОЙЛАСАМ

Аралды ойласам Мойнақлы шайыр
Сағын Зияуовты көргим келди.
Оның көзлеринен оқып терен сыр,
Хәр сөзине мәни бергим келеди.

«Арал күннен-күнге курып баратыр.
Бизлер көрип жүрмиз күнде көз бенен.
Дәрти жүреклерге урып баратыр,
Бәрин түсиндириу қыйын сөз бенен.
Бурын шағалалар шарқ урған жерлер,
Хәзир шоры шығып, шаңқытып атыр.
Мотофлюгалар, қайық хәм сейнер,
Байыұлы уялап, шаң жутып жатыр,
Арал айдынлары бизлерди таслап,
Өзи кем-кем арман кетип баратыр.
Тайнапыр баржалар көзлерин жаслап,
«Утиль сырьё» ға өтип баратыр.
Теңиз бойындағы бурынғы төбият,
Қолдан шығып қашқан шымшықтай болды.
Қуслар, хайуанатлар өйлесип пәрияд,
Услап тутынбаған уршықтай болды.
Айтсаң арзымыз көп: ауыз суу кәхәт,
Хауа райымыз алағат бултлы...
Тек тууған жер-кеуилге йош хәм қанат...
Хеш ким есигине урған жоқ қулыпты.
Бирақта Аралдың ауыр тәғдири,
Түн уйқымды төрт бөледі төсекте.
Тартылып баратыр теңиз хәр күни,
Ойланамыз, ойланбайық десекте.
—Аман сақлап қалыу ушын Аралды
Не ислеймиз? Дәстан арнау керек пе?—
Деп өзиме өзим берип сорауды,
Телмирип қарайман теңиз төрепке.
Теңиздің бүгинги келбетин көрип,
Көзиме жас келер хәм жаным ашып.
Бул аухалға көнип, оған жол берип,
Мойнақта жүремен қалай жер басып?!
Берекети қашты балықлардың да,
Түсимизде көремиз тек сазанды.
Аш жолбарыс ақырғандай алдымда...
Усы Арал алып болды мазамды.
—Аман сақлап қалыу ушын теңизди,
Не ислеу керек? Ойланаман қайтадан.
Оған жәрдем көрсетпесем, теңизде

Тууылдым деп ертең кимге айтаман?...
Аралды ойласам мойнақлы шайыр
Сағын Зияуовты көргим келеди.
Ана—тәбият болып хәр адамға бир
Арал мухаббатын бергим келеди.

АРАЛ ЖАТЫР АҲ УРЫП

«Дәрья сууын қурытты,
Ақ шабағын ширитти...»
Енди халым мүшкіл деп
Арал зарлап турыпты.

Иши-бауры қалтырап,
Тунжырап түр әтирап.
Турғандай тап шақада
Илинip қос жапырақ...

Ол зарлап суу сораиды,
Хәр секундты санайды.
«Ким гүнакар буған?»—деп
Жән-жағына қарайды?

Жағыс қалған қаңырып,
Қой-қозы жүр маңырап...
Мойнақта да азайған
Бурынғы шоқ шаңарақ.

Қалған қула дүзлерде,
Қайық түсер көзлерге.
Сокпақларда, жолларда
Жоқ есабы излер де.

Суу жоқ ағып атырған,
Тек шаң шығар тақырдан.
Арал жатыр ақ урып,
Шықпастан ақ шатырдан.

Дәртин айтар иштеги,
Еситилер сеслери:

«Дәрья сууын курыткан,
Адамлардың өзлери!...»

Әмиу, Сырдын сууы жок,
Үйрек, газ, ақ кууы жок.
Арал жатыр ултанда
Қылыштай тап қыны жок.

Минген катты кәхәрге,
Қамсығады сәхәрде.
Барлық өкпе-гийнесин
Айтажак ол бәхәрге.

Арал жатыр ах урып,
Әмиу, Сырды шақырып.
«Суу—өмир!»—деп әлемге
Айтқың келер бақырып...

ҒӘРЕЗСИЗЛИК ҚОСЫҒЫ

ҒӘРЕЗСИЗЛИК ҚОСЫҒЫ

Хәзир заман ғәрезсизлик заманы,
Хәммениң көкиреги таныр наманы.
Туран ойпатына, Әмиу бойына,
Келди мине кемликтин де камалы.
Ата журт—Түркстан муғаллим болып,
Беккемлеп атқандай таза теманы...

Адам адамға—дос, кәдирдан болды,
Қамырдың ушынан пәтир нан болды.
Қайтадан тикленип халық дәстүри,
Бурынғы батырлар—Батырлар болды.
Буның бәри—«түрткен ақылдан» емес,
Ата-баба «сүрткен ақылдан» болды...

Хәзир заман ғәрезсизлик заманы,
Журт жапырылып қоллап атыр жаңаны.
Өз арбасын өзи тартып хәр адам,
Тереңлетип атыр ақыл-сананы.
Хәр жыл сайын хәр елаттан бир адам,
Зыяратлап келип атыр Каабаны...

Жетпис төрт жыл жалтақ болып кисиге,
Бағ ийеси кирмеди бағ ишине.
Бүгин бизиң Өзбекстан дияры,
Теберикдур пүткіл дүнья жүзине. ?
Бул үлкеде тууылған хәр бендениң,
Несийбеси ерип жүрер изине...

Хәзир заман ғәрезсизлик заманы,
Адамлар ардақлар ата-бабаны.
Соннан шығар: мәртлик-мәңгилик болып,
Ырза қылып атыр алла-тааланы.

Демек, бизлер жасаған бул заманды,
Аспаныу-зәмийннің мойынлаганы...

Миллет бир-бирине меҳрибан болды,
Этшөк шарбағында шақырған болды.
Еркин нәпес алып жанлы-жәниуар,
Тиллер танлайында тақылдар болды.
Мусылман әлхәмди мусылман болып,
Қаза қалған намаз оқылған болды...

Хәзир заман ғәрезсизлик заманы,
Есип тур дәуирдің сәуир самалы.
Бул ғәниймет демлер, қутлы қәдемлер.
Нәуқыран етип тур Уатан-Ананы.
Түркстан—данышпан устаздай болып,
Түсиндирер еле таза теманы...

Заман зауық берсин заманласларға,
Данк, дәулет, мәртебе жетсин аспанға.
Тууылған жер топырағы тағы да,
Мәртликлерди мийрас етсин жасларға.
Пүткил гөззаллығы планетаның,
Әзиз мийман болса Өзбекстанға!...

МАҚТУМҚУЛЫҒА МҮРӘЖӘТ

Мақтумкулы, мақул ғәпдур айтқаның,
Жигит-жигит емес йошы болмаса.
Ким биледи атқа айыл батқаның,
Саурысын сыйпалар досы болмаса.
«Достың да досты бар» деген даналар,
Бул сөзди хәрқандай инсан тән алар.
Дүньяның кеңлиғи бир пул саналар,
Кеуил қапылғырдың хошы болмаса.
Өз нәпсинди ойлап досты сатқаның,
Әулийеге карай кесек атқаның.
Хәмме сеннен алып қашар ат-тонын,
Гәпиңнің аяғы, басы болмаса.
Накыл бар: бир қолды жууады бир қол,

Мәңгилик дегеннин шын мәніси сол.
Сулыу болған менен сүйсіндирмес ол,
Жан алар жылуасы, назы болмаса.
Хәзир заман ғәрезсизлик заманы,
Хәммениң көкиреги таныр наманы.
Ким биледи кеуилдеги наланы,
Зибанға сес берер сазы болмаса?!
Сен сөзлер айтқансаң алдынды болжап,
Бизге несип етип турғандай сол уақ.
Аралдың дәртине даңғыл бир жол тап,
Көлдин қуты қашар ғазы болмаса.
Тама берсе тасты тесер тамшы да,
Жүйрик атқа жумсалмайды қамшы да.

ҒӘРЕЗСИЗЛИК

Ата—бабам Түркстаннан көшкели,
Көрген талай телпек дирилдеспени...
Ҳадал жасап, хәтте балық усласа,
Қонағына гизнеген бел кеспени.
Соннан шығар, сақый болып ул-қызы,
Кең сахраға зордан сыйып өскени...

Ата-бабам басқалардан сескенип,
Жасамауды зинхарлаған ескерип.
Жау келгенде, арға шабар аттың да
Төрт туяғын көрген дейди тексерип.
Соннан шығар, Ерназардай ерлердин,
Талай дардың қыл арқанын кескени...

Ата-бабам айтып ақыл сөзлерин,
Душпанға да дос көрсеткен өзлерин.
Ғәрезсизлик ушын гүресип, хәтте
Тилегин тилеген дини өзгениң.
Соннан шығар, бир атаға бас ийип,
Бир қазаннан ауқат ишкен бес келин.

Ғәрезсизлик—ғәрип ата-анам бул,
Ақылы-кәмил, шын данышпан данам бул.

Сол мийрасым, сол байлығым болмаса,
Сынған ақша сыяклыман мен хәм бир.
Соннан шығар, кен болып хәм тен болып,
Пукарасын мәрт етип тур заман бул!

НАҰРЫЗ АЙТЫМЛАРЫ

ШЫНҚОБЫЗ

Анам сени сандығында сақлаған,
Сақламаса, кеулі қарар таппаған.
Еситкенде сениң сулыұ сестинди,
Ескен сәуір самаллар хәм тоқтаған...
Сениң нәзик намаң ушын, Шынқобыз!

Тиллә тилиң сайраса хәр намаға,
Бул әлемниң бәри сеннен садаға.
Журт жапырылып хайт, мереке-тойларда,
Дәсте-дәсте гүл таслаған далаға...
Сениң сулыұ сестин ушын, Шынқобыз!

Қыз-жауанлар қозғап жүрек дәртлерин,
Қосық еткен ашықлықтың шәртлерин.
Алысқа-ат, жақынға-хат жоллатып,
Сениң сулыұ сестин ушын, Шынқобыз!

Тиллә тилиң шуғла шашқан нурлардай,
Онда терең тәхәлле хәм сыр бардай.
Пүткил дүнья дилбар киби доланып,
Сулыұлығын саған арнап турғандай...
Сениң сулыұ сестин ушын, Шынқобыз!

Анам сени сандығында сақлаған,
Атам сени алтын менен қаплаған.
«Кең сахраның бүлбили» деп бийкарға,
Аталмаса керек қарақалпақлар-әм...
Сениң нәзик намаң ушын, Шынқобыз!

ҚЫЗЛАР ҚОЛДАН УЗАТЫЛСА

Қызлар қолдан узатылса,
Көзи—күлген күндей болар,
Бир атыздан бир атызға,
Көширилген гүлдей болар.

Бир ауылдан бир ауылға,
Ушып барған хүрдей болар.
Жақсы нийет жылауында,
Жарылқаған пирдей болар.

Қыз болса да, ул болса да,
Қатан талап бирдей болар.
Қағыйдасы бир болса да,
Ұазыйпасы зилдей болар.

Қызлар қолдан узатылса,
Есик бетлер—төрдей болар.
Салт-дәстүр сәл шубатылса,
Басылмаған мөрдей болар...

№ НАҰРЫЗ «АЙТЫСЫ»

Жигит:

—Болып қалдым саған ашық,
Болайық биз ашық-машық,
Сүйгенимди билдирейин,
Қанымнан кешсең бир қасық.

Қыз:

—Болсаң егер маған ашық,
Көп егленбе, жолға асық.
Сүйгенлигің рас болса,
Тауып кел бир ағаш қасық.

Жигит:

—Тауып кел деп ағаш қасық,
Хат жазып бер мәрди басып,
Сениң ушын отырайын
Коммерциялық дүкан ашып.

Қыз:

—Турғанында дүкан ашып,
Барып қалсам «қырдан асып»...
Еплеп тауып берерсеңбе?
Бас жууғының бир данасын?

Жигит:
Турғанымда дүкан ашып,
Турмастан хеш саудаласып.
Саған сауда етер едим,
Саккыздың тап мың данасын.

Қыз:
—Болсаң егер маған ашық,
Қала күни қалаға шық,
Бирақ Наурыз байрамында,
Жүрмейик биз жағаласып...

БҮГИН БАЙРАМ СЕНИКИ

Сен де келдің «Гештек» ке,
Мен де келдим «Гештек»ке.
Сен отырсаң төр бетте,
Мен отырман ең шетте.
Қарамайсаң мен бетке.
Мениң көзим сен бетте.
Бүгин байрам сен бетте.
Бүгин байрам—сеники!
Наурыз әййям—сеники!
Мен кетсем де сен кетпе!

Қызып ойын-зауқымыз,
Бир басылды мауқымыз.
«Шағала» боп шарқ урып,
Айттық «Бозатау»ды биз.
Қарамайсаң мен бетке,
Мениң көзим—сен бетте.
Бүгин бәхәр—сеники!
Ләбзи халал—сеники!
Мен кетсем де, сен кетпе!

Майдан болды негизғи:
Хәзил-дәлкек, дегишпе.
Ең ақырғы сынақта,
Сен еристин жениске.

Қарамайсаң мен бетке,
Мениң көзим—сен бетте.
Бүгін бәхәр—сеники!
Пүткіл жәхән—сеники!
Мен кетсем де, кетпе!

БҮГИН НАҮРЫЗ

Бүгін Наурыз! Қызлар кийип дарайы,
Жигитлердің гүл-гүл жайнап шырайы,
Хәммеге яр болып қәдір қудайы,
Қәдемди нық басатуғын күн бүгін.

Бүгін Наурыз! Нәубәхәрдің келиуи,
Жер бетиниң көк липасқа дөниуи.
Көптің бири болып тойда көринип,
Тиллерден дүр шашатуғын күн бүгін.

Хәммениң төбеси аспанға тийип,
Адам адамларды қушақлап сүйип,
Бууыны босасып, бауыры ийип,
Көп қууанып йошатуғын күн бүгін.

Заман талап етсе, хә десе, мә деп,
Алды менен әуел өзінди тежеп.
Тойға барсаң, үйде жоғынан же деп,
Иштейлерди ашатуғын күн бүгін.

Наурыз қутлы болсын барлық досларға,
Заманластарға хәм ғарры-жасларға,
Хәмме минип бәлент тауға-асқарға,
Бәхәрге көрк көсатуғын күн бүгін.

Бүгін Наурыз әййям! Дослар, яранлар,
Бир-биреуге күлимсиреп қараңлар.
Алдымызда не әжайып заман бар,
Сизлер пәтия беретуғын күн бүгін.

НАҰРЫЗ «ХӘУЖАРЫ»

Анау турған шекпенли,
Бизин ярма, хәужар?
Айтсам бекен өкпемди,
Усындайда, хәужар.

Көзинде бар көз әйнек,
Қарамайды, хәужар.
Кейпиятың калай деп
Сорамайды, хәужар.

Кутлы болсын көйлегин,
Демейди ғой, хәужар.
Хәзир ондай беглерин,
Кемейди қой, хәужар.

Қысындырып кәйтейин,
Ашығымды, хәужар.
Еситсең ол «Нәйлейин»,
Қосығымды хәужар.

Қосық айтып, ярыма
Қосылғайман, хәужар.
Арғымақтың тарына,
Асылғайман, хәужар.

Наурыз әййям, нәубәхәр,
Жаңа жылым, хәужар.
Екеүмизге арналар,
Дала бүгин, хәужар.

УЛЛЫ НАҰРЫЗ ӘЙЙЯМ КЕЛДИ!

Былтырғыдан быйыл жақсы,
Қолға сазын алды бақсы.
Қууандырып ғарры-жасты,
Уллы Наурыз әййям келди,
Мәрт сыналар майдан келди.

Ата-баба әрманларын,
Умытылып калғанларын,
Хатқа салып маржанларын,
Уллы Наурыз әйям келди,
Ырысқы-несийбе молдан келди.

Ең ағласы—ел бирлиги,
Кеуиллердин сезгирлиги.
Ләйли менен Мәжнүн киби,
Уллы Наурыз әйям келди,
Олар айдын жолдан келди.

Руухыйлык, мәденият,
Бир-биринен батпан зыят.
Хасыл болды мақсет-мурат,
Уллы Наурыз әйям келди,
Қыз-жигитлер тойдан келди.

Ғәрезсизлик нуры дарып,
Халық атағын алды халық.
Жазылмақта «Жаңа тарийх»
Уллы Наурыз әйям келди,
Сапар тартқан кәруан келди.

Ата журтым—Түркстаннан,
Басланып тур жақты жәхән.
Аққан суудай «Ақтуба»дан,
Уллы Наурыз әйям келди,
Қутлыклауға жайран келди.

Жайнасын деп пүткил әлем,
Бир-биреуге берип сәлем,
Мисли Ғәрип хәм Шахсәнем,
Уллы Наурыз әйям келди,
Дийдарларға тойған келди.

Инсанның ақыл, ийманы,
Жасартып тур бул дүньяны.
Зердей қыздың зұлпындағы,

Уллы Наурыз әййям келди,
Олар—жұлдыз айдан келди,

—Еркинлик, заман жасасын!
Яр-ярдан алсын посасын!—
Деп бүгин бауыры босасып,
Уллы Наурыз әййям келди,
Бир әжайып байрам келди!

НАҰРЫЗ КЕЛДИ

Наурыз келди елимизге,
Енди тойдың төри—бизде!
Бирадарлар, бәримизге,
Кутлы болсын уллы әййям!
Гүлдей жайнап, күлип-ойнаң!

Дәстурханда түрли тағам,
Шады-коррам гүлли адам.
Жайнап турған жақты жәхән,
Кутлы болсын Наурыз әййям!
Бүгин гүлден шәмен байлаң!

Қыз-жигитлер дүркин-дүркин,
Хош ийисин жутар гүлдің.
Тууып өскен ата журтым,
Кутлы болсын уллы әййям!
Бүгин бүлбил болып сайраң!

Наурыз келди үлкемизге,
Енди байрам күнде бизге.
Еркин заман, рахмет Сизге,
Кутлы болсын уллы әййям!
Наурыз—бизге мөртлик майдан!

Биз болайык, сиз болайык,
Қамысты бос усламайық.
Дүрлеп ушқан қус болайык,
Наурыз—бизге уллы байрам!
Гүллерің бар сайрам-сайрам!...

АТҚАН ТАҢЛАР

Наурыз әлем, нәубәхәрде де,
Нәүше гүллер өсер жерде,
Зер липасын кийип әтирап,
Бийхуш болар бүлбиллер де.
Сенде шадлық сазы жанлар,
Сәлем саған, атқан таңлар!

Сенде мәртлик майданы бар,
Сенде жаслық сайраны бар,
Кушағында қууаныштын,
Гүл кырмызы байрағы бар,
Сенде ержетер әрманлар,
Ашығыңман, атқан таңлар!

Тауласланып таң самалы,
Қуяш нурын қарсы алады,
Жаңа түскен келиншектей,
Жадырайды жер жамалы.
Сенде сулыу саулат, сән бар,
Арзыулымсан, атқан таңлар!

Наурыз әлем, нәубәхәрде,
Нәүше гүллер өсер жерде.
Тууылған жер ышқы менен,
Таңлар атар жүреклерде.
Сенде жаслық, сап хұждан бар.
Саулатымсан, атқан таңлар!

МУҶАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ

СӘҮЕР ЯР

(Ешан бақсының жолына)

Ҳасла тақатым жоқ дүзде я үйде,
Қалай-қалай болып кетти заманлар?
«Көк көйлек ишинде илгекли түйме»,
«Изаура» ға ауар деген хабар бар...
Сениң халың нешик болар сәуер яр?

Базар сауда бүктирежақ дизени,
Еркин баха жик қылажақ мүшени.
«Бас кетсе де туұры жолдан қайтпаған»
Хәм өтирик айтпаған тек биз еди...
Бизиң халлар нешик болар, сәуер яр?

Саудагердің қолында қыт тауарлар,
Оны көрип қамсығар қыз-жауанлар.
Дүнъяныки қалады ғой дүнъяда
Соны неге түсинбейди адамлар?
Сениң халың нешик болар, сәуер яр?

Шемби күни той-мереке көп болар,
Сол жерде де қымбатшылық гәп болар.
Гейбиреулер дәртін иштен ақтарса...
Базы биреулер ийтин айтып мақтанар
Бизиң халлар нешик болар, сәуер яр?

Күннен-күнге көбейип тұр машқала,
Бийберекет болып кетти ақша да.
Сен арзынды маған айтсаң, мен оны
Тәкирарлап айтқым келер басқаға...
Сениң халың нешик болар, сәуер яр?

Ишки сырды айтқан менен ақтарып,
Аның парқын түсинбес гей наданлар.

Саған хеш гәп, баскаларға дәрт салып,
Өз дәртиңди жениллетер наман бар...
Мениң халым нешик болар, сәуер яр?

БИР ЖЕҢГЕМЕ

(Хәзил)

Алпыс жаста жасартыпсан ағамды,
Соның өзи сыпатлап тур баханды.
Жеңгелерим бәри сендей болғанда,
Ағаларым «жайпар» еди жәхәнди.

Кемиси жоқ үй-ишиниң жайнатқан,
Кемиси жоқ қазанынның қайнатқан.
«Опалы яр» деген таңлау болса егер,
Сен озып шығарсан, бәлким, Байрақтан...

ҲАЯЛЛАР ЖАСАСЫН, ҚЫЗЛАР САҰ БОЛСЫН

Ҳаяллар жасасын, қызлар сау болсын,
Ығбал-мәртебеси асқар тау болсын.
Басқан изи бәхәр болып, жаз болып,
Бул әлем оларға ақ отау болсын.
Аппақ ақ отауда айтылған әрман,
Пүткил планетаны бахалау болсын.

Биз өлип кетсек те жасасын—Олар,
Жадырап, жер-көкте жасасын—Олар.
Солар күлип бақса, бул әлем жайнап,
Гүлден шәмен байлап, бир нокат болар.
Барлығы жайылып, қыздай қыйылып,
Бизлерге буйырған мәрхәмат болар.

Ҳаяллар жасасын, қызлар жасасын,
Жүз мың жылға әйлеп, дослар жасасын.
Шын опадар болып, сәуер яр болып,
Қосылғаны менен қостар жасасын.
Бул дәртли дүньяның бауыры босасып,
Дийдар дийдарлардан алсын посасын.

Не жақсылық болса, соларға болсын,
Солар—алма болсын, әнәр да болсын.
Жәхәннің «жан қалтасынын» қулпы хәм
Сыңғырлаған гилти соларда болсын.
Бирак, олардағы мехир-мухаббат,
Бул пәний дүньяға «подарка» болсын...

Хасыл липасларға орансын—Олар,
Тауыстай таранып, долансын—Олар.
Гүллән гөззаллықты баурына басып,
Ақ кууындай болсын Аралдың—Олар.
Данқ, абырайы асып, дәулети тасып,
Сулыулық сәрдары саналсын—Олар.

Олар—бәлент аспандағы ай болсын,
Ақыу-ойы соған сайма-сай болсын.
Кеули-гәухары болып, тили—дур болып,
Минез-кулқы—тынық айнадай болсын.
Мүддәхәси хәм мақсети бир болып.
Бурқасынлап аққан дәрьядай болсын.

Әлғәрез, бәнт басар мынадай болсын:
Хаял-қызлар—пери Ҷилалай болсын.
Кең жәхән—олардың кәмалы болып,
Кулағына таққан сырғадай болсын.
Заман—шын ашықтың заманы болып,
Өмир өзи куда-кудағай болсын.

АРАЛ ҚЫЗЛАРЫНЫҢ ҚОСЫҒЫ

Сиз болайық, биз болайық, бәримиз,
Бир дуутардың еки жипек тарымыз.
Зорымыз-жок, бар-бирақ та зарымыз.
Арал ушын ат салысың, жигитлер,
Қызлар менен хат алысың, жигитлер.

Жасаган соң дағдарыслы дәуирде,
Көп әндийше, кыйлы-қал бар кеуилде...
«Мәсләхәт төбе» де, мешит-қәуимде,

Кесе алысып, шай ишейик, жигитлер,
Кайғы-дәртти бөлисейик, жигитлер.

Мәжлис қурып Арал, Әмиу ҳаққында,
Мәселени хал қылайық уактында.

Төрт көз түел, тик аяқтан так турсак,
Арал сууға толып кетер, жигитлер,
Бәри умыт болып кетер, жигитлер.

Кубла беттен қатарласып бағана,
Теңиз бетке ушты бир топ шағала.
Жууап—Сизден, бизики тек—бахана,
Қызыл гүллер қырман болсын, жигитлер,
Хәмме сөзде турған болсын, жигитлер.

«Қызлар—патша, жигит—уәзир тарийхта»,
Деген хикмет, даналық бар халықта.
Аралға ат салысыудан жалықпан,
Ол—сап хұждан, ар-намысың, жигитлер,
«Я, алла!»—деп қозғалысың, жигитлер.

Уақыт қымбат, қымбат емес нәрсе жоқ,
Жайма дүкан, базар болды шәр тәрәп.
Ертели-кеш еңбек етип ентелеп,
Қәддимизди тик тутайық, жигитлер,
Алға қарай умтылайық, жигитлер.

Күннен-күнге кобейип тур машкала,
Ғалма-ғал көп, «бол-ха, бол» көп басқа да.
Ток баланы жақтырама аш бала?
Айта берсек, арзымыз көп, жигитлер,
Бул Аралдан қарызыңыз көп, жигитлер.

Сиз болайық, биз болайық, бәримиз
Бир шақаның шийрин мийуаларымыз.
Таза болса хұжданымыз, арымыз,
Арал қайттан қәддин алар, жигитлер,
Ай хәм және жақты болар, жигитлер?

Арал дәрти—хәммемиздин дәртимиз,
Дәртке дауа тапқан елдин мәртимиз.
Сөзден-иске өтиү болсын шәртимиз,
Аралымыз аман болғай, жигитлер,
Заман шадлы заман болғай, жигитлер!

СЕНИҢ МЕНЕН

Сонша жылдан берли мен,
Еркин мийнет еримен.
Ең баслысы бәринен—
Жолдаспан сениң менен.

Сеннен сыр жасырмадым,
Мурадты хасылладым.
Сен болдың асылғаным,
Барлық жан-тәним менен.

Не болса кеуилимде,
Көринди дәуиринде.
Өмирим де, хәуири де,
Еншилес елим менен.

Сен маған ашық болдың,
Нәуқыран жаслық болдың.
Толқыған қосық болдың,
Пешана терим менен.

Сен—уллы устазымсаң,
Ар-намыс, хұжданымсаң.
Өмирлик уставымсаң,
Тууылған жерим менен.

Сен-көзсең жаудыраған,
Сен-сөзсең саудырған.
Тек ғана таусыласаң,
Сен мениң демим менен.

ӘЙ, ӨМИР!...

Әй, өмир! Ошак бер қазаның менен,
Жоктан бар жасап бер, базарың менен.
Бир әзиз мийманын болайын мен хәм,
Тили—пал, ләбзи-халал нәзәлим менен.
Әй, нәзәлим! Маған меҳир бер, мен де
Мәўлим қанат байлап, шығайын кеңге.
Киндик қаным тамған тәбаррук жерде,
Жасайын жүзик хәм моншағың менен.
Әй, феруза-жүзик, мәрүәрийид-моншак,
Мүшкилимди мениң етегөр ансат.
Жақсының ышкында жанайық жансақ,
Өмир рәүшаны—опалың менен.
Әй, опалым, қудай қосқан қосағым!
Сен—мен ушын, мен—сен ушын жасадым.
Сенсиз өткен күннің айтпа азабын,
Сен хәм қоса ағар қосағың менен.
Әй, өмир! Мәўлет бер, бендең болайын,
Дуутарға тағылған пердең болайын.
Зер қәдирин билген зергер болайын,
Бир өзіннің ышқы азабың менен.
Әй, тәғдир! Жүрим бер, жеткиншек жасқа,
Қуяштың нурын бер бул жұмыр басқа.
Айланып кетсе де әлем липасқа,
Байланып турсын бир сабағың менен.
Әй, өмир! Тәңирдің таңын бер маған,
Алған ғәниймет дем-садаға саған.
Алдымда турса тек арзыулы жанан,
Оннан кейин өрте дозағың менен.
Сен тууылған күни—тууылған дүнья,
Саған ғәрезлидур бурыннан дүнья.
Бәршеге яр болсын буйырған дүнья,
Тек сениң обал хәм сауабың менен.

СЕН БАР—ДҮНЬЯ БАР!

Тамшы тама-тама тасты теседи,
Жақсы гүл таста да жақсы өседі.

Биз дүньяны төрт мәүсим деп түсинсек,
Ең хасылы—бәхәр паслы деседи.
Сүмбил шашларыңды самал сыйпалар,
Әй, гүл жүзли дилбар, сен бар—дүнья бар!

Сени кутлыкласын дәслеп тәбият,
Куслар әл-хауада әйлесин пәрияд.
Сен дүньяға келмегенде егер де,
Кемис болып турар еди бир канат.
Саған кушақ ашар назлар, жылуалар,
Әй, нәзәлим дилбар, сен бар—дүнья бар!

Егер, сен дүньяға келмегенинде,
Халым мүшкил болар еди мениң де.
Хакыйкатлык эле турған сыяклы,
Кәдеминниң келип қалған жеринде.
Сенсең маған даңқ, мәртебе, дүнья-мал,
Әй, опадар дилбар, сен бар—дүнья бар!

Сен бәхәрди баслап келдиң әлемге,
Енди бәхәр келер саған сәлемге.
Демек, сен төрт мәүсим болып қаласан,
Хәр бир алған демде, хәр бир кәдемде.
Еле саған нешше Фәрип «кул» болар,
Әй, сүйикли дилбар, сен бар—дүнья бар!

ХӘЗИРГИ ҚЫЗЛАР ХӘУЖАРЫ

Наурыз әййям-нәубәхәр,
Жаңа жылым, хәужар.
Тауыс киби тауланар,
Дала бүгин, хәужар.
Тууылған өз уақтында
Пуқараман, хәужар.
Заманым бар, бахтым бар,
Кууанаман, хәужар.
Дүркин-дүркин қызлардан,
Қалғаным жок, хәужар.
Асып турман асқардан,

Әрманым жоқ хәужар.
Узатылған кыз хәзир,
Жат болмайды, хәужар.
Алысларға бул әсир,
Хат жоллайды, хәужар.
Бул заман зор заманы,
Шын ашықтың, хәужар.
Тойлар тойға мудары,
Уласып тур хәужар.
Тикленбекте кайтадан,
Халық дәстүри хәужар.
Салт жырларын айтаман,
Масластырып, хәужар.
Жигитлердиң султанын
Сыйлайман мен, хәужар.
Кызыл гүлдин кырманын,
Тойлайман мен хәужар.
Алма атып хауаға,
Доланаман, хәужар.
Ғошжигитке жанана,
Болаламан, хәужар,
Мениң жаслық дәуирим,
Алтын дәуир, хәужар.
Нәубәхәрим, сәуирим,
Алдымдадур, хәужар...

МЕН ЯРЫМДЫ МАҚТАЙМАН

«Мен ярымды мерекеле мақтайман»,
Мақтағанда, сөзден теңеу таппайман.
Неге десен: ол жанымда жүргенде,
Мен суулыққа таслап турған аттайман.

Сен ярымды көзинше де мақтайман,
Мақтағанда, хәттеки қас қакпайман,
Неге десен: ол қасымда болмаса,
Еле ашып оқылмаған хаттайман.

Мен ярымды жүрген жерде мактайман,
Тек мойнына хинжи маржан такпайман.
Жаксы сөзим журтка жакса, мен тағы
Ушайын деп турған самолеттайман.

Мен ярымды өмир бойы мактайман,
Мактап кейин бир пикирге тоқтайман.
Неге десең сол арқалы Ұатанның,
Хадал мехир-мухаббатын сақлайман...

Кулласы, мен ярымды көп мактайман,
Айтқан сөзин алтынға да қаплайман.
«Сениң ушын келдим пәний дүньяга»,—
Деген уақта қалай күлип-бакпайман?...

СӘУЕР ЯР ҚОСЫҒЫ

Сәуер яр қосығы—әййем заманнан,
Тап бүгінге дейин айтылған қосық,
Нешше бир камалдан, нешше табаннан,
Айланып аман-сау қайтылған қосық.

Ашықлар ах урып, дәртин хат етип,
Қолды-камшы, еки аяқты ат етип,
Пүткіл өмирин мехир-мухаббат етип,
Сулыу сезим менен байытылған қосық.

Бул қосықты айтқан хан да, кара да,
Елшидей болып ол еки арада,
Айтылып жаныңа—жаным садаға,
Дийдарды дийдарға тойдырған қосық.

Сархәуиз бойында, талдың астында,
Жигитлерге ашықлық хат жаздырса,
Қызлар қыя бағып, жилуа-наз кылса,
Жеңгелери зордан койдырған қосық.

Сөзлер жупкерлесип келсе намаға,
Наурыз әййам болып қоңсы-қобаға,

Дәсте-дәсте гүлдер таслап далаға,
Дастурханды кеңнен жайдырған қосық.

Ишпей-жемей дийдарына тойдырып,
Бир сүйгенин алты ай азық, той қылып,
Тойға кеш келгеннің пайын қойдырып,
Дуутарларға бұлбил қондырғын қосық.

Жүрек жүреклерге жипек жол силтеп,
Бул өмирдің ашығы көп болсын деп,
Олар менен орта тасып толсын деп,
Руухый дүньяны бай қылған қосық.

Сәуер яр қосығы—әуел ақырдан,
Ашықларды әдәлатқа шақырған.
Көрсин деп жұлдызды жұлдыз жақыннан,
Шайырдың жүрегін ай қылған қосық.

Сәуер яр қосығы—узыннан узак,
Елпип ескен сәуір самалы усап,
Ашықтың ай жүзін аймалап жасап,
Жәхәнди хош әжайып жай қылған қосық.

СЕН ТУҰЫЛҒАН КҮН

Сен тууылған күн сәуір самалы,
Таң сәхәрден баслап ескен-бе деймен.
«Бозатаұлы нәзәлим» ниң жамалы,
Сениң ақ көксине көшкен-бе деймен.

Жасыл нәушесиндей жаслық жыллардың,
Әмиу бойларында талдай ырғалдың
Дүньяға келерин сендей дилбардың,
Ай-жұлдызлар алдын сезгенбе деймен.

Гөззаллық бостаны болды жолында,
Жүреклер өртенди оңлы-солында.
Бауры ғириян болып, ақыры-соңында,
Дәруиштей дүньяны ғезгенбе деймен.

Арыулар бәйгисин баклап та жүрмиз,
Олардын қасында сен—Зухра жұлдыз!
Өзин—бир қыз, отырып-турысың—бир қыз,
Теңіз жоқ Ташкент хәм Мәскеуде деймен.

Сен дүньяға келмегенде егер де,
Ким инанар сени сулыу дегенге?!
Фәресизлик қуяшы бар төбенде,
Гүл хәм саған карап өскенбе деймен.

Сен тууылған күни ерик гүлледі,
Хош ийис кеулинди зериктирмеді.
Әжинияз жырлаған ах, дәриғ пери,
Бүгин бизиң палға түскен-бе деймен?...

НАМА БАСЫ

Ағалар, айтындар, гүллер ашылсын,
Ашылған гүл ақ сийнени жасырсын.
Оны көрип, дәртли Зийуар тағы да,
«Ай әлип ким, ақ йүзиң» деп ах урсын.

Бул әлем гүлистан болсын десеңлер,
Ашықлардың жолына гүл төсеңлер.
Доланған дилбардай мына дүньяның,
Бауырын гириян етсин ышқы-хәсерлер.

Шын ашықлар сүйип зауқы-сапаны,
Шекпесин хеш қашан жәбириу-жапаны.
Нама басы болып—солар айтқан сөз,
Бул гәниймет демге берсин баханы.

Аққан суулар асқар таудан саға алар,
Дәртли адам дәрья бойын жағалар.
Яр жолына қәдем қойған Фәриптин,
Кеулин сергек етсин нәзик намалар.

Бул әлем гүлистан болсын десеңлер,
Ашықлардың жолына гүл төсеңлер.
—Дүньяда дәрт көп пе, дәртли көп пе?—деп,
Дәруишлерден соран, исенбесеңдер?...

ҚАРА КӨЗДИ СҮЙМЕГЕН КИМ БАР?

Айтшы маған әсирлер, жыллар,
Қара көзди сүймеген ким бар?
Айтшы маған қара көз дилбар,
Яр ышқында күймеген ким бар?

Халықтың ертең, дәстанларында,
Әсирлердің ауыр шері бар.
Шайырлардың жазғанларында,
Ақылын алған гөззал пери бар.

Хофиз болса әрманлы өткен,
Хижран оты жүрегін өртеп.
Саадий болса шөл гезип кеткен,
«Әй, Нигара, опалы яр»—деп.

Әжинияздың қосықтарында,
Сәудигиннің сағынышы бар.
Бир жананның жанып жолында,
Болған бәри ақыл-хуұшы лал.

Науайының гәззеллерінде,
Қара көзлер ойнақшып турар.
Шайырлардың алған демінде,
Шийрин-шекер ой шапшып турар.

Айтшы маған әсирлер, жыллар,
Қара көзди сүймеген ким бар?
Айтшы маған қара көз дилбар,
Көзлерінде қаншели сыр бар?

СЕНИ СҮЙГЕН ЕДИМ СТУДЕНТ ҰАҚТА

Сен онда жас едің, нөуше гүл едің,
Гүл емес, гүл жүзлі бир пери едің.
Билимнің бағында жайнап жүр едің,
Сени сүйген едим студент ұақта.

Басқан қәдеминде бәхәр бар еди,
Көргенлер ышқында ахыу-зар еди.
Жаудыр ала көзин жан алар еди,
Сени сүйген едим студент уақта.

Көкирегиме әрман талуасы толып,
Жүрдим ақ жүзинди самалдан қорып.
Сен Шахсанем едиң, мен Ғәрийп болып,
Сени сүйген едим студент уақта.

Тауыстай таранып, доланғанында,
Шашларың аш белге шоланғанында,
Бар едим, дилбарым, мен хәм жанында,
Сени сүйген едим студент уақта.

Есинде бар шығар, айлы ақшамлар,
Ақ таллар түбинде сыбырласқанлар?...
Маған шын ышқының нурын шашқан яр,
Сени сүйген едим студент уақта.

Сен қууаныш-қайғыма тендей шериксен,
Сенсиз мен дүньяда мағырб—ғәрийппен.
Көзимнин қунқары—әзиз периштем,
Сени сүйген едим студент уақта.

САҒАН

Ерте турып, есикти ашсам,
— Қалай ерте ояндың?— дейсең.
Қолға қәлем алғаным қашшан,
Ол өзиме аян, билмейсең,—

Сен жатырсаң назлы уйқыда,
Таңның таза хауасын жутып.
Мен отырман ойлар ырқынан,
Йошлы қосық кәруанын күтип.

Таң самалы тербеди талды,
Мен байқадым, сен көрмей қалдын.

Тан куслардын сәлемин алды,
Сен сол уақта талдай буралдын.

Куяш нуры шықты шашырап,
Көзлериндей күлимлеп баққан.
Зер липасын кийди әтирап,
Қыз-жауандай сейилге шыққан.

Сен ояндың назлы уйқыдан,
Таңның таза хауасын жутып.
Мен үлгердим ойлар ырқынан,
Усы қосық қатарын утып.

Ерте турып, есикти ашқан,
Таңнан алған артық несийбе.
Мен таңларда қалғып баратсам,
Ярым, соны салғыл есеме.

МАЗМУНЫ

УАТАН ТУУРАЛЫ

ТУҰЫЛҒАН ЖЕР.....	3
ГӨНЕ ЖУРТТА.....	3
ӨЗБЕКСТАН ОДАСЫ.....	4
ӨЗБЕКСТАН.....	5
ҚАРАҚАЛПАҚСТАНДЫ ҚАЛАЙ СҮЙМЕССЕҢ?.....	6
АССАЛАҰМА ӘЛЕЙКУМ!.....	7
ТАШКЕНТ КҮНДЕЛИГИНЕН.....	8
НӨКИС НОВЕЛЛАСЫ.....	12
ХИЙҰА ЛЕГЕНДАСЫ.....	12
ҚАРАҚАЛПАҚПАН.....	13
ҚАРАҚАЛПАҚЛАР ХАҚЫНДА ҚОСЫҚ.....	14
ҚОЛЫҢДА МӨРИҢ БАР, ҚАРАҚАЛПАҒЫМ.....	17
ҚАРАҚАЛПАҚСТАННЫҢ ЖАСЫ НЕШЕДЕ?.....	19
ШАРАФ РАШИДОВТЫ ЕСЛЕҰ.....	20
АТЫ МЕНЕН ӘМИР ТЕМУРДЫҢ.....	21
ӘЖИНИЯЗДЫҢ ЕСТЕЛИГИНЕ.....	22
ШОҚТОРАҢҒЫЛ ШОҚЛЫҒЫ БАР.....	23
«ТУРСЫНБАЙ ТӨБЕ» ХАҚЫНДАҒЫ ХИКАЯТ.....	25
ДОСНАЗАРОВ ҚОСЫҒЫ.....	29
ДОСНАЗАРОВ ДӘСТАНЫ.....	31
ДОСНАЗАРОВ ДЕГЕНДЕ.....	32
НАҰРЫЗ ЖАПАҚОВ ДЕСЕ.....	33
ҮСТІРТ ХАҚЫНДА ҚОСЫҚ.....	35
АРАЛАСАМ ӘЗИЗ ҮЛКЕНИ.....	35
КЕЛ, ҚУЯШЛЫ ҚАРАҚАЛПАҚСТАНҒА.....	37
ӘМИҰДӘРЬЯ ТОЛҚЫП АҒАДЫ.....	37
МОЙНАҚШЫЛАР.....	38
ТАШКЕНТ АҚШАМЫ.....	39
ЕСТЕЛИК АЛДЫНДА.....	41
ТӨРТКҮЛДЕН БАСЛАНАДЫ.....	41
АНА ТИЛИМ.....	42
ӨЗБЕКСТАНСАҢ!.....	43
ӘЖИНИЯЗ ШАЙЫР.....	46

БИЗ НЕГЕ СҮЙЕМИЗ ӨЗБЕКСТАНДЫ?.....	46
ҒАТАН ДЕП ТҮСИНЕМЕН.....	48
КЕЛ ХӘ, КЕҮЛИМ!.....	49
ЖЕҢИС КҮНИ.....	50

КАВКАЗ ҚОСЫҚЛАРЫ

КАВКАЗ.....	55
ӘОЛ АРФАСЫ.....	56
ТЕРМОНТОВ СУҰ ИШКЕН БУЛАҚ.....	58
КАВКАЗДА, ГҮЗДЕ БИР САМАЛ ЕСЕДИ.....	59
КАВКАЗ, СЕНИҢ КӨРКИҢ КИБИ.....	60
АЭРОВОКЗАЛДА.....	61

ӨМИР ҲАҚҚЫНДА

МИЙМАН КЕЛЕДИ.....	63
ЕСЛЕҰ КҮНИ.....	64
САЛЫҚ ҚОСЫҒЫ.....	65
ТОЙ ДЕСЕ... ..	65
АРҒЫМАҚ.....	66
САҒАН ХҰҚЫҚ БЕРИЛГЕН.....	67
КҮНШЫҒЫС ГҮРРИҢИ.....	68
ҚОСЫҚ ҚАНДАЙ БОЛЫҰ КЕРЕК?.....	71
ДӘРТИМЕ ДҮНЬЯ ШЫДАСА.....	71
МУҒАЛЛИМ ДЕЙМЕН.....	72
ТОЙ КӨП БОЛСЫН!.....	72
КАҢА ЖЫЛДАҒЫ ТИЛЕК.....	73
КЕЛ, ЖАҢА ЖЫЛ.....	74
ЗАМАН ҲАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ.....	75
ӘЙ АДАМЛАР!.....	77
ҚЫЙСЫНЫ КЕЛГЕН ҚОСЫҚЛАР.....	78
ӨЗ ЖАСТЫҢ ДӘРЕГИ.....	84
ӘДЕБИЯТШЫ АЛЫМЛАРҒА ХАТ.....	85
ҚИЙҰАНА.....	86
ӘЙ, БИРАДАР!... ..	86
ҚАРЫС СӨЗЛЕР.....	87
ҚЫПЫРМАЙ... ..	88
ЕСИТ, АББАЗ ШАЙЫР... ..	89
ӨЗИРГИ ХАЯЛЛАРДЫҢ ГӘПИ.....	91
МЕЙЛИ, ИНАН, ИНАНБА.....	94
ӘЗЫ МӘҰЛИК ҲАҚҚЫНДА ҲАҚЫЙҚАТЛЫҚ	95
ӘУЛ ҮЙДЕ ЖАСАЙДЫ ВЕТЕРАН.....	97
ӘЛМЕН ИЙШАН МЕНЕН СӨЙЛЕСИҰ.....	98

ЖОЛМУРЗА АҒАҒА ХАТ.....	100
ЕЛ АҒАСЫНА.....	102
МЕНИҢ АҒАМ.....	102
АЙТЖАН САЗЕНДЕНИҢ ЕСТЕЛИГИНЕ.....	103
ӘЖИНИЯЗҒА МҮРӘЖӨТ.....	107
ӘЖИНИЯЗ ДҮНЬЯҒА КЕЛМЕГЕНИНДЕ... ..	108
НУРАНЫЙ КӨЗЛЕР.....	109
СЕН КЕЛЕР ДЕП... ..	112
ҚҰРҒА ХӘР ШЫҚҚАНЫ САТЫБАЛДЫНЫҢ... ..	113
ЖОЛЫМБЕТ АҒА.....	116
АЙНАЗАР АҒАНЫҢ АЙТҚАНЫ.....	118
ҚЫСҚАША ӨМИРБАЯН.....	118
СОҢҒЫ МАҚАЛА.....	119
ТИЛЕҰБЕРГЕН АҒАНЫ ЕСЛЕП.....	119
АСҚАР ЖЫРАҰДЫҢ ҚОБЫЗЫ.....	120
ФИНИШ СЫЗЫҚ.....	121
ЕРЕЖЕПТИ ЕСЛЕП... ..	123
ОТЫЗ ЖЫЛДЫҢ ҚОСЫҒЫ.....	123
«ТИЛ НЫЗАМЫН НЕ УШЫН ҚАБЫЛЛАП ЕДИК?...».....	126
ЖАҰЫН ҚҰЙЫП ТУР... ..	127
ЖОҚЛАУ.....	128
ҰАҚЫТ.....	128
АЛТЫЛЫҚЛАР.....	129
ТЫҢЛАСАМ... ..	131
БИЗИҢ ҚОҢСЫЛАР.....	132
Дийдар.....	133
ШАЙЫРЛАРДЫҢ ШЫРАСЫ.....	133
БИРИНШИСЕҢ ДЕСЕ СЕН... ..	134
ӨЗИМНЕН.....	135
ҚОС ШЫНАР.....	136
АДАМЛАР БАР.....	137
ӨМИР ХАҚҚЫНДА.....	139
ӘРМАН ХАҚҚЫНДА.....	139
ҮМИТ ХАҚҚЫНДА.....	140
ДҮНЬЯ ҚЫЗЫҚ.....	141
ЖЕКЕ ҚАТАРЛАР.....	142
ДИЙДАР ДЕГЕН НЕ?.....	142
БҮҒИННИҢ ЕРТЕҢИ БАР... ..	143
БӨРЕКЕЛЛА, ЗАМАНЫМ!.....	144
ЖАҚСЫ СӨЗЛЕРДЕН.....	145
ТАҢ АТЫП КИЯТЫР.....	146
ДҮНЬЯҒА НЕ УШЫН КЕЛДИҢ, АДАМЗАТ?.....	147

ЕН ДУНЬЯҒА КЕЛИП...	148
МИНЕЗ.....	149
ҰЛДЫҢ АДАМЛАРЫ.....	150
СУҰАПКЕРШИЛИК.....	152
КЕМНИҢ ҚАРЫЗЫ.....	153
Р ЖИГИТТИҢ СӨЗИ.....	154
Й ИЙЕСИ.....	155
ЕҰЛИМ МЕНИҢ.....	156
ИР ДОСТЫМДЫ... ..	157
АЛАНТЛЫЛАР ТУҰРАЛЫ.....	158
МИРГЕ ҚУШТАРЛЫҚ.....	159
ШАЙЫРДЫҢ ХАЯЛЫ.....	159
ҰЫЗДЫ ҚЫЗДЫРМА!... ..	161
СОРАҰҒА СОРАҰ.....	162
МӘСЛӘХӘТ.....	162
АНДАЙ ЖАҚСЫ!.....	164
ДЕГБИР.....	165
СОРАҰҒА ЖУУАП.....	165

АНА ХАҚҚЫНДА СӨЗ

НАМ АЙТҚАН ТЕРМЕЛЕР.....	167
НАМ АЙТАР ЕДИ... ..	173
НА ХАҚҚАНДА СӨЗ	174
ЫЗЛАР КӨП ТУҰЫЛЫП... ..	174
НАЛАР.....	175
ЗАТЫЛҒАН ҚЫЗ.....	176
МЕНИҢ АНАМ.....	177
НАМА УНАҒАН ҚОСЫҚ.....	178
НАМНЫҢ АЙТҚАНЛАРЫНАН	179
ЕМПИРЛЕР.....	180

МИЙНЕТ ТУРАЛЫ

ТАХТА ПОЭЗИЯСЫ.....	182
ӨШЕГЕ АТ ҚОЙЫУ КИМНИҢ ЖУМЫСЫ?.....	185
ЛЫС ҚУМАН.....	186
ВТОГРАФ.....	187
ЗҮГИН ТАРИЙХШЫНЫҢ УЛЫ СӨЙЛЕСИН!.....	189
ЛҮБӘРЕК ЖАСЫҢНАН... ..	191
КАҚСЫ ҚОҢСЫ ХАҚҚЫНДА ҚОСЫҚ	192
ӘБДИРДИҢ УЛЫ.....	193
ТАЙМАНА.....	195

СЕНИ ЯДТАН БИЛЕР...	195
ОЛ ӨМИРДИ СҮЙЕР ЕДИ...	197
КОМПОЗИТОР.....	198
ОЛ ЕРКЕКТЕЙ ҲАЯЛ ЕДИ.....	199
«БАСПА СӨЗ ҮЙИ»НИҢ...	200
БИЙМӨЛЕЛ АДАМ.....	201
АЛТЫН ГҮЗДЕГИ ОЙЛАР.....	202
САЛЫКЕШЛЕРГЕ.....	204

БАЛАЛАР ҲАҚЫНДА

ПЕРЗЕНТЛЕРИМЕ.....	206
КИМ БОЛЫҰДЫ ҚӘЛЕЙСЕҢ?.....	206
БИРЕҰДИ БИРЕҰ.....	208
АШКӨЗЛЕР.....	209
БАТЫР ДЕГЕН БАЛА БАР.....	212
АЙТСА ЕГЕР «Р»ДЫ КИМ.....	213
ҚАРА ПЫШЫҚ.....	213
КЛАСЫНДА ҚАЛҒАН БАЛА.....	214
БАЛАМ БАХТИЯРҒА.....	215
БЕСИК ЖЫРЫ.....	216
БАЛАМНЫҢ БАЛАСЫНА.....	216
ГЕНЖЕ БАЛАМА.....	217
ҚЫЗ ПЕРЗЕНТ.....	218
ҚЫЗЫМ ҚУМАРҒА.....	219
ҚЫЗЫМ МИЯСАРҒА.....	219
УЛЫМНЫҢ ҮЛКЕНИНЕ.....	220
ПЕРЗЕНТ УШЫН.....	221
АЗАМАТ АТҚАРАР ИС КӨП.....	222
УЛЫМ, ИТИБАР БЕР.....	223
СЕНИҢ ТУҰЫЛҒАН КҮНИҢ.....	224

ТӘБИЯТ ҲАҚЫНДА

АРАЛ.....	225
АРАЛ КЕРЕҚДҮР.....	226
ТӘБИЯТТЫ ҚОРҒАЙМИЗ ДЕП... ..	227
БУЛАҚ ҲАҚЫНДА ҚОСЫҚ.....	228
АҚ ҚУҰДЫҢ ӨЖЕЛИ.....	231
АРАЛ.....	232
СЕН МЕНИ ҚУТЛЫҚЛА.....	232
ӘМИҰ МЕНЕН СӨЙЛЕСІҰ.....	233
АРАЛДЫ ОЙЛАСАМ.....	235
АРАЛ ЖАТЫР АҰ УРЫП.....	237

ҒӘРЕЗСИЗЛИК ҚОСЫҒЫ

ҒӘРЕЗСИЗЛИК ҚОСЫҒЫ.....	239
АҚТУМҚУЛЫҒА МҮРӘЖӘТ.....	240
ҒӘРЕЗСИЗЛИК.....	241

НАҰРЫЗ АЙТЫМЛАРЫ

ЫНҚОБЫЗ.....	243
ҚЫЗЛАР ҚОЛДАН УЗАТЫЛСА.....	243
НАҰРЫЗ «АЙТЫСЫ».....	244
НАҰРЫЗ БАЙРАМ СЕНИКИ.....	245
НАҰРЫЗ.....	246
НАҰРЫЗ «ХӘҰЖАРЫ».....	247
НАҰРЫЗ АЙТЫСЫ.....	247
НАҰРЫЗ КЕЛДИ.....	249
НАҰРЫЗ ТАҢЛАР.....	250

МУХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ

МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	251
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	252
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	252
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	253
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	255
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	256
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	256
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	257
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	258
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	259
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	260
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	261
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	262
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	262
МҮХАББАТТЫ ЖЫРЛАЙДЫ.....	263

ТОЛЫБАЙ ҚАБУЛОВ

ТАҢЛАМАЛЫ
ҚОСЫҚЛАРЫ

Қарақалпақ тилинде
«Қарақалпақстан» баспасы
Нөкіс—2009

Бас редакторы
Редакторы
Художниги

Жийенбай Избасқанов
Гүлистан Пирназарова
Азамат Жаримбетов

Гериуге берилген уакты 4.05.2009. Басыуға руксат етилген уакты
7.2009. Қағаз форматы 84x108¹/₃₂ Офсет усылында басылды.
нитурасы—«Times». Көлеми 8,5 б/т, 16,0 шәртли б/т, 14,08
п б/т. Жәми500нускада Бахасы шәртнама бойынша.
Буйыртпа № 303.

«Қарақалпақстан» баспасы: 742000,
Нөкис қаласы, Қарақалпақстан көшеси, 9

Ташкент қаласы. ДП «NISO POLIGRAF»
типографиясында басылды